

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน โศก โกง
อำเภอ กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

Phuthai Community's Management of Community Based Tourism for
Ban Khok Kong, Kuchinarai District, Kalasin Province

โดย

นางสาวสุกานดา ฟองช้อย

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
พ.ศ. 2546

ISBN 974-358-285-1

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (วิศวกรรมเกษตร)
ปริญญา

วิศวกรรมเกษตร

วิศวกรรมเกษตร

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การออกแบบเครื่องสกัดน้ำผึ้ง

Design of Honey Extractor

นามผู้วิจัย นายโชติพงศ์ กาญจนประโชติ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์สมยศ เชื้ออักษร, Ph. D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ จิรัฐติยางกูร, Dr. Ing.)

กรรมการ

(อาจารย์เชาว์ อินทร์ประสิทธิ์, D.Eng.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภรต กุณชร ณ อยุธยา, M. Eng.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(ศาสตราจารย์ทัศนีย์ อัดตะนันท์, D. Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

คำนิยม

ในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.อำนาจ ชีระวนิช ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์กิริยา จริยเวชช์วัฒนา กรรมการวิชาเอก อาจารย์ตาบทพิพย์ ไกรพรศักดิ์ กรรมการวิชาการ และ ผศ.สุรเชษฐ์ เชมฐมาส ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำอันเป็นประโยชน์และแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนการทำวิจัยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตลอดจนคณาจารย์ในคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งชาวบ้าน ในหมู่บ้านโคกโก่ง ทุกท่าน และเจ้าหน้าที่หน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักท่องเที่ยวยุคต่อแบบสอบถามทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

ความดีในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณพ่อ คุณแม่ น้องชาย ทั้งสอง และญาติพี่น้อง ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของข้าพเจ้ามาโดยตลอด รวมทั้งเพื่อนๆ พี่ๆ ทุกท่าน ที่ให้กำลังใจสนับสนุนเรื่อยมา หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาด หรือบกพร่องประการใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับแต่เพียงผู้เดียว

สุกานดา พองย้อย

มีนาคม 2546

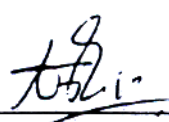
สุกานดา ฟองย้อย 2546 : การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้านโคกโก่ง
อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ โครงการ
สหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ ชีระวนิช,
บธ.ม. 194 หน้า

ISBN 974-358-285-1

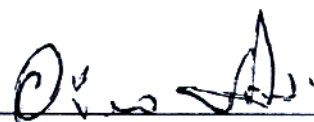
วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษา 1) รูปแบบ กระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโคกโก่ง 2) ข้อมูลของนักท่องเที่ยวในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว และทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหมู่บ้าน โคกโก่ง 3) ข้อมูลของคนในพื้นที่ในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโคกโก่ง

ผลการศึกษาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน 3 มิติใหญ่ๆ คือ 1) มิติทางด้านภูมิศาสตร์พบว่า หมู่บ้านโคกโก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท และแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านมีความสวยงามทางธรรมชาติ 2) มิติทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า หมู่บ้านโคกโก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ และ 3) มิติทางด้านจัดการพบว่า ทุกครั้งที่มีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมลูกบ้านเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยผู้ใหญ่บ้านจะมีรูปแบบการนำแบบประชาธิปไตย คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน แต่หมู่บ้านโคกโก่งยังขาดระบบการควบคุมและประเมินผลการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิผล ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนิน พบว่ามี 2 ประการ คือ การสำรองที่พักของนักท่องเที่ยวและการจัดการทางการเงิน

แนวทางการจัดการแบ่งเป็น 1) แนวทางสำหรับคนในพื้นที่ คือ ควรจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถของชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม 2) แนวทางสำหรับนักท่องเที่ยว คือ ควรทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และ 3) แนวทางสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ ควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะทั้งคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว เพื่อจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

3, 4, 46

Suganda Fong-yoy 2003 : Phuthai Community's Management of Community Based Tourism for Ban Khok Kong, Kuchinarai District, Kalasin Province. Master of Business Administration, Major Field: Business Administration Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor : Assistant Professor Amnaj Theeravanich, M.B.A. 194 pages.
ISBN 974-358-285-1

The purpose of this research is to study 1) the model, process, problem and constraints concerning the Phuthai community's management of community based tourism for Ban Khok Kong. 2) to investigate the tourist information concerning the local tourism and cultural knowledge, community based tourism knowledge, attitude toward community based tourism, behavior of community based tourism, the problems and effects from the tourism promotion also and attitude toward the the tourist satisfaction of Ban Khok Kong. 3) to investigate the local people information concerning the local tourism and cultural knowledge, community based tourism knowledge, attitude toward community based tourism, behavior of community based tourism, participation need of the local people and the problems and effects from the local people promotion also. 4) to suggest the appropriate guideline in Phuthai community's management of community based tourism for Ban Khok Kong.

The result of this study according to the factors of community based tourism are 3 parts : 1) geographical part is found that Ban Khok Kong to be the tourist place that is located in the rural area and there is the beautiful nature 2) activity in tourist part is found that Ban Khok Kong to be the remarkable tourist place in culture, managing in community based tourism is considered the community resources and create the joint study between the tourist and the local people for tourist satisfaction and 3) management part is found that every times the tourist make any tour and stay in the village, the headman will call the villagers to in planning to participate the proceeding. The headman will call every villagers to participate in management which the main point of the community based tourism, but Ban Khok Kong is lack of control system and evaluate of the proceeding to be clear and effective. The problems and the difficulties in the proceeding is found that there are 2 ways that is the reservation lodging of the tourist and the financial management.

The way in management is 1) the way for the local people that is to manage in suitable potentiality and the capability of the community, to give the importance in participation and allocate the fair interest. 2) the way for the tourist that is to understand the community based tourism and 3) the way for related agencies that is to help in suggestions to the local people and the tourist to achieve the success in managing the community based tourism and bring to the sustained development.

Suganda Fong-yoy
Student's signature

Amnaj Theeravanich 3, 14, 2003
Thesis Advisor's signature

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการ	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดองค์กร	8
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	14
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	28
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย	43
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน	47
แนวความคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay)	53
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	56
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	72
การศึกษาเอกสารที่เป็นนโยบายของรัฐบาลรวมถึงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	72
การกำหนดแหล่งข้อมูล	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	76
การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	77
ระยะเวลาและงบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	78
บทที่ 4 ผลการศึกษา	79
บริบทชุมชน	79
แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว	100
แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่	127
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา แนวทางการจัดการ และข้อเสนอแนะ	151
สรุปผลการศึกษา	151
ข้อเสนอแนะ	158
เอกสารอ้างอิง	163
ภาคผนวก	171
ภาคผนวก ก แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว	172
ภาคผนวก ข แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่	184
ประวัติผู้วิจัย	194

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะของบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay)	94
2	เพศของนักท่องเที่ยว	101
3	ช่วงอายุของนักท่องเที่ยว	101
4	ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว	102
5	อาชีพของนักท่องเที่ยว	103
6	รายได้ของนักท่องเที่ยว	103
7	มูลเหตุในการเดินทาง	104
8	วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	105
9	จำนวนสมาชิกในกลุ่มของนักท่องเที่ยว	106
10	ลักษณะการเดินทาง	106
11	ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่จัดท่องเที่ยวกันเอง	107
12	ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับสถานศึกษา/ หน่วยงาน/บริษัททัวร์	107
13	การพักแรมในหมู่บ้าน	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
14	ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว	109
15	ระดับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว	110
16	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว	110
17	ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว	112
18	ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว	114
19	ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว	116
20	พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว	117
21	ระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของนักท่องเที่ยว	118
22	ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว	119
23	ปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ในมุมมองของนักท่องเที่ยว	119
24	ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว	120
25	ปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ในมุมมองของนักท่องเที่ยว	120

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
26	ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยในมุมมองของนักท่องเที่ยว	121
27	ปัญหาด้านนักท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว	121
28	ปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว	122
29	ปัญหาด้านสังคมของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว	122
30	ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว	123
31	ปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึกในมุมมองของนักท่องเที่ยว	123
32	ทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน โลกโถ่ง	126
33	ระดับทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน โลกโถ่ง	127
34	เพศของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	127
35	ช่วงอายุของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	128
36	ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	129
37	อาชีพของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	129
38	รายได้ต่อเดือนของครอบครัวของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	130

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
39	ขนาดครอบครัวของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	131
40	เพศของประชากรในหมู่บ้าน โศกโก่ง	131
41	ช่วงอายุของประชากรในหมู่บ้าน โศกโก่ง	132
42	ระดับการศึกษาของประชากรในหมู่บ้าน โศกโก่ง	133
43	อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน โศกโก่ง	133
44	ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	134
45	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	135
46	ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	137
47	ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	139
48	ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	141
49	พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	142
50	ระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์	143

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
51	ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	144
52	รูปแบบความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	145
53	ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่	146
54	ปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ในมุมมองของคนในพื้นที่	146
55	ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่	147
56	ปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ในมุมมองของคนในพื้นที่	147
57	ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยในมุมมองของคนในพื้นที่	148
58	ปัญหาด้านนักท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่	148
59	ปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่	149
60	ปัญหาด้านสังคมของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่	149
61	ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่	150
62	ปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึกในมุมมองของคนในพื้นที่	150

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	36
2	การมีส่วนร่วมของประชาชน	58

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยวของไทยยังมีศักยภาพสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย และได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังของภาครัฐบาล ผนวกกับค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลง ช่วยให้ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติถูกลงมาก ส่งผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี

ในช่วงเวลาทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างสูงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสูงสุดในกลุ่มอุตสาหกรรมส่งออก(พงศ์ ศานต์, 2538: 3) รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องกล่าวคือ เพิ่มขึ้นจาก 213,150 ล้านบาทในปี พ.ศ.2539 เป็น 253,018 ล้านบาทในปี พ.ศ.2542 และ 285,539.65 ล้านบาทในปี พ.ศ.2543(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้อย่างมาก ทั้งในด้านที่มาของเงินตราต่างประเทศ การจ้างงาน การกระจายโอกาสและรายได้ การกระตุ้นการผลิต และความสามารถในการช่วยปรับดุลการชำระเงินด้วย(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

รูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้การส่งเสริมและสนับสนุน คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เนื่องจากหากมีรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมแล้วจะเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน อนึ่งการที่ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนนั้น ยังสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาประเทศมีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นมากขึ้น

ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะนำมรายได้มาสู่ท้องถิ่น แต่หากขาดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีพอ การท่องเที่ยวจะเข้ามาช่วยเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรมชุมชนให้เร็วขึ้น ลดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนลง(นิธิ, 2538) และเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทยในหมู่บ้าน โศกโก่ง อำเภอภูผารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับผลประโยชน์สูงสุด สิ่งที่สำคัญและเป็นด่านแรกที่ชุมชนจะต้องพิจารณาเมื่อจะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยว คือ การสร้างให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถพึ่งพาตนเองทางการผลิตและมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้ต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่(สมศักดิ์, 2544 : 4) และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องมีกระบวนการและแนวทางในการทำงานที่สอดคล้องกับศักยภาพ ข้อจำกัด และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม และเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนอย่างสูงสุด

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน โศกโก่ง อ.ภูผารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ เพื่อต้องการทราบถึงกระบวนการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงชุมชน รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดองค์กรภายในชุมชนและการจัดสรรผลประโยชน์ของ ชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน โศกโก่ง อ.ภูผารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ ว่าเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวไทยในหมู่บ้าน โศกโก่ง
2. เพื่อศึกษาข้อมูลของนักท่องเที่ยวในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว และทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหมู่บ้าน โศกโก่ง

3. เพื่อศึกษาข้อมูลของคนในพื้นที่ในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวผู้ไทยในหมู่บ้าน โลกโกอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบรูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวผู้ไทยในหมู่บ้าน โลกโกอง

2. ผลการศึกษา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่

1.1.1 สภาพภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

1.1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

1.1.3 ลักษณะโครงสร้างประชากร อาชีพ รายได้ของชุมชน

1.1.4 โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชุมชน ประเพณี การแต่งกาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

1.1.5 การจัดการของชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยว

1.1.6 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน,

ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

1.2 เนื้อหาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การศึกษาความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหมู่บ้าน โลกโวก โดยทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโวก ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545ทั้งสิ้น 487 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่หมู่บ้าน โลกโวก หมู่ที่ 5 ต.กุดหว้า อ.กุดฉิม อ.กาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ทำการศึกษา เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินการเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และได้เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเริ่มรับนักท่องเที่ยวเข้าพักแรมที่บ้านชาวบ้าน(Homestay) ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2541 และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ของชุมชนชาวไทยหมู่บ้าน โลกโวกนี้ก็มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นต่อไป

นิยามศัพท์

การจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการประสานประสานทรัพยากร ที่องค์การมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกระบวนการในการจัดการนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางด้วยความสมัครใจจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความบันเทิงเรริงใจ เยี่ยมญาติ หรือศึกษาหาความรู้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดระบบของชุมชนเพื่อดำเนินการท่องเที่ยว โดยพิจารณาครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการจัดองค์กร การแบ่งงาน การกำหนดบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ รวมทั้งวิธีการจัดการ การแบ่งสรรผลประโยชน์ ตลอดจนวิธีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการมีประติสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่นและดนตรีท้องถิ่น เทศกาลและประเพณีต่างๆ ตลอดจน การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตรของชุมชน

ธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเข้าไปพักอาศัยและร่วมทำกิจกรรมปกติประจำวันร่วมกับชาวบ้าน โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกัน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรมความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

ชาวผู้ไทย หมายถึง ชนกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากเมืองน้ำน้อยอ้อยหนูในแคว้นสิบสองจุไทยหรือสิบสองเจ้าไท อาณาจักรเก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท หรือไต(DAI) ซึ่งในทางภาษาศาสตร์เรียก “กลุ่มตระกูลภาษาไทย-ลาว”(ธีรภาพ, 2539) ชาวผู้ไทยได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาผ่านทางเวียดนามและลาว ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แถบจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร อุดรธานี อุบลราชธานี และกาฬสินธุ์ ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชนที่กล่าวได้ว่ามีความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และเสนอแนะแนวทางการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยขอแนะนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการ
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดองค์กร
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
7. แนวความคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay)
8. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการ

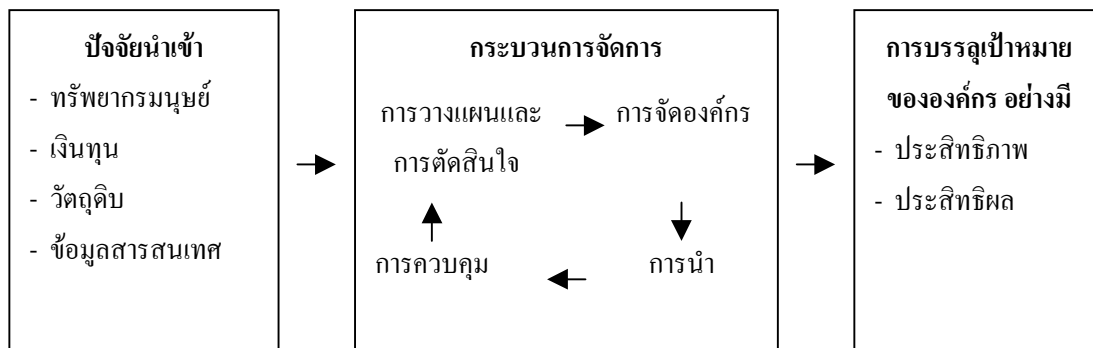
Rue และ Byars (1997: 4) ได้ให้ความหมายของ “การจัดการ” ว่าหมายถึง รูปแบบของการทำงานที่ประสานเอาทรัพยากรขององค์กร อันประกอบไปด้วย ที่ดิน แรงงาน และทุน เพื่อบรรลุซึ่งจุดมุ่งหมายขององค์กร

Lewis และคณะ (1998: 5) กล่าวว่า “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการในการบริหาร และการประสานทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีความพยายามที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร

Schermahorn (1999: 8) ให้ความหมายว่า “การจัดการ” คือ กระบวนการทำงานที่ประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ทรัพยากรที่องค์กรมีอยู่ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุซึ่งเป้าหมายขององค์กร

Bovee และคณะ (1976: 5) กล่าวว่า “การจัดการ” คือ กระบวนการในการทำงานที่ส่งผลให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผ่านกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสื่อสาร และการควบคุมคนงาน การเงิน สภาพแวดล้อม และข้อมูลสารสนเทศขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

Griffin (1996: 5-6) ได้ให้ความหมายของ “การจัดการ” ว่าหมายถึง ชุดของกิจกรรม(อันประกอบไปด้วย การวางแผน การตัดสินใจ การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม) ที่ประสานเอาทรัพยากรขององค์กร(คือ ทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน วัตถุดิบ และข้อมูลสารสนเทศ) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งแสดงกระบวนการของการจัดการได้ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2526 อ้างถึงใน นฤมล, 2542: 10) กล่าวว่า “การจัดการ” หมายถึง การใช้ศาสตร์ และศิลปะนำเอาทรัพยากรการบริหารประกอบตามขบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่า “การบริหาร” จะมีความหมายเช่นเดียวกับ “การจัดการ” และทั้งสองคำนี้โดยทั่วไปใช้แทนกันได้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2539: 15) กล่าวว่า “การจัดการ” เป็นกระบวนการออกแบบ และรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่เลือกสรรไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคคลเข้าทำงาน การชักนำ และการควบคุม

จากความหมายของการจัดการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการประสานเอาทรัพยากรที่องค์กรมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกระบวนการในการจัดการนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดองค์กร

Plunkett (1994: 11) ได้กล่าวว่า “การจัดองค์กร(Organizing)” คือ การสร้างระเบียบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ด้วยการมอบหมายงานให้ทำ ทำให้เกิดภาระงานที่ต้องร่วมมือกันทำ

Hellriegel (1992: 11) ได้กล่าวว่า “การจัดองค์กร(Organizing)” เป็นหน้าที่ของการจัดการในการสร้างโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาทำงานได้ตามแผนงานของฝ่ายจัดการ และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ขององค์กร

Kacmar (1994: 817) ได้กล่าวว่า “การจัดองค์กร(Organizing)” คือ ความต้องการที่จะหาวิธีการที่ดีที่สุดมาจัดหมวดหมู่กิจกรรมต่าง ๆ และจัดสรรทรัพยากรขององค์กร

Kreitner (1995: 297) ได้กล่าวว่า “การจัดองค์กร(Organizing)” คือ การสร้างโครงสร้างในระบบการร่วมมือกันทำงานขึ้น โดยมีสัมพันธภาพตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้วยการแสดงให้เห็นว่าใครทำอะไร แล้วรายงานต่อใคร ดังนั้น โครงสร้างองค์กรจะต้องสามารถแปลงกลยุทธ์เข้าสู่การปฏิบัติการอย่างได้ผล โครงสร้างองค์กรมักจะจะเป็นไปตามกลยุทธ์ในองค์กรที่มีการจัดการงานดี

สมพงษ์ เกษมสิน (2511: 24) ได้กล่าวว่า “การจัดองค์กร(Organizing)” คือ กระบวนการจัดการที่ดำเนินการเพื่อความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่สามารถทำให้การดำเนินการขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

บรרךส์ โทจินดา (2542: 130) ได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของการจัดองค์กรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การทำงานในองค์กรนั้นจะต้องประกอบด้วยบุคคลจำนวนมาก การที่จะจัดการให้บุคคลจำนวนมากได้ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการแบ่งงานที่เหมาะสม เพื่อให้สะดวกแก่การมอบหมายงานและปฏิบัติงานให้สำเร็จ

2. การจัดองค์กรเป็นวิธีการที่ช่วยให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ถ้าไม่มีการจัดองค์กร จะบริหารงานได้ยากลำบาก งานจะสำเร็จได้ยาก

3. องค์กรมีภาระงานมากมายที่บุคคลเพียงคนเดียวมีอาจปฏิบัติให้สำเร็จได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องนำภาระงานเหล่านั้นมาแบ่งกันปฏิบัติตามความรู้ความสามารถของบุคคล และความสามารถของงาน ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่า

3.1 งานมีปริมาณมากเกินไปที่บุคคลคนเดียวจะปฏิบัติโดยลำพังได้

3.2 ในการที่จะกำหนดให้บุคคลปฏิบัติงานนั้นจำเป็นต้องแบ่งงานเสียก่อน

3.3 การแบ่งงานนั้น นอกจากจะสะดวกในการมอบหมายงานให้บุคคลปฏิบัติแล้ว ยังสามารถมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคคลได้ด้วย

เฮนรี ฟาโยล์ (1989 อ้างถึงใน บรרךส์ โทจินดา, 2542: 132) ได้เสนอว่า การจัดองค์กรจะต้องมีหลักพื้นฐาน 5 ประการ หรือหลัก OSCAR คือ

1. Objective (วัตถุประสงค์) กล่าวคือ การจัดองค์กรจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร และเมื่อแบ่งงานออกไปแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานย่อยจะต้องสามารถปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ

2. Specialization (ความชำนาญเฉพาะอย่าง) กล่าวคือ การจัดองค์กรจะต้องคำนึงถึงความชำนาญเฉพาะอย่าง หรือความเชี่ยวชาญของพนักงานด้วย ทั้งนี้ เพราะเมื่อพนักงานได้ปฏิบัติตามความชำนาญ ก็จะสามารถปฏิบัติงานได้ดี

3. Coordination(หลักการประสานงาน) กล่าวคือ การจัดองค์กรจะต้องคำนึงถึงการประสานงานกันด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรร่วมกัน

4. Authority(หลักของอำนาจหน้าที่) กล่าวคือ การจัดองค์กรจะต้องคำนึงถึงการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับการแบ่งงานด้วย โดยจะต้องมีการแบ่งอำนาจหน้าที่ลงไปในทุกๆ ระดับขององค์กร หรือตามสายการบังคับบัญชา(Chain of Command) หลักนี้เรียกว่า Scalar Principle(หลักแห่งความลดหลั่นของอำนาจ)

5. Responsibility(หลักของความรับผิดชอบ) กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ควรจะได้สัดส่วนกับความรับผิดชอบ นั่นคือ บุคคลใดเมื่อได้รับมอบหมายความรับผิดชอบแล้ว ก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้เพียงพอด้วย

บรรยงค์ โตจินดา (2542: 132-134) ได้เสนอว่า หลักการจัดองค์กรที่ดี จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1. มีการจัดสายการบังคับบัญชาเหมาะสม ไม่ควรให้มีลำดับชั้นมากเกินไป เพราะจะเกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสาร เกิดความล่าช้า และอาจจะยากแก่การควบคุมด้วย

2. มีการจัดการติดต่อสื่อสารสะดวกและคล่องตัว เพื่อที่จะให้ทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างประสานกัน และปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จะต้องจัดให้มีเอกภาพในการบังคับบัญชา(Unity of Command) หมายถึง ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้มีความสับสน

4. จะต้องมิชอบเขตของการควบคุมที่เหมาะสม คือ ผู้บังคับบัญชา 1 คนควรจะมี ผู้ใต้บังคับบัญชาก็คน ถึงจะไม่มากเกินไปจนดูแลได้ไม่ทั่วถึงและไม่น้อยเกินไปจนไม่คุ้มค่า

5. แบ่งงานออกให้เหมาะสมและหากสามารถแบ่งงานตามลักษณะงานเฉพาะอย่างได้ จะทำให้สามารถมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถและความชำนาญของแต่ละคนได้

6. จะต้องแบ่งงานให้มีเจ้าหน้าที่เป็น 3 ฝ่าย คือ งานหลัก(Line), งานช่วย(Staff) และงานเสริม(Auxiliary) ให้เหมาะสม

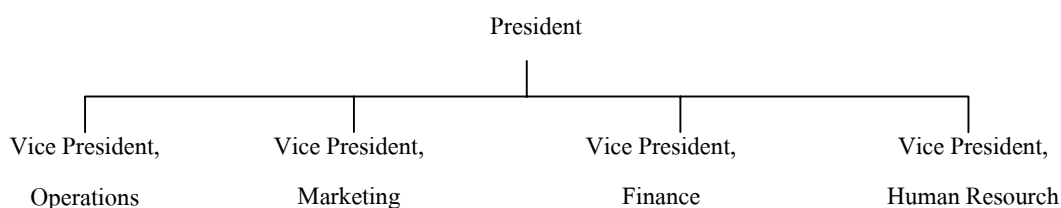
7. จะต้องมีการประสานงานระหว่างงานที่แบ่งไปแล้วอย่างมีประสิทธิภาพ

8. จะต้องกำหนดหน้าที่ และมอบอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสม และชัดเจน ว่าหน่วยงานใดมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร รวมถึงคำบรรยายลักษณะงาน(Job Description) ของแต่ละบุคคลด้วย

9. จะต้องมีการมอบหมายงาน(Work Assignment) ให้ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม และนอกจากนั้นจะต้องมอบอำนาจ(Delegation of Authority) ให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมด้วย

Lussier, Robert N. (1999: 193-1396) ได้เสนอว่ารูปแบบการจัดองค์กรหรือรูปแบบโครงสร้างองค์กร(Organization Structure) สามารถจำแนกออกได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การแบ่งโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ความรับผิดชอบ(Functional Departmentalization) เป็นการแบ่งโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น

การแบ่งโครงสร้างองค์กรแบบนี้มีข้อดี ดังนี้

1. การประสานงานทำได้ง่าย เพราะเป็นการรวมเอาคนที่ทำหน้าที่เหมือนกันไว้ด้วยกัน

2. ควบคุมง่าย มองเห็นความก้าวหน้าในสายอาชีพได้ชัดเจน

3. เหมาะสำหรับองค์กรที่มีขนาดเล็กที่มีผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลายนัก

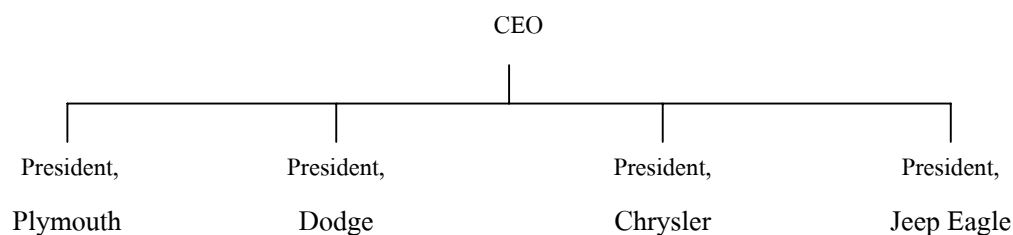

อย่างไรก็ตามการแบ่งโครงสร้างองค์กรแบบนี้ก็มีข้อเสีย ดังนี้

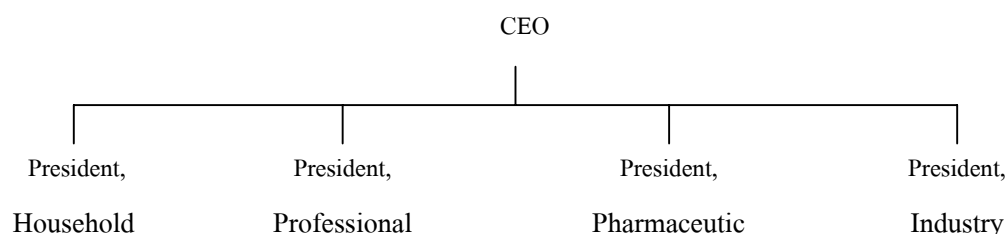
1. ไม่เหมาะกับองค์กรที่มีผลิตภัณฑ์หลากหลาย เพราะเป็นการยากที่จะใช้หน้าที่งานแบบเดียวกันตอบสนองความต้องการที่หลากหลายให้ได้ผล
2. แต่ละฝ่ายหรือหน่วยงานต้องทำงานเองทุกอย่าง ทำให้ขาดการประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ในองค์กร

2. การแบ่งโครงสร้างขององค์กรตามแผนก(Division Organization) เป็นการแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็นแผนกต่างๆ ตามลักษณะหรือประเภทของผลิตภัณฑ์, ลูกค้า หรือแบ่งตามขอบเขตทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

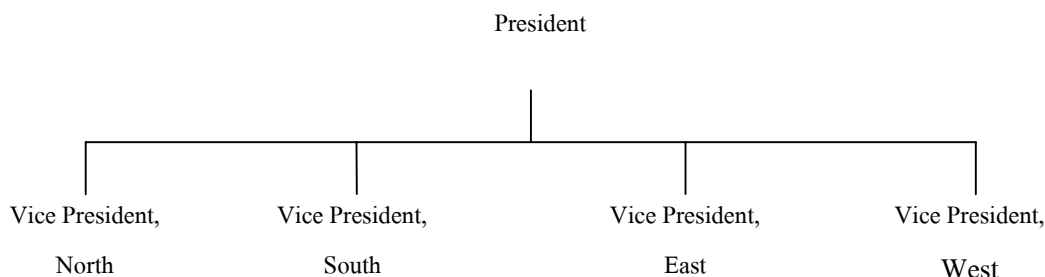
2.1 การแบ่งโครงสร้างขององค์กรตามลักษณะหรือประเภทผลิตภัณฑ์(Product Departmentalization) หมายถึง การแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็นแผนกต่าง ๆ ตามลักษณะหรือประเภทของผลิตภัณฑ์ เช่น โครงสร้างองค์กรของบริษัท U.S. Chrysler ดังนี้

2.2 การแบ่งโครงสร้างขององค์กรตามลักษณะของลูกค้า (Customer Departmentalization) หมายถึง การแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็นแผนกต่างๆ ตามลักษณะหรือประเภทของลูกค้า เช่น โครงสร้างองค์กรของบริษัท Johnson & Johnson ดังนี้

2.3 การแบ่งโครงสร้างขององค์กรตามขอบเขตทางด้านภูมิศาสตร์ (Geographic Departmentalization) หมายถึง การแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็นแผนกต่าง ๆ ตามขอบเขตทางภูมิศาสตร์ เช่น

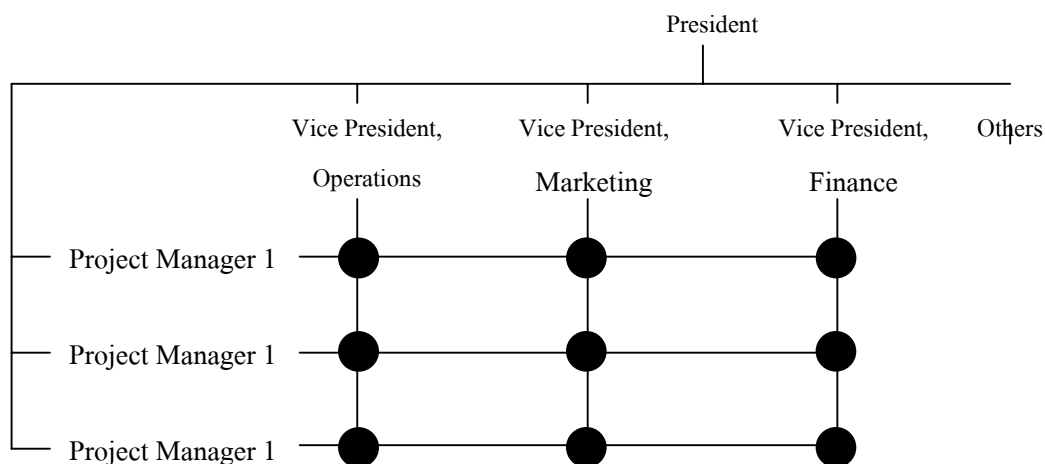

การแบ่งโครงสร้างองค์กรตามแผนกทั้ง 3 ลักษณะนี้มีข้อดี ดังนี้

1. สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้น
2. มีความยืดหยุ่น สามารถทำการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว
3. เป็นการกระจายอำนาจ
4. เกิดการระดมความคิด เพิ่มทักษะในการคิดและการทำงานเป็นทีม

อย่างไรก็ตามการแบ่งโครงสร้างองค์กรทั้ง 3 แบบนี้ก็มีข้อเสีย คือ มีค่าใช้จ่ายสูง เพราะมีการใช้คนเป็นจำนวนมาก

3. การแบ่งโครงสร้างขององค์กรแบบแมทริกซ์(Matrix Organization) เป็นการแบ่งโครงสร้างองค์กรที่ผสมผสานเอาการจัดองค์กรตามหน้าที่และการจัดองค์กรตามแผนกเข้าไว้ด้วยกัน เกิดสายงานประจำและสายงานตามโครงการ ดังนี้

การแบ่งโครงสร้างองค์กรแบบนี้มีข้อดี ดังนี้

1. เกิดสายงานประจำ และสายงานตามโครงการ
2. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย และมีประสิทธิภาพ
3. มีผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขามาร่วมกันทำงาน ทำให้โครงการสำเร็จได้อย่างดีขึ้น
4. เกิดการประสานงาน มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามการแบ่งโครงสร้างองค์กรแบบนี้ก็มีข้อเสีย ดังนี้

1. เกิดสายการบังคับบัญชา 2 สายงาน ทำให้เกิดความสับสน และขัดแย้งกันได้ง่าย
2. ทรัพยากรบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงทีมงานบ่อยครั้ง ทำให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานน้อย

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างองค์กรแต่ละรูปแบบนั้นจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป การที่จะพิจารณาตัดสินใจเลือกโครงสร้างองค์กรแบบใดนั้น ผู้บริหารควรที่จะคำนึงถึงลักษณะขององค์กร ลักษณะผลิตภัณฑ์ ลักษณะลูกค้า ทรัพยากรที่องค์กรมีอยู่ ศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ได้โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานแก่องค์กรมากที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

ดุษี่ ชุมสาย และญิบพันธ์ พรหมโมลี (2527: 4-6) ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวและการเดินทาง ไว้ในหนังสือ “ปฐมบทแห่งการท่องเที่ยว” ว่า การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยว

Chuck และคณะ (1989: 4) ได้กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเตรียมที่พัก การจัดหาอาหารและการให้ความบันเทิงแก่นักเดินทาง (Travelers) ผู้ซึ่งมาเยี่ยมสถานที่ที่มีใช้ที่อาศัยถาวรหรือที่ทำงานประจำของเขา

McIntosh และ Goeldner (1986: 4) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” ว่าหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์(การกระทำต่อกันและกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลผู้เป็นเจ้าของบ้าน และชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน ในกระบวนการดึงดูดใจและต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

วรรณ วลัยวานิช (2539: 7) กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” เป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” นั้น จะมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ได้ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้

Mill และ Morrison (1992: xiii – xiv) กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” เป็นปรากฏการณ์ที่ยากแก่การอธิบาย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นนามธรรมที่แฝงนัยสำคัญหลายประการไว้ด้วยกัน จึงยังไม่มีนิยามที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล เช่น มีความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว การเดินทาง การพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมสันทนาการ การพักผ่อน และโอกาสที่เกิดจากการมีเวลาว่าง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันยังไม่มีความชัดเจน กล่าวคือ การท่องเที่ยวย่อมเกี่ยวข้องกับการเดินทาง แต่การเดินทางอาจไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็ได้ การท่องเที่ยวย่อมเกี่ยวข้องกับการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมสันทนาการ การพักผ่อน แต่การพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมสันทนาการ การพักผ่อนอาจไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็ได้ การท่องเที่ยวเกิดขึ้นในโอกาสที่เกิดจากเวลาว่าง แต่โอกาสที่มีเวลาว่างอาจจะไม่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก็ได้ ดังนั้น การนิยามความหมายของการท่องเที่ยวให้ชัดเจน ควรจำกัดความด้วยองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวที่แท้จริงของระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ จึงจะนำไปสู่ความหมายที่สร้างความเข้าใจที่ดีในคำว่า “การท่องเที่ยว”

สุรินทร์ ค้ายจินดา (2539: 11) ได้สรุปว่า “การท่องเที่ยว” คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์มากมายหลายมิติ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน นักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และรัฐบาล โดยกิจกรรมที่สนับสนุนเป็นอุตสาหกรรมบริการหลายสาขาที่มาผสมผสานกันตามกระบวนการสร้างแรงจูงใจและการต้อนรับ

จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางด้วยความสมัครใจจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความบันเทิงใจ เยี่ยมญาติ หรือศึกษาหาความรู้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร

2. ต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว (วรรณ, 2539: 7-12)

มนุษย์ในสมัยโบราณนั้นไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นการถาวร มักเดินทางเร่ร่อนไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะยังไม่รู้จักการเก็บรักษาและถนอมอาหาร อีกทั้งมนุษย์ในสมัยนั้นยังเดินทางอพยพเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ เพื่อหลบหนีภัยอันตรายจากสัตว์ร้ายและศัตรู ซึ่งลักษณะการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่เดินทางเร่ร่อนไปตามที่ต่างๆ นักจิตวิทยา กล่าวว่า ตรงกับพฤติกรรมของเด็กวัย 10 ขวบ ในสมัยปัจจุบันที่ชอบเที่ยวเตร่ออกจากบ้านไปยังที่ต่างๆ เนื่องจากเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบความสนุกสนาน และชอบการผจญภัย และแม้พ้นวัย 10 ขวบไปแล้ว มนุษย์ก็ยังคงมีความอยากรู้อยากเห็น และอยากจะทำอะไรด้วยตัวเอง แต่ทำได้ไม่สะดวกเท่าที่ควร เนื่องจากมีภาระหน้าที่ต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียน หรือการทำงาน แต่มนุษย์ก็ยังคงมีแนวโน้มที่ต้องการจะเดินทางท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา

2.1 การท่องเที่ยวในสมัยโบราณ

จากการดำรงชีวิตแบบเร่ร่อนเป็นระยะเวลายาวนาน ในที่สุดมนุษย์ก็ได้พบสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ ปลอดภัยจากศัตรูและภัยอันตรายต่าง ๆ สามารถที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ได้เป็นเวลานาน มนุษย์เริ่มที่จะสร้างหลักแหล่งบ้านเรือนอย่างถาวร(มีการสันนิษฐานจากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าการดำรงชีวิตแบบถาวรนั้นได้เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว) อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็ยังคงมีความต้องการที่จะเดินทางไปยังที่อื่น ๆ อยู่ แต่มีเหตุผลหรือเหตุจูงใจที่แตกต่างไปจากเดิม เริ่มมี

การเดินทางเพื่อไปทำสงคราม การแสวงหาอาณานิคม บางครั้งเป็นการเดินทางเพื่อการผจญภัย อาจแบ่งลักษณะการเดินทางในสมัยโบราณออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. การเดินทางเพื่อเหตุผลหรือประโยชน์ทางการเมือง
2. การเดินทางเพื่อเหตุผลหรือประโยชน์ทางการค้า
3. การเดินทางเพื่อเหตุผลหรือประโยชน์ทางศาสนา
4. การเดินทางเพื่อเหตุผลหรือประโยชน์ทางด้านความสนุกสนาน
5. การเดินทางเพื่อเหตุผลหรือประโยชน์ทางด้านสุขภาพและอนามัย

ในศตวรรษที่ 4 และ 5 ภายหลังจากการล่มสลายของอาณาจักรโรมัน บ้านเมืองตกต่ำ วุ่นวาย และเต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย ทำให้การเดินทางไม่ปลอดภัย จึงไม่มีใครสนใจที่จะเดินทางเพื่อพักผ่อนหรือท่องเที่ยวอีกเลย ยกเว้นนักผจญภัยและนักแสวงบุญเท่านั้นที่ยังคงเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ

2.2 การท่องเที่ยวในสมัยกลาง

ตอนต้นๆ ของสมัยกลาง(Middle Ages ค. ศ. 500–1500) หรือที่นักประวัติศาสตร์ เรียกว่า ยุคมืด(Dark Ages) เป็นยุคที่ประเทศต่างๆ เกิดกรณีพิพาท และมีการทำสงครามเพื่อแย่งชิงอำนาจกัน ราษฎรถูกกดขี่ข่มเหง ศิลธรรมเสื่อม เป็นเหตุให้ผู้คนอยากอพยพไปอยู่ที่อื่น จนกระทั่งตอนปลายของสมัยกลาง ซึ่งเป็นยุคของการฟื้นฟูศิลปะและวิทยาการ(The Renaissance) ผู้คนเริ่มมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และในช่วงนี้เองที่นักดาราศาสตร์ชาวอิตาลี ชื่อ กาลิเลโอ ได้ทำการค้นพบและประกาศว่าโลกกลม หากใครแล่นเรือไปทางทิศตะวันออกก็จะสามารถแล่นเรือกลับมาอยู่ที่เก่าได้โดยไม่ต้องกลับลำเรือ ทำให้นักผจญภัยทั้งหลายต่างอยากที่จะแล่นเรือไปตามคำพูดของกาลิเลโอ เพื่อทำการค้า แสวงหาอาณานิคม การจาริกแสวงบุญ และเผยแพร่ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม โดยมีบุคคลสำคัญที่เป็นผู้นำในการเดินทางทางทะเลในสมัยนั้นหลายคนด้วยกัน เช่น

- คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus ค. ศ. 1451-1506)
- จอห์น คาโบท (John Cabot ค. ศ. 1450-1498)
- วาสโก กา กามา (Vasco da Gama ค. ศ.1469-1524)
- เฟอร์ดินันด์ แมกเจลแลน (Ferdinand Magellan ค. ศ.1480-1521)

- อเมริโก เวสปุชชี (Amerigo Vespucci ค.ศ.1451-1512)

ประมาณปี ค.ศ.1271 พ่อค้าชาวเวนิชชื่อ มาร์โคโพล ได้เดินทางจากเวนิชไปค้าขายยังประเทศจีนโดยทางเรือ และได้บันทึกเรื่องราวการเดินทางของเขาเป็นภาษาอิตาเลียน ต่อมาได้มีผู้นำบันทึกนี้ไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ ใช้ชื่อว่า “The Travel of Marco Polo” ซึ่งถือว่าเป็นบันทึกการเดินทางฉบับแรกของโลก

นอกจากนี้ยังมีการเดินทางอีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ คือ การเดินทางของนักศึกษาและนักวิชาการไปยังมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยที่ปารีส โรม ฟลอเรนซ์ และเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมต่าง ๆ การเดินทางท่องเที่ยวแบบนี้เรียกว่า “แกรนด์ทัวร์” (Grand Tour) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมมากในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ที่นักศึกษาหรือนักวิชาการจะต้องเดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ และการเดินทางในลักษณะนี้ยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 การท่องเที่ยวสมัยใหม่

การท่องเที่ยวสมัยใหม่แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การท่องเที่ยวในสมัยหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในแต่ละระยะมีรูปแบบการท่องเที่ยว ดังนี้ (ไพฑูริย์ พงสะบุตร, 2530: 13-15 อ้างถึงใน วรรณภา วงษ์วานิช, 2539: 10)

2.3.1 การท่องเที่ยวในสมัยหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การท่องเที่ยวสมัยนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากสมัยกลางที่มีการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นยุคที่มีความเจริญทางด้านศิลปกรรมทุกสาขา ตลอดจนสถาปัตยกรรมต่างๆ มีการก่อสร้างบ้านเรือนอย่างสวยงาม สิ่งเหล่านี้ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวในสมัยนี้จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากความอยากรู้อยากเห็น เพื่อศึกษาเล่าเรียน และเพื่อความสุขารมณ์ ดังนั้นในระยะนี้จึงมีการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมการขยายตัวของการท่องเที่ยวในสมัยนี้ ได้แก่ การพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่ง ที่มีการพัฒนาทั้งทางด้านรถไฟ รถยนต์ ทางเรือ และเครื่องบิน ทำให้การเดินทางสะดวกรวดเร็วขึ้น เสียค่าใช้จ่ายน้อยลง และใช้เวลาในการเดินทางน้อยลง ทำให้สามารถเดินทางไปยังที่ไกลๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น อีกทั้ง การปฏิวัติ

อุตสาหกรรมเป็นผลให้ประเทศตะวันตกเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น มีกำหนดเวลาการทำงานและเวลาพักผ่อนที่แน่นอน ซึ่งลักษณะสังคมเช่นนี้ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะประชาชนมีทั้งเงินและเวลาที่จะใช้ไปในการท่องเที่ยว รวมทั้งต้องการพักผ่อนร่างกายและจิตใจหลังจากที่ได้ทำงานอย่างเคร่งเครียดมาตลอดเวลา

2.3.2 การท่องเที่ยวในสมัยปัจจุบัน คือ ระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะมีลักษณะที่ไม่ค่อยสะดวกสบายในแง่ของการเดินทางที่ใช้เวลานาน และการท่องเที่ยวถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ แต่การท่องเที่ยวก็ยังคงมีดำเนินอยู่ตลอดเวลา ปัญหาเรื่องภาษาทำให้มีทัศนคติเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศก็ยังคงเป็นที่นิยมกันอยู่ และแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในสมัยปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวในสมัยนี้มีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น ได้แก่

- การพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่ง ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย รวดเร็ว ประหยัดและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น
- การพัฒนาด้านการสื่อสารและการโทรคมนาคม เกิดสื่อชนิดใหม่ๆ ที่สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว เช่น ระบบสื่อสารผ่านดาวเทียม ทำให้มนุษย์สามารถรู้เห็นความเป็นไปของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไกลๆ ซึ่งกระตุ้นให้มนุษย์ต้องการที่จะไปชมแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ด้วยตนเอง
- เนื่องจากการใช้เครื่องจักรทำงานแทนแรงงานคนมากขึ้น ทำให้คนมีเวลาว่างมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งโดยพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการการพักผ่อนและแสวงหาสิ่งแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา ทำให้มีการท่องเที่ยวมากขึ้น
- จากแนวความคิดที่ว่า การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจซึ่งต้องมีการแข่งขัน ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการตลาดของการท่องเที่ยวให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้คนเกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ประกอบกับมีบริษัทท่องเที่ยวทำหน้าที่ให้บริการด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

- ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว คือ ความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของโลก โดยองค์กรกลางซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานด้านการท่องเที่ยวของโลก คือ World Tourism Organization(WTO) ทำหน้าที่ประสานงานด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ภายใต้การสนับสนุนขององค์การสหประชาชาติ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงแมดริด ประเทศสเปน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการท่องเที่ยว ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ อำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดความสะดวกสบายและมีเสรีภาพในการเดินทางมากขึ้น

3. วิวัฒนาการของการท่องเที่ยวในประเทศไทย

นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า รากฐานการท่องเที่ยวของไทยในยุคใหม่เริ่มขึ้นหลังนโยบายเปิดประเทศนับตั้งแต่หลังการลงนามในสนธิสัญญาบราเวริง ในปี พ.ศ.2398 (ค.ศ.1855)เป็นต้นมา ซึ่งในระบะนั้น โรงแรมและบ้านพักของชาวตะวันตกได้เริ่มเข้ามาตั้งอยู่แล้วในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จเยือนทวีปยุโรป ในปี พ.ศ.2440 เป็นเวลาถึง 9 เดือน โดยเรือหลวงมหาจักรี ซึ่งเรียกกันว่าเป็น “แกรนด์ทัวร์”(Grand Tour) ได้เสด็จไปยังเวนิซ เจนีวา ตูริน บรัสเซลส์ ปารีส และอื่นๆ เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของสยามในเวลานั้นด้วย ต่อมาก็มีการเดินทางของขุนนางและเชื้อพระวงศ์ระหว่างสยามและยุโรปเพิ่มมากขึ้น (อาทิตย์, 2541: 70) อาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวของไทยในระยะแรกๆ นั้นจะเป็นกิจกรรมที่ถูกจำกัดในวงแคบแคบๆ ในกลุ่มขุนนาง ผู้ที่มีฐานะร่ำรวย หรือกลุ่มคนในวงสังคมชั้นสูงเท่านั้น

จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.2503 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(อ.ส.ท.)ขึ้นเพื่อทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทำให้การท่องเที่ยวในประเทศไทยเริ่มแพร่หลายขึ้น และจากการที่ไทยยินยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก มีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางอากาศ มีการก่อสร้างโรงแรม และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการที่ไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม เป็นศูนย์กลางทางการบินของบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งจากยุโรปและอเมริกาเดินทางมายังประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลให้การท่องเที่ยวของไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ในวงการของนักท่องเที่ยวว่า มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม ตลอดจนมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม (วรรณา, 2539: 13-14)

นับตั้งแต่ตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(อ.ส.ท.) ขึ้นในปี พ.ศ.2503 จนกระทั่งได้ยกฐานะเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ท.ท.ท.) ในปี พ.ศ.2522 ประเทศไทยได้มีจำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี จากปี พ.ศ.2503 ที่มีชาวต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทยเพียง 81,340คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพียง 195 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539: 75) มาจนถึงปี พ.ศ.2543 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนถึง 9.6 ล้านคน และในไตรมาสแรกของปี พ. ศ. 2544 มีจำนวน 2.7 ล้านคน และเมื่อถึงสิ้นปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 10.4 ล้านคน ส่วนในปี พ. ศ. 2545 ประมาณการว่าจะมี 11.13 ล้านคน โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 370,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

ปัจจัยที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็วนั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ การร่วมมือร่วมใจของภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมการตลาด และพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว รวมทั้งนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐที่ทำให้เกิดการวางแผนและพัฒนาทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้น ประเทศไทยยังถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539: 76) คือ

1. ประเทศไทยมีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนไทย
2. ความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวเข้ามายังประเทศไทย ทั้งทางอากาศ ทางบก ทางแม่น้ำ และทางทะเล
3. ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรม ที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร และสถานบริการต่างๆ

4. ความพร้อมของปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง ระบบการคมนาคม การสื่อสาร ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น

5. ความเป็นมิตรของคนไทยที่มีต่อนักท่องเที่ยว

4. ประเภทของการท่องเที่ยว

วรรณ วลัยวานิช (2539: 17-18) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วการเดินทางท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ ภายในประเทศ และการท่องเที่ยวต่างประเทศ ที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ที่ต่างไปจากประเทศของตนและต้องกระบวนการณ์ระหว่างประเทศหลายอย่าง เช่น สุลกากร ด้านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น และหากจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแล้ว จะสามารถแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวได้ 6 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การประชุมและสัมมนา และการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

Smith (1977: 2-3) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวตามประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวได้ 7 ประเภท คือ

1. การท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเกต และศึกษาการแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการดำรงชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมผัสและบางครั้งก็เข้าร่วมใช้ชีวิตตามแบบแผนเก่าๆ ที่ได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว

3. การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีความรุ่งเรืองในอดีต เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน วัด เป็นต้น เพื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์และเรื่องราวความเป็นมาในอดีตกาล

4. การท่องเที่ยวทางสิ่งแวดล้อม (Environment Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากแดนไกล แต่การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จะมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอยู่ที่ความสวยงามตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นเรื่องชาติพันธุ์มนุษย์

5. การท่องเที่ยวทางนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ท่องเที่ยวจะมีสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ผ่อนคลาย สบายใจ เช่น ทะเล หาดทราย น้ำตก สนามกอล์ฟชั้นเยี่ยม หรือสนามเทนนิสชั้นเลิศ เป็นต้น

6. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่น คือ การประชุม การอบรม หรือการสัมมนา แหล่งท่องเที่ยวทางธุรกิจมักจะรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วย บางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เป็นต้น แล้วแต่ว่านักท่องเที่ยวจะต้องการเช่นไร

7. การท่องเที่ยวเพื่อให้สิ่งจูงใจ (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัล เป็นสวัสดิการ หรือเป็นการจูงใจพนักงาน โดยหน่วยงานนั้นๆ จะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมด

นอกจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ยังมีการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาด้วย คือ การท่องเที่ยวในรูปแบบศาสนา ได้แก่ การจาริกแสวงบุญ การนมัสการศาสนสถานที่สำคัญ รวมถึงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และ ม.ล.ศุ่ย ชุมสาย ได้กำหนดให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเพื่อเพศสข(Sex Tour) ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่นิยมการท่องเที่ยวประเภทนี้ แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้ นำความเสื่อมเสียมาให้หญิงไทย และเสียภาพพจน์ของประเทศ อีกทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาค

รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงไม่ควรถือว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยว (ชิป, 2543: 12)

5. ประเภทของนักท่องเที่ยว

Plog (1973: 55-58) ได้จำแนกประเภทของนักท่องเที่ยวออกเป็น 5 กลุ่มตามหลักจิตวิทยา ได้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวที่เน้นตนเองเป็นศูนย์กลาง (Psychocentrics) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่คิดหรือให้ความสนใจกับเรื่องราว หรือปัญหาในชีวิตของตนเองเป็นสำคัญ ชอบเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนเองรู้จักดี ไม่ต้องการทดลองสิ่งแปลกใหม่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ที่พัก อาหาร สิ่งบันเทิง ผู้คน และสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ

2. นักท่องเที่ยวประเภทเน้นตัวเองปานกลาง (Near Psychocentrics) เป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่กึ่งกลางระหว่างนักท่องเที่ยวที่เน้นตนเองเป็นศูนย์กลางและนักท่องเที่ยวประเภทเดินสายกลาง

3. นักท่องเที่ยวประเภทเดินสายกลาง (Mid-Centrics) เป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง กล่าวคือ ไม่ได้ชอบผจญภัยแต่ก็ไม่ได้รังเกียจการทดลองสิ่งใหม่ๆ トラบเท่าที่ไม่ได้เสี่ยงอันตรายเกินไปหรือไม่คิดปกติเกินไป นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มนี้

4. นักท่องเที่ยวประเภทชอบความหลากหลายพอสมควร (Near Allocentrics) เป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่กึ่งกลางระหว่างนักท่องเที่ยวประเภทเดินสายกลางและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจหลากหลาย

5. นักท่องเที่ยวประเภทชอบความหลากหลาย (Allocentrics) เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นคนเปิดเผยและมั่นใจในตนเอง ชอบการผจญภัยเป็นอย่างมาก และเต็มใจที่จะออกไปเผชิญโลกเผชิญชีวิต เป็นกลุ่มที่ชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ ทั้งที่พัก อาหาร สิ่งบันเทิง ผู้คน และสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ

6. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ และสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งนี้เพราะการเดินทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมรองรับหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม-ขนส่ง ร้านอาหาร-ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจให้เช่า-รับจ้าง ธุรกิจที่พัก-โรงแรม และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น (โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, 2541: 1) นอกจากการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดประโยชน์ภายในประเทศแล้ว ยังช่วยเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทยให้ชาวโลกได้รู้จักมากขึ้น และอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชาติและระหว่างประเทศในเวลาเดียวกัน จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศหลายประการด้วยกัน ซึ่งวรรณ วลัยวานิช (2539: 51-54) ได้จำแนกความสำคัญของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

6.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

- การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ ในลักษณะของการขายบริการและทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ ยิ่งประเทศใดมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มาก ประเทศนั้นก็จะมีรายได้หรือเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวมาก

- รายได้จากการท่องเที่ยวที่ได้รับมาในรูปของเงินตราต่างประเทศนั้น มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศต่างๆ เป็นอย่างดี

- การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโต และการขยายตัวของการลงทุนภายในประเทศในด้านต่างๆ เช่น ธุรกิจนำเที่ยว โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า การผลิตของที่ระลึก และธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ ทั้งงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจโรงแรม มัคคุเทศก์ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางอ้อม เช่น งานหัตถกรรมผลิตสินค้าที่ระลึก

6.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมืองของประเทศ

- อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานะทางการเมืองของประเทศได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ถ้าสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศสงบเรียบร้อย ก็จะทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้า และในทางกลับกัน หากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศใดอยู่ในภาวะตกต่ำ ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศนั้นๆ วุ่นวาย ขาดเสถียรภาพ

- อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพพจน์ที่ดีของประเทศให้แก่ชาวต่างประเทศ เมื่อได้มาเยือน สัมผัส และประทับใจในคุณสมบัติและเอกลักษณ์ของประเทศ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีทางการเมือง

- การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ เช่น การส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล ทำให้ท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างเหมาะสม

6.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่คนในชาติได้เป็นอย่างดี

- การท่องเที่ยวจะช่วยพัฒนา ยกระดับความเจริญ และคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นให้สูงขึ้น

- ก่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม เพราะเมืองท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นเมืองเปิด มีความสะดวก ปลอดภัย และเจริญ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และยังเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย
- การท่องเที่ยวช่วยพัฒนาไปสู่ท้องถิ่น เช่น การพัฒนาระบบสาธารณสุขและสาธารณูปโภค การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สะอาด สวยงาม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นย่อมได้รับประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าวด้วยเช่นกัน
- การท่องเที่ยวช่วยให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี เนื่องจากการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ได้พบเห็นสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และได้พักผ่อนหย่อนใจ เป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น
- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม และช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน
- การท่องเที่ยวจะช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และช่วยกระตุ้นให้มีการนำประเพณีและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นออกมาเผยแพร่ เพื่อดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในท้องถิ่นนั้น
- การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างความรู้สึกรักภาคภูมิใจ และหวงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้อยู่ในสภาพดีตลอดไป

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของประเทศ ดังนั้น การดำเนินการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีระบบการจัดการที่ดี ถูกต้องและเหมาะสม จึงจะทำให้มีการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เรามีอยู่มาใช้ได้อย่างถูกต้อง มีคุณค่า และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างสูงสุด

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ที่มาของแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 1-2)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism นั้น เป็นศัพท์เทคนิคที่นักวิชาการในวงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคิดขึ้นมา เมื่อปี พ.ศ.2529 เพื่อเป็นแนวทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะในช่วงเวลานั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกและของไทยได้มีการขยายตัว และเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลง สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม เกิดปัญหาสังคม และภาพพจน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศตกต่ำลง การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักจะประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ

ต่อมาในการประชุมสหประชาชาติ ที่เมือง Rio de Janiro ประเทศบราซิล ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2535 ที่เรียกกันว่า Rio Summit หรือ Earth Submit ซึ่งผลการประชุมครั้งนั้นมีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจ และระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็นไว้ใน Agenda 21 หรือแผนแม่บทของโลก ซึ่งได้กล่าวถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับ Travel and Tourism Industry ด้วย และได้ข้อสรุปที่ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น จนถึงการอนุรักษ์ ป้องกันและแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการการศึกษา เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวและในทุกส่วนของสังคม ส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้องกับการท่องเที่ยวตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการปรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป

3. กระแสความต้องการพัฒนาคนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากที่สุด

จากกระแสความต้องการทั้ง 3 ด้านข้างต้น ส่งผลให้เกิดแนวความคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน(Sustainable Tourism Development) ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทั้งระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย คำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีเขียวและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดในเวลานี้ ก็คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) นั่นเอง

2. แนวคิดด้านการนิยามความหมายของ Ecotourism

Ecotourism เป็นคำประสมระหว่างคำว่า Ecology ซึ่งแปลว่า นิเวศวิทยา และคำว่า Tourism ซึ่งแปลว่า การท่องเที่ยว (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538: 3-2) จากช่วงเวลาที่ผ่านมามีการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยแทนคำว่า Ecotourism หลายคำ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวสีเขียว นิเวศสัญจร เป็นต้น ต่อมาราชบัณฑิตสถานพิจารณาบัญญัติศัพท์ภาษาไทยที่เหมาะสม คือ คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ซึ่งมีการให้คำจำกัดความที่แตกต่างกันไป ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกระบวนการ หรือทำที่ในการอนุรักษ์ ซึ่งการอนุรักษ์มีความหมายในการร่วมกันป้องกันรักษาให้คงเดิม โดยเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 48)

การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 50)

การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวในการรักษาระบบนิเวศรวมอยู่ในกระบวนการท่องเที่ยว(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 49)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของในถิ่นปัจจุบันโดยที่มีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย (พรหมเมธ, 2539: 29)

การท่องเที่ยวสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความเป็นมิตรกับธรรมชาติ (Environmentally Friendly Tourism) โดยมาตรการที่นำมาใช้ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว สีเขียวมีดังนี้ (นิรนาม, 2539:7)

- 5 R's Program : Replace, Reuse, Recycle, Reduce และ Recover
- มาตรการประหยัดพลังงานและการประหยัดน้ำ
- การกำจัดของเสียด้วยวิธีที่ถูกต้อง เหมาะสม
- การงดใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารเคมี

นิเวศสัญจร หมายถึง การเดินทางไปในระบบนิเวศ(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 50)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความ รับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 48)

นอกจากนี้ ยังได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “Ecotourism หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-17 – 2-31) ได้ทำการรวบรวมไว้ดังนี้

Raff Buckley แห่ง International Centre of Ecotourism Research of Griffith University ประเทศออสเตรเลีย นิยามว่า Ecotourism คือ การท่องเที่ยวที่ถูกจัดการดูแลอย่างยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และ/หรือสิ่งแวดล้อม เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

Ben Boer แห่ง Australia Centre of Environmental Law of University of Sydney ประเทศออสเตรเลีย นิยามว่า Ecotourism คือ การท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้ และแจกแจงตีความของสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ และได้ถูกวางแผนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา

Castas Christ แห่ง Ecotourism Society ในสหรัฐอเมริกา นิยามว่า Ecotourism คือ การท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบ ซึ่งจะช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น

และนอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า Ecotourism หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ อีกมากมาย เช่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 10) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

Elizabeth Boo (1990 อ้างถึงใน ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538: 3-2) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากมีรายได้สำหรับการดูแลพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

Commonwealth Department of Tourism แห่งประเทศออสเตรเลีย(1997 อ้างถึงใน อาทิตย์, 2541: 33) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบ

นิเวศให้ยั่งยืน โดยคำว่า “ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม” ยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่า “การรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน” นั้นหมายถึง การแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ คำนึงถึงกลุ่มชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ธรรมชาติ

Kreg Linberk และ Donald E. Hokin (1992 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 27) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในพื้นที่ธรรมชาติ โดยมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปรับปรุงคุณภาพชีวิตคนในท้องถิ่น

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542: 19) ได้สรุปความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และเกิดความพึงพอใจสำหรับนักท่องเที่ยว

ศรีพร สมบุญธรรม (2539: 30) ได้กล่าวถึงความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่ามีความหมายลึกซึ้งกว่าการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์ และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ Ecotourism จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน(Sustainable Tourism Development)

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ว่า หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ อย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของคนในท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น และเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สุรเชษฐ์ เศษฐมาศ (2544 อ้างถึงใน ชีวิต, 2544: 10) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ นักท่องเที่ยว ฉะนั้น การจัดการที่จะทำขึ้น จึงต้องนำเรื่องความรับผิดชอบต่อหรือจิตสำนึกเข้ามาาร่วมด้วย

2. การระมัดระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

3. ต้องมีการบริการข้อมูลข่าวสาร การสื่อความหมายเกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว

4. มีการกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ และรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538: 3-5) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. มีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อปกป้องธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติเป็นหลัก ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการจัดเตรียมการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ

3. การมีส่วนร่วม และมีการกระจายรายได้ของชุมชนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าพื้นเมืองมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

อาทิตย์ ศิริธร (2541: 33-35) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นการที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสชื่นชมสถานที่ธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การชมนกหรือสัตว์ป่า การเที่ยวชมน้ำตก การชมพรรณไม้ที่หายาก หรือแม้กระทั่งการชมวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

2. การศึกษาและเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้รายละเอียดของสัตว์ป่า พรรณไม้ หรือลักษณะระบบนิเวศ จากการสังเกต สอบถาม อ่านเอกสารเพิ่มเติม ค้นคว้า หรือการทำวิจัย

3. การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการอนุรักษ์ระบบนิเวศ กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องไม่ไปทำลายสิ่งแวดล้อม หรือสร้างมลพิษในระดับที่เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ มิฉะนั้นจะนำมาซึ่งความสูญเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และในที่สุดก็จะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเองจะต้องประสบกับความหายนะ นอกจากนั้นแล้ว ควรจะมีวิธีที่จะนำรายได้บางส่วนจากการท่องเที่ยวมาใช้ในการอนุรักษ์ เช่น รายได้จากการเก็บค่าเข้าชม หรือรายได้จากการเก็บภาษีท่องเที่ยว เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวเป็นการสร้างงาน กระจายรายได้ และช่วยในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540:2/45–2/46) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีขอบเขตที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

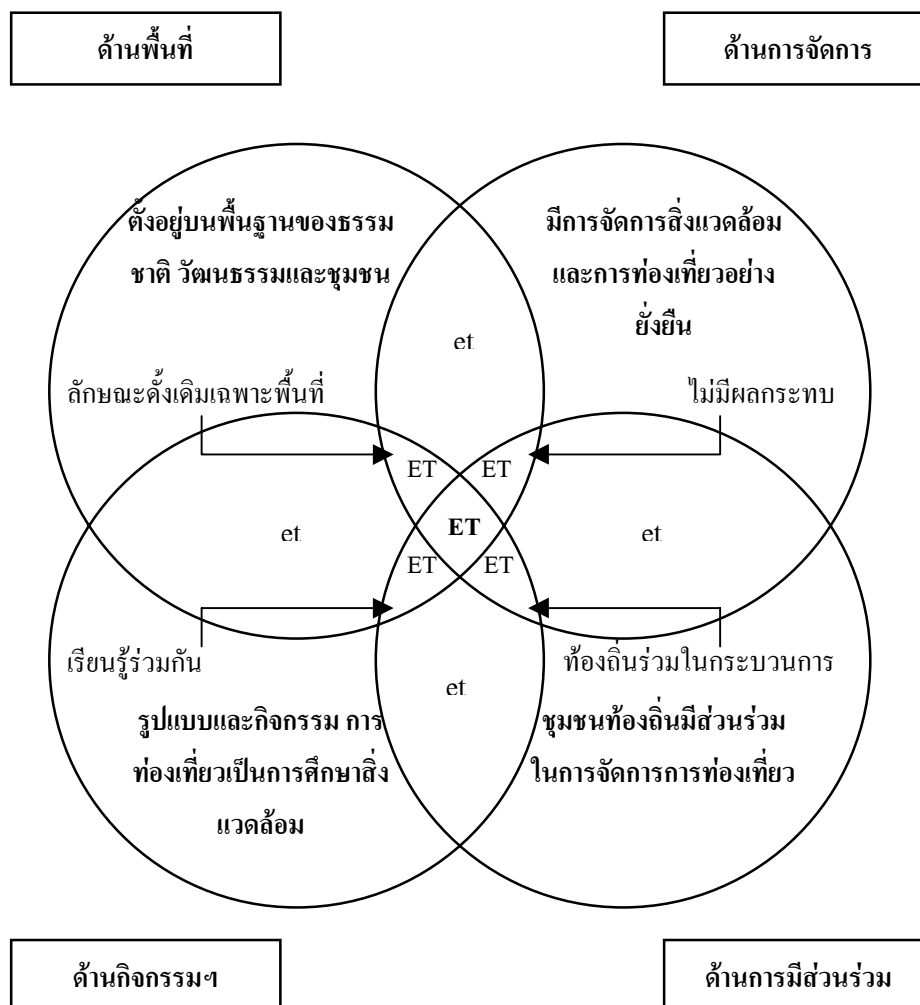
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และมีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งรวมถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อย้อนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และในที่สุดแล้ว ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบดังกล่าวครบถ้วนทั้ง 4 องค์ประกอบ ก็ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากความสมบูรณ์ในข้อหนึ่งข้อใดไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ก็จะลดความสมบูรณ์ลงเป็นลำดับ จนอาจต้องจัดการส่งเสริมหรือปรับปรุงให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป ซึ่ง Buckley(1994) ได้เสนอแผนภาพแสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หมายเหตุ: ET, ET และ et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: Buckley และ Ralf, 1994

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. สร้างผลกระทบที่น้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น
2. ให้ความรู้ความเข้าใจ ทั้งแก่นักท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น
3. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้รับผลประโยชน์
4. นักท่องเที่ยวประทับใจ และพึงพอใจ

4. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 7-8) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีหลักการที่สำคัญๆ อยู่ 7 ประการ คือ

1. Nature Based/ Cultural Based/ Community Based : เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่บนธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชน ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทั้งด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ และด้านวิถีวัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า เราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. Sustainable Managed : การจัดการท่องเที่ยวต้องเป็นไปในลักษณะที่ยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่น จำเป็นจะต้องพยายามจัดการการท่องเที่ยวของตนให้ดีที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. Inclusive of Social and Cultural Aspects : เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทั้งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษา เรียนรู้ และสัมผัสกับความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4. Environmentally Educative : จะต้องให้การศึกษาทิ้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องเป็นการศึกษาที่ยังลึกลงไปในชีวิตประจำวันของแต่ละคน เพื่อให้เห็นและตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว

5. Benefit and Involvement of Local People : ในการจัดการการท่องเที่ยวนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายรายได้นั้นเอง

6. Product Authentic : แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นของแท้ดั้งเดิม ในมุมมองทางด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่จะนำเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ 5 ประการตามที่ได้กล่าวมาแล้วอย่างครบถ้วน มิใช่เพียงการนำเอาชื่อ Ecotourism ไปติดไว้ที่หลังโปรแกรมทัวร์เท่านั้น

7. Tourist Satisfaction : จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องตรงหรือเหนือความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่พอใจจะได้เดินทางกลับมาเที่ยวอีก และยังจะช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เรามากยิ่งขึ้น

Dowling (1997 อ้างถึงใน นิพล, 2542: 20) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีหลักการที่สำคัญๆ อยู่ 5 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ กล่าวคือ ครอบคลุมทั้งด้านชีววิทยา กายภาพ และรวมถึงวัฒนธรรมที่ที่ธรรมชาตินั้นๆ มีอยู่

2. การรักษาความยั่งยืนของระบบนิเวศ คือ มีความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม โดยศึกษาถึงสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อม รวมถึงสังคมในพื้นที่ท่องเที่ยว

4. ชุมชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน

5. นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ หากนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจแล้ว จะเป็นการสร้างโอกาสในระยะยาวแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน
2. มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
3. มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวกับชุมชน
4. ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์
5. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

5. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ยุวดี นีรัตน์ตระกูล (2538: 55) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า

1. พัฒนาจิตสำนึก และความเข้าใจของนักท่องเที่ยว ในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพ หรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่มาเยือนสถานที่ท่องเที่ยว
3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
4. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

นาคม ชีรสวรรณจักร (2541: 37) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า
2. ทำให้ประชาชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
3. ทำให้เศรษฐกิจของประเทศชาติดีขึ้น
4. ทำให้แหล่งท่องเที่ยวคงอยู่ตลอดไป

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้ ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวอย่างถ่องแท้ ตลอดจนได้รับความประทับใจ และประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า
  2. เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งเกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน
  3. เพื่อให้ประเทศชาติมีภาพพจน์ทางการท่องเที่ยว และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น
  4. เพื่อดูแล รักษาสภาพแวดล้อมที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป
6. ประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540: 4-4-4-6) ได้จำแนกลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น 4 ประเภท คือ

1. Hard-Core Nature Tourist เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ
2. Dedicated Nature Tourist เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปที่สถานธรรมชาติโดยเฉพาะเพื่อที่จะได้รู้ ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น
3. Mainstream Nature Tourist เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่ธรรมชาติแปลกๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน
4. Casual Nature Tourist เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของรายการท่องเที่ยวที่ตนเลือกไป

7. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิไลลักษณ์ รัตนเพชรชัย (2540: 57-62) กล่าวว่า นักอนุรักษ์ นักนิเวศวิทยา และนักเศรษฐศาสตร์ ได้หาวิธีการดำเนินงานที่ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม สามารถที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวได้โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม จึงเกิดคำถามที่ว่า “จะมีรูปแบบการจัดการอย่างไรที่จะทำให้การดำเนินการด้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จ” ซึ่งในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์

M. Adhikary แห่งมหาวิทยาลัยเดลี ได้เสนอรูปแบบการจัดการที่เรียกว่า 7-S Model มาใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. S : Strategy กลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินการจะต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดลำดับความสำคัญ การปฏิบัติ การควบคุมและการประเมินผล เป็นกลยุทธ์ที่สามารถนำไปดำเนินการได้จริง และต้องเป็นไปตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติด้วย

2. S : Structure การจัดโครงสร้างองค์กรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีความเหมาะสม โดยอาจจัดโครงสร้างองค์กรตามรูปแบบ RASI ก็ได้ กล่าวคือ จัดองค์กรตามความรับผิดชอบ(Responsibility) อำนาจหน้าที่(Authority) การสนับสนุน(Support) และข่าวสารข้อมูล(Information) การจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสม จะทำให้องค์กรมีโครงสร้างที่ดี เป็นรูปธรรมชัดเจน จะเป็นส่วนช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้

3. S : System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินการ ระบบการเงิน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่นๆ ด้วย โดยทุกระบบจะต้องมีการประสานความร่วมมือกัน และมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. S : Staff การพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงาน และรับผิดชอบด้านการจัดการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความเหมาะสมกับงานมากที่สุด เพราะบุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ด้วยดี

5. S : Skill ในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญ ผลงานที่ออกมาจึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวเนื่อง 3 ประการ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน

ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรก ในการที่จะทำให้การทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่จะทำอย่างไร แต่ต้องรู้ทุกอย่าง ว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งต้องเข้าใจและสามารถนำความรู้ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งความรู้

นั้นส่วนหนึ่งจะได้มาจากประสบการณ์ในการทำงาน ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ควรจะมีทั้งความรู้ และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย

อย่างไรก็ตาม ความรู้และทักษะยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ เพราะจะต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติต่อการทำงานด้วย ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานจะสามารถทำงานได้ดีกว่า โดยเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมจะสามารถเกลี้ยกล่อม โน้มน้าวนักท่องเที่ยวให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ และยังเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามด้วย

6. S : Style เป็นการรวมกันระหว่าง Staff กับ Skill ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 Autocratic Style หรือ Top Down Style หมายถึง การสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง หรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นลำดับ รูปแบบการทำงานแบบนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่พึงพอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตาม แต่มักจะชอบมีเหตุผลที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม พุดคุย ให้คำแนะนำมากกว่า

2.2 Democratic Style Bottom-up Style จะตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก กล่าวคือเป็นรูปแบบการทำงานที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการ ซึ่งทำให้ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ จึงมักจะเป็นรูปแบบการทำงานที่ประสบความสำเร็จในการจัดการ

7. S : Share หมายถึง การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นความรู้ระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้ และนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

1. ภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545: 9)

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2519 เป็นต้นมา โดยในช่วงแรก เป็นการเริ่มต้นของรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้ พร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นกลุ่มเล็กๆ และเป็นกลุ่มผู้ที่มีความสนใจพิเศษเฉพาะเรื่อง เช่น กลุ่มเดินป่า ดูนก ดำน้ำชมปะการัง และเดินชมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งในยุคเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนี้ การท่องเที่ยวจะยังคงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนในท้องถิ่นค่อนข้างน้อย อีกทั้ง นโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยยังขาดความชัดเจน

ต่อมาในช่วง พ.ศ.2525-2535 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2530 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็น “ปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย” ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องคิดเป็นอัตราเฉลี่ย 13.02% ต่อปี และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลายเป็นสาขาเศรษฐกิจ ที่ทำรายได้ให้กับประเทศสูงสุดเป็นอันดับ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกประเภทอื่น แต่ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวหลักทั่วประเทศ ทำให้ภาพพจน์ทางการท่องเที่ยวของไทยตกต่ำลง ส่งผลให้อัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มชะลอตัวลง จึงได้มีความพยายามที่จะสรุปบทเรียนที่ผ่านมาและนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้ถูกยกขึ้นมาพิจารณาอย่างจริงจังในช่วงนี้

ในช่วงปี พ.ศ.2536-2540 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้พยายามผลักดันให้เกิดมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม โดยได้กำหนดให้เป็นนโยบาย และแนวทางหลักในการดำเนินงานขององค์กรอย่างชัดเจน นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2. นโยบายหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545: 13-15) ได้สรุปว่า จากแนวความคิดและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รัฐบาลจึงได้พิจารณากำหนดนโยบายหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 10 ประการ คือ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกระทบและพื้นตัวได้ยาก

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับตัวให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ หากเน้นในการแปรผลประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยรวม

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

4. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. ให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6. นำแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนการพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรร และกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7. สนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ดักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ(Code of Conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นไปในทิศทางที่ ถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดการร่วมกันทุกระดับนโยบายด้านต่างๆ

สมศักดิ์ เทพสุทิน (2544: 4) ได้วางนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งนโยบายดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนากองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. บริหารการท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายตัวด้านเศรษฐกิจไปยังชุมชนต่างๆ โดยเชื่อมโยงกับนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรของตนเอง
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการที่ทำให้นักท่องเที่ยวพำนักอยู่นานขึ้น (Long Stay) และมีการใช้จ่ายต่อวันมากขึ้น
5. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เิงสุขภาพ เิงกีฬา และเชิงเกษตร
6. ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างกัน

7. เร่งรัดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาการเอารัดเอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเข้มงวด
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการต่างๆ ที่ทำให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น
9. สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
10. ใช้มาตรการเชิงรุกส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายหลักที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ
11. ให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น

3. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545: 16)

ในปี พ.ศ.2544 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ผลักดันให้มีการแปลงนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เป็นแผนปฏิบัติการระดับชาติ เพื่อดำเนินงานตามกลยุทธ์ต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 14 แผนงาน 37 โครงการ โดยมีงบประมาณเบื้องต้นประมาณ 480 ล้านบาท ระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) โดยแผนงานหลักทั้ง 14 แผนงาน ประกอบด้วย

1. การจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การทบทวนศักยภาพและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การกำหนดและพัฒนาโครงข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. การกำหนดเขตการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว
5. การบูรณะฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เสื่อมโทรม
6. การให้ความรู้ และการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
7. การสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
8. การผลิตสื่อและรณรงค์
9. การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างศักยภาพแก่ประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
10. การกำหนดมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว
11. การส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวตามมาตรฐานที่กำหนด

12. การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว
13. การส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยว
14. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

1. แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

การท่องเที่ยวชนบท และการท่องเที่ยวเชิงชุมชน(Rural and Community Based Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลก ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร รวมถึงประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ฟิลิปปินส์ จาเมกา แอฟริกาใต้ และประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งหัวใจของการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) อันรวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ อาทิเช่น การประดิษฐ์และจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่น และการแสดงดนตรีประจำท้องถิ่น เทศกาลและประเพณีต่างๆ การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร หรือแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการด้านที่พักแรมให้กับนักท่องเที่ยว

สำหรับแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวชนบทและการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ยูวดี นิรัตน์ ตระกูล (2544: 5-7) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวชนบทและการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้นประกอบไปด้วยมิติที่สัมพันธ์กัน 3 มิติใหญ่ๆ คือ

1. มิติทางด้านภูมิศาสตร์ หากมีการตั้งคำถามว่าทำไมต้อง Rural and Community Based Tourism คำถามนี้ หากนำมิติทางภูมิศาสตร์มาวิเคราะห์จะพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในปริมณฑลทางชนบท(Rural) เท่านั้น แต่หากสามารถจะเกิดในปริมณฑลเมือง(Urban) ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในเมือง เป็นที่รวมของชุมชนต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ดังนั้นเพื่อความหมายครอบคลุมแนวคิดหลักจึงมีการกล่าวถึงคำ 2 คำนี้ควบคู่กัน คือ ทั้ง Rural และ Community Tourism ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น

- การท่องเที่ยวบ้านคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช
- การท่องเที่ยวในชุมชนฝั่งธนบุรี
- การเที่ยวชมวิถีชีวิตไทยที่บ้านทรงไทยปลายโพงพาง จ.สมุทรสาคร
- การสัมผัสวิถีชีวิตและเรียนรู้วัฒนธรรมไทที่หมู่บ้านโคกโก่ง จ.กาฬสินธุ์
- และ - การศึกษาชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน อ.เกาะยาว จ.พังงา เป็นต้น

2. มิติทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กว้างขวางมาก ตั้งแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การส่องสัตว์ การพายเรือ รวมถึงกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะหมู่บ้าน เช่น การปรุงอาหารพื้นเมือง การเดินรำพื้นเมือง การเดินชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน เป็นต้น

การกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวนั้นจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่ชุมชนนั้นๆ มีอยู่ ซึ่งอาจจะเป็นความเด่นทางด้านสภาพธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของชุมชน โดยการกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบและได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนนั้นๆ ด้วย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในต่างประเทศ จะพบว่า กิจกรรมที่นำเสนอจะมีทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม(Agrotourism) เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะเน้นการให้ข้อมูลเรื่องการทำเกษตรในอเมริกา การใช้บู๊ ยางฆ่าแมลง รวมถึงเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพ การนำเสนอพิพิธภัณฑ์ทางการเกษตร และประวัติศาสตร์ของฟาร์ม เป็นต้น ในประเทศนิวซีแลนด์ จะมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีชื่อเสียง เรียกว่า “ฟาร์มสเตย์ หรือ Farmstay” (รัญจวน, 2544 : 57-61) ที่ให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการท่องเที่ยวในเรือกสวนไร่นา ซึ่งครอบคลุมถึงการที่นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน ได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกรและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้ และสร้างความภาคภูมิใจ เช่น การทัวร์ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของประเทศเกาหลี ที่นำเสนอขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของประเทศ เป็นต้น

3. มิติทางการจัดการ การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงาม สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้จะพบว่ามิติทางการจัดการมีหลักการที่กว้าง และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดด้านการจัดการจะพบว่ามีความหลากหลายมาก เช่น

- การจัดการด้านการให้การศึกษาชุมชน ถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นศักยภาพและความสามารถของชุมชน พร้อมกับสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดความต้องการอนุรักษ์และดำรงความเป็นตัวตนของตนต่อไป

- การจัดการด้านการให้บริการท่องเที่ยว อาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชน สถาบันการศึกษา หรือหลายองค์กรร่วมกันดำเนินงาน โดยการให้บริการท่องเที่ยวไม่มีตัวแบบที่แน่นอน สามารถจะปรับได้ตามสภาพของพื้นที่ แต่จุดร่วมประการหนึ่ง คือ จะต้องสร้างให้เกิดความมีส่วนร่วมของชุมชนและผลประโยชน์จะต้องตกอยู่ในชุมชน

ซูวิทย์ ศิริเวชกุล (2544 ก.: 52-54) ได้ทำการสรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม หรือ Homestay (Community Based Tourism and Homestay) นั้น เป็นแนวทางการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลก และของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม หรือ Homestay อยู่ที่การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) อันรวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ อาทิเช่น การประดิษฐ์และจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่นและการแสดงดนตรีประจำท้องถิ่น เทศกาลและประเพณีต่างๆ ตลอดจน การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงชุมชนมีรูปแบบในการดำเนินการที่เป็นไปได้หลายรูปแบบ ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จในหลายประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่น ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ได้แก่

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) อาทิ สินค้าหัตถกรรม อาหารประจำถิ่น ทั้งนี้รวมถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่น ๆ ของชุมชนนั้นด้วย

2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน เป็นต้น

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) หมายถึง กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว อาทิ การจัด กิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้าน หรือบริเวณใกล้เคียง พร้อมมัคคุเทศก์นำทาง โดยคิดค่าใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยว

4. กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้านมีหลายรูปแบบ ได้แก่

4.1 การจัดแคมป์(Camping)

4.2 การจัดกิจกรรมที่พักแรม Homestay

4.3 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการจัดที่พักแรมภายในหมู่บ้าน (Village Operated Accommodation Facilities)

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544: 119) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism หรือ Village Tourism) หมายถึง การเดินทางเที่ยวชมหมู่บ้านชนบทที่มีเอกลักษณ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิม มีผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านที่โดดเด่น เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน มีความรู้ใหม่ ประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น เช่น หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านจักสาน หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย หมู่บ้านวัฒนธรรมไทยทรงดำ และหมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

อรพิมพ์ (2544: 5-6) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism หรือ Village Tourism) เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและมีผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ชมผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน และรักษาคูณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

วิถีชีวิตพื้นบ้านหรือวิถีชีวิตชนบทนั้น นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากองค์ประกอบของ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การสร้างบ้านเรือน การประดิษฐ์เครื่องใช้เพื่อการดำรงชีวิต อาหารพื้น บ้าน วัฒนธรรมการกิน ภาษาพูดหรือภาษาถิ่น การแต่งกายพื้นบ้านและการแต่งกายในงานพิธี ต่างๆ คนตรีพื้นบ้าน การแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร รวมทั้งการประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้าน เป็นต้น

ในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมมากมาย เช่น

- ชมการผลิตและเลือกซื้อสินค้าหัตถกรรมที่ชาวบ้านประดิษฐ์เพื่อจำหน่าย
- เดินชมสภาพบ้านเรือน สังเกตชีวิตความเป็นอยู่
- ชมความงามของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบๆ หมู่บ้าน
- ชมการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชาวบ้าน
- สร้างสัมพันธไมตรี พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้กับชาวบ้าน
- ถ่ายภาพตามความพึงพอใจ
- เลือกรับประทานอาหาร และเครื่องค้ำพื้นบ้านที่ชาวบ้านทำจำหน่าย

การจัดการเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นสามารถร่วมกันจัดการด้านการ บริการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในหมู่บ้านคราวละนานๆ ได้ เช่น

- จัดเส้นทางเดินชมในหมู่บ้าน โดยเส้นทางนั้นเป็นทั้งเส้นทางเดิน และใช้เป็นเส้นทาง สำหรับการจักรยานท่องเที่ยวรอบๆ หมู่บ้านได้
- ดูแลรักษาความสะอาดของหมู่บ้าน โดยคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของหมู่บ้าน
- กำหนดราคาสินค้าให้ชัดเจน ราคาเดียวกัน หากเป็นอาหารพื้นบ้านควรเข้าระบบการ สร้างมาตรฐาน อย. โดยแจ้งวันผลิต วันหมดอายุ หากเป็นของใช้ควรอธิบายวิธีใช้ และการบำรุง รักษากำกับไว้ด้วย
- สถานที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก ควรจัดสร้างห้องสุขาที่สะอาดไว้บริหารด้วย มีการ จัดระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม
- อาจจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติม เพื่อเป็นการสร้างงานเพิ่ม เช่น การนำชมพื้นที่ เกษตรกรรมในหมู่บ้าน การนั่งเรือ นั่งเกวียน หรือนั่งรถอีแต่นเพื่อชมหมู่บ้าน เป็นต้น

2. มุมมองเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในประเทศไทย

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544: 119) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท หรือการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ในประเทศไทยมีการจัดรายการเที่ยวมานานแล้ว แต่เป็นรายการแวะเที่ยวเพียงชั่วคราวช่วยยาม ส่วนใหญ่เป็นรายการแวะเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าพื้นเมือง หากมีเวลาจึงมีการเดินชมหมู่บ้าน พูดคุยกับชาวบ้าน และมีรายการเที่ยวบางรายการที่ผู้จัดได้นำนักท่องเที่ยวแวะพักรับประทานอาหารพื้นบ้าน เพื่อสัมผัสชีวิตชนบทมากขึ้น

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2544: 9) กล่าวว่า ประเทศไทยได้มีการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนแล้ว แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ซึ่งมูลนิธิอาสาเพื่อสังคม (มอส.) ได้เป็นองค์กรแรกที่ได้เริ่มการดำเนินการในเรื่องนี้ โดยทำการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน

กระบวนการทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของ มอส. ประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การจัดหานักท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมของนักท่องเที่ยวก่อนลงพื้นที่ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขั้นตอนสุดท้าย คือ การสรุปและประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้น กิจกรรม

นอกจาก มอส. แล้วยังมีความพยายามที่จะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชน โดยหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งจากการติดตามความเคลื่อนไหว พบว่าจะมุ่งเน้นจุดขายเกี่ยวกับโฮมสเตย์ (Homestay) คือ การพักแรมในชุมชน ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวก็จะปรับเปลี่ยนตามสภาพพื้นที่วัฒนธรรมชุมชน

ปัจจุบันกระแสเรื่องโฮมสเตย์(Homestay) ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว เหตุผลประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากการเล็งผลในแง่การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน โดยกระบวนการทำงานอาจไม่ครบวงจร ทั้งนี้หลักการและปรัชญาจะต้องมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนยังอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่พึ่งพาตัวเอง แต่หากการจัดการเริ่มต้นขึ้นโดยมีที่จุดมุ่งหมายเพื่อหารายได้เข้าสู่ชุมชน การดำเนินการจะเป็นไปด้วยการคาดหวังเรื่องจำนวนคน จำนวนครั้งที่มากขึ้นของนักท่องเที่ยว ชุมชนจะคิดเรื่องการลงทุนเพื่อแสวงหารายได้ ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความคิดที่จะพึ่งพาปัจจัยภายนอก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนซึ่งเป็นการยากที่จะควบคุม

สิ่งที่สำคัญและเป็นด่านแรกที่ชุมชนจะต้องคิดเมื่อจะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยว คือ การสร้างให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถพึ่งพาตนเองทางการผลิต และมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้ต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่

แนวความคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay)

แนวคิดพื้นฐานของกิจกรรมบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) มาจากการที่ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มีทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรม และประเพณีที่ดึงดูด จึงทำให้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นอกเหนือจากความงดงามของธรรมชาติแล้ว ประเทศไทยยังมีความงดงามทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชาญฉลาด ก็เป็นปัจจัยจูงใจให้นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษา เรียนรู้ และสัมผัสอย่างใกล้ชิด จึงทำให้นักท่องเที่ยวเชิงชุมชนขึ้นมา

รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการพักแรมในชุมชนนั้น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ ให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมและระบบนิเวศในชุมชนได้มากกว่า โดยชุมชนจะมีบทบาทอย่างชัดเจน นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป.)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) มีแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ว่า ในปัจจุบันมีรูปแบบเพิ่มขึ้น กล่าวคือ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะชุมชนเกษตรกรรมเท่านั้น สามารถที่จะจัดรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวได้ในหลายพื้นที่ เช่น พื้นที่ธรรมชาติใน อ.อุ้มผาง จ.ตาก และพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณสถานที่บ้านปราสาท ต.ธารปราสาท อ.เนินสูง จ.นครราชสีมา

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544: 28) ได้กล่าวว่า บ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) หมายถึง บ้านของชาวบ้านที่มีห้องหรือพื้นที่พอจะรับแขกผู้มาเยือนได้ โดยเจ้าของบ้านมีความยินดีที่จะแบ่งปันให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้ ทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวต่างเปิดใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความพึงพอใจและทราบรายละเอียดของกันและกันก่อน

มธุรส ปราบไพรี. (2544: 51) ได้กล่าวว่า โฮมสเตย์(Homestay) คือ การจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมและเต็มใจของเจ้าบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักหรือพื้นที่ที่สามารถรองรับ และสามารถให้บริการแก่ผู้มาเยือนได้ตามจิตความสามารถ การพักร่วมกับชาวบ้านในชุมชนจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้(Learning Process) ความเข้าใจ(Understanding) ในวิถีชีวิตชุมชน เกิดทัศนคติ(Attitude) ที่ดีต่อชุมชน อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน รวมถึงการที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและพึงพอใจ(Appreciation and Impression) จากวิถีชีวิตชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย

ภราเดช พยัควิเชียร (2542: 10) ได้กล่าวว่า โฮมสเตย์(Homestay) คือ บ้านของชาวบ้านที่มีห้องหรือพื้นที่พอที่จะรองรับแขกผู้มาเยือนได้ โดยเจ้าบ้านมีความพอใจและยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้(Learning Process) มีการให้การศึกษา(Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มความรู้(Knowledge) ประสบการณ์(Experience) ความประทับใจ(Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการ

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2541: 57) กล่าวว่า Homestay เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหากพิจารณาด้านการจัดการจะพบว่า Homestay มีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยทั่วไป กล่าวคือ เจ้าของบ้านในพื้นที่ท่องเที่ยวจะจัดสรรห้องส่วนหนึ่งไว้ให้บริการพักร่วมแก่นักท่องเที่ยว แต่รูปแบบของการพักร่วมที่นักท่องเที่ยวได้รับจะแตกต่างไปจากการพักผ่อนในโรงแรม รีสอร์ท หรือเกสต์เฮาส์ เพราะทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวมีการเปิดใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ที่เป็นมิตร อย่างไรก็ตาม การรับนักท่องเที่ยวมาค้างคิณั้น ทั้งสองฝ่ายต้องมีความพึงพอใจ และทราบรายละเอียดของกันและกันมาก่อน

จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเข้าไปพักอาศัยและร่วมทำกิจกรรมปกติประจำวันร่วมกับชาวบ้าน โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกัน

สำหรับการท่องเที่ยวแบบ Homestay นี้ มีนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ มีความต้องการและความสนใจที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดแหล่งหนึ่ง มีกำลังซื้อสูง และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาหรือผู้ที่ชอบเรียนรู้หาประสบการณ์ โดยเหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกพัก Homestay คือ ต้องการใกล้ชิดและได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม มีโอกาสพบปะกับชุมชนท้องถิ่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และการพักใน Homestay จะมีราคาถูกกว่าพักในโรงแรม (ชูวิทย์, 2544 ข.: 44-45)

ความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยวในการเข้าพักใน Homestay มีดังนี้ (ชูวิทย์, 2544 ข.: 44)

1. เติงนอนที่สบายในราคาที่สมเหตุสมผล
2. ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ เดินป่า ตกปลา ชิม่า ปีนเขา ชิงช้าโยน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ คอนเสิร์ต การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

สำหรับปัญหาในการพัฒนา Homestay ในประเทศไทย ชูวิทย์ สิริเวชกุล (2544 ข.: 46) ได้สรุปไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. รายได้ที่ได้รับจากการจัด Homestay อยู่ในระดับต่ำ (ประมาณคืนละ 100-200 บาท/คน/คืน) ไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้ฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น
2. ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ปัญหาเครือข่ายการสำรองที่พัก ปัญหาการประสานงานกับบริษัทนำเที่ยวเอกชนและหน่วยงานของรัฐในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และปัญหาการแย่งลูกค้าและการตัดราคากันเองในหมู่เจ้าของ Homestay
3. ปัญหาด้านระดับความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างแขกผู้มาพักและเจ้าของบ้าน อันได้แก่ คุณภาพของการบริการ คุณภาพของอาหาร ความสะอาดและความปลอดภัย เป็นต้น
4. ปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม นอกเหนือจากการสูญเสียความเป็นส่วนตัวแล้ว ในพื้นที่ที่มีการพัฒนา Homestay บ่อยครั้งพบว่ามีการบิดเบือนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว บางพื้นที่เกิดปัญหาการแข่งขัน และแก่งแย่งลูกค้าของเจ้าบ้านอันนำไปสู่ความแตกแยกในชุมชน

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

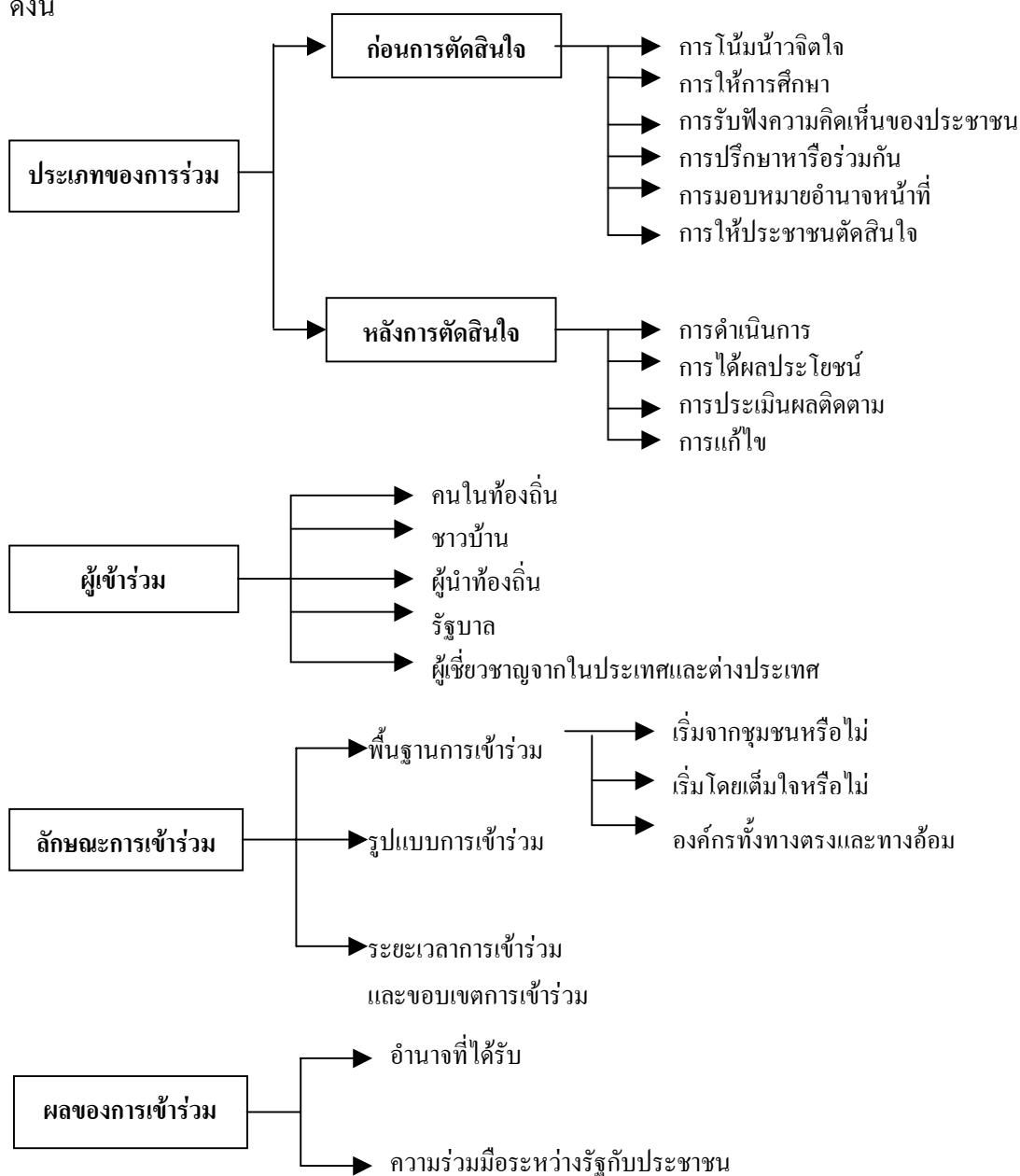
Erwin (1976: 138) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาด้วยตนเองในการดำเนินงาน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้วิทยาการอย่างชำนาญและเหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหา สนับสนุน และติดตามผลการทำงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

White (1982 : 18) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง พฤติกรรมที่แบ่งออกได้เป็น 4 มิติ ได้แก่

- มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และทำอย่างไร
- มิติที่ 2 มีส่วนร่วมในการเสียสละและลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ
- มิติที่ 3 มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการดำเนินงาน
- มิติที่ 4 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

ศยามล ไกรยูรวงศ์ (2537 : 43-55) ได้เสนอแผนภาพแสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้
ดังนี้

ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา: ศยามล, 2537: 43-55

Wisarojno (1990 อ้างถึงใน ปริศนา, 2534: 10) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การทำให้ประชาชนพ้นจากการเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนามาเป็นผู้นำของการพัฒนา ซึ่งประชาชนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับขั้นตอน คือ ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการให้ได้ความรู้มาเพื่อที่จะใช้เป็นพลังแห่งการพัฒนา

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2525: 19) ได้กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อการนั้น ๆ

สุรินทร์ คล้ายจินดา (2539: 14) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่คนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในสภาพที่มีความต้องการ ความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการร่วมกันปรึกษาหารือ ลงมือปฏิบัติ และทำการประเมินผล แล้วเริ่มต้นใหม่เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542: 55) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การให้ประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

จากการนิยามความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีบทบาทในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น การเสนอและกำหนดปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และประเมินผลการทำงาน โดยการเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

Alvin (1985: 147-157) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบไปด้วย ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่พำนักอยู่ในท้องถิ่น รายได้ และปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยอยู่ในชนบทหรือในเมือง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ เป็นต้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2531: 183) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือผู้ที่มีเกียรติยศน่าเชื่อถือ
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

สากล สถิตย์วิทยานันท์ (2532: 166-167) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลที่บังเอิญตรงกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม การวางแผนและการลงมือทำงานร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะกระทำการต่างๆ ที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

Reader (1971: 39-53) ได้สรุปว่า มีปัจจัยที่สำคัญ 11 ประการ ที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นประกอบไปด้วย

1. ความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ คนโดยทั่วไปมักจะปฏิบัติตามความเชื่อพื้นฐานที่ตนมีอยู่
2. มาตรฐานคุณค่า กล่าวคือ คนโดยทั่วไปมักจะปฏิบัติตามในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าที่ตนตั้งไว้
3. เป้าหมาย กล่าวคือ คนโดยทั่วไปมักจะส่งเสริม ปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง

4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล บางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวัง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์นั้นๆ ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วย

6. การมองตนเอง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ที่คิดว่าตนเองควรทำเช่นนั้น

7. การบีบบังคับ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่บีบบังคับ

8. นิสัยและประเพณี บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ตามนิสัยที่ตนเองชอบ

9. โอกาส บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานต่างๆ ตามโอกาสที่สังคมเอื้ออำนวยให้

10. ความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่เห็นว่าตนมีความสามารถที่จะทำได้

11. การสนับสนุน บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อเขารู้สึกว่าจะได้รับการสนับสนุนที่ดี

จากการแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพครอบครัว เป็นต้น
2. ปัจจัยทางด้านสังคม คือ สถานภาพทางสังคม เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาทหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน เป็นต้น
3. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น อาชีพ รายได้ รายจ่าย เป็นต้น
4. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เช่น ความเชื่อ ทศนคติ ความศรัทธา เป็นต้น

3. ขั้นตอนและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1980: 219-222) และประธาน สุวรรณมงคล (2542 อ้างถึงใน สมศักดิ์, 2544: 6) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ(Decision Making)ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

- ริเริ่มตัดสินใจ
- ดำเนินการตัดสินใจ และ
- ตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน(Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ และการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์(Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล(Evaluation) ตั้งแต่การหาและคัดเลือกวิธีการประเมินผล ลงมือประเมินผล และสรุปการประเมินผล

ขวัญชัย วงศ์นิติกร (2531: 18) กล่าวว่าการจัดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การร่วมประชุม
2. การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุน หรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัสดุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน

9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง

10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ

นางเยาว์ หลีพันธุ์ (2537: 27) ได้สรุปว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวางแผนป้องกัน คือ การตัดสินใจว่าอะไรคือปัญหาอะไรคือสาเหตุและจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร โดยกำหนดแนวทางแก้ไขพร้อมกันไปด้วย
2. การมีส่วนร่วมในปฏิบัติตามแผนป้องกันรักษา คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันตามวิถีทางและแนวทางให้เป็นไปตามแผนการที่ได้กำหนดไว้
3. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ซึ่งเกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินงานของชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

กรรณิกา ชมดี (2524: 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customer)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (Entrepreneur)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (Employee)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุ (Material Contribution)

จากการแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พนิตตา สิงห์ครา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยอี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดเมืองสงขลา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชน เหมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรม โดยชุมชนบ้านห้วยอีนี้ได้ดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปีแล้ว สามารถทำรายได้เสริมให้สมาชิกได้ประมาณ 200-600 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่เป็นที่พอใจของชุมชน เพราะการจัดการการท่องเที่ยวไม่ได้เข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมของชุมชน

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นั้น จะต้องคำนึงถึงหลักคิด 3 ประการ คือ เห็นประโยชน์ท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพิ่มพลังการต่อรองให้กับชุมชน และไม่ทิ้งฐานการเกษตร ซึ่งหลักคิดทั้ง 3 ประการนี้ใช้เป็นพื้นฐานในการแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ คือ ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุกภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ โดยต้องมีกระบวนการให้ทุกภาคได้เข้าร่วมในการกำหนดรูปแบบได้อย่างเท่าเทียมกัน และสุดท้าย จึงเป็นการแบ่งบทบาทกันเพื่อเสริมจุดแข็งของแต่ละภาคในการจัดการการท่องเที่ยว

รัชชชัย รัตนช้อน (2542: 82-90) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนที่สูง โดยทำการศึกษาในพื้นที่บ้านห้วยฮี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ชุมชนบ้านห้วยฮีสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เนื่องจากชุมชนสามารถที่จะคงไว้ซึ่งพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมชุมชนในด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต และระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะจัดการการท่องเที่ยวอย่างสัมพันธ์กันกับวัฒนธรรมชุมชน

สุทธิชัย อบอุ่น (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำลำน้ำกก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการและมีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหารจัดการและไม่มีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านกำปองมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับดี ทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดในด้านกายภาพ ที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ ส่วนศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ ความปลอดภัย และการตลาด อยู่ในระดับที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

กฤษดา ยะการ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนในตำบลแม่ทราย มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก

2. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีความคาดหวังในด้านการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน

5. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

มนัส สุภลักษณ์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1. ชาวบ้านโป่งมีศักยภาพในด้านทรัพยากรท่องเที่ยวมาก ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านวัฒนธรรม ในด้านศักยภาพการบริหารจัดการพบว่า ชาวบ้านมีความต้องการและมีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ และได้ตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งขึ้นมาเพื่อดำเนินธุรกิจดังกล่าว และชมรมฯสามารถพัฒนารูปแบบการบริหารการนำเที่ยว และจัดดำเนินการบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง

2. เมื่อได้ศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแล้ว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรท่องเที่ยวต่างๆ ของบ้านโป่งส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีและดีมาก และนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มมีความพึงพอใจสูงต่อการให้บริการด้านต่างๆ ของชุมชน

3. เมื่อได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วม(Type of Participation) พบว่าใน 4 ขั้นตอนหลักของการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 23 กิจกรรมได้ภาพรวมของรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ (Empowerment) 9 กิจกรรม แบบความร่วมมือ (Cooperation) 4 กิจกรรม แบบได้รับความช่วยเหลือ (Assistentialism) 8 กิจกรรม และแบบได้รับ

การเลี้ยงดู (Domestication) 2 กิจกรรม และพบว่าเงื่อนไขของรูปแบบการมีส่วนร่วมอยู่บนฐานของขีดความสามารถของสมาชิกชมรมฯ ในการร่วมกิจกรรมต่างๆ

4. ในด้านผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ชาวบ้านไปมีความพึงพอใจมากจนถึงมากที่สุดต่อผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนทั้งในด้านเศรษฐกิจ (มีโอกาสรายได้มากขึ้น) ด้านสังคม (มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ สร้างมิตรภาพกับนักท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ภายในชุมชนดีขึ้น) ด้านวัฒนธรรม (มีความภาคภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตนมากขึ้น) และด้านสิ่งแวดล้อม (ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น บ้านเรือนและบริเวณหมู่บ้านสะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้น)

ชีวิต เข้มเจริญ (2544: 74-79) ได้ทำการศึกษาถึง กระบวนการสร้างแผนการจัดการถ้ำลอดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า จากระดับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่นกับชุมชนบ้านถ้ำลอดที่มีความใกล้ชิดและสัมพันธ์กัน ทั้งกรณีของตัวทรัพยากร คือ ถ้ำลอด ที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ ในขณะที่เดียวกับที่ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการนำเที่ยวถ้ำลอด โดยรวมตัวกันเป็นนามกลุ่มตะเกียงและกลุ่มแพ มีการปันผลจากรายได้สู่หมู่บ้านในรูปแบบของสาธารณประโยชน์ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการตัดสินใจที่เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความไม่พร้อมรับต่อกระแสทุนนิยมที่เข้ามาพร้อมกับการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น ภายหลังจากการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541-2542 กระบวนการสร้างแผนการจัดการที่เหมาะสมต้องเพิ่มศักยภาพในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การประสานความร่วมมือและรูปแบบการบริหาร พร้อมทั้งการส่งเสริมความรู้และแนวคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศึกษาผลกระทบต่างๆ เพื่อให้เท่าทันกับการแสวงหาประโยชน์ และพร้อมรับสถานการณ์ต่อไป

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งผลการศึกษาเมื่อพิจารณาตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า

หลักการข้อที่ 1 ตั้งอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน พบว่า ภูชี้ฟ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นด้านรูปร่างทางธรณีวิทยาและพืชพรรณ โดยเฉพาะต้นเสี้ยวป่า (*Bauhinia variegata* Linn.) และมีชาวเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่ในพื้นที่

หลักการข้อที่ 2 มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน เนื่องจากภูชี้ฟ้าเพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นวนอุทยาน จึงยังขาดกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

หลักการข้อที่ 3 เกี่ยวกับการให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น พบว่า ยังไม่มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นและมัคคุเทศก์ ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมเหมาะสม ป้ายและสัญลักษณ์บอกทางยังขาดแคลนและไม่ชัดเจน ไม่มีการจัดแสดงสารคดีชีวิตของคนในท้องถิ่น

หลักการข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น พบว่า ยังไม่มีการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติการ และการร่วมประเมินผล คงมีแต่ส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่านั้น

และ หลักการข้อที่ 5 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า สิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด คือ สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์ในพื้นที่

สำหรับแนวทางการจัดการแหล่งทางท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า คือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปในระดับท้องถิ่นและเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คนในท้องถิ่นควรมีการทำความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะทุกกลุ่ม ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการเน้นการให้บริการในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง รวมทั้งมัคคุเทศก์ควรตระหนัก และสามารถให้ความรู้รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดมาร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

นำชัย ทนุผล (2545: 45-55) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค AIC (Appreciation, Influence and Control) เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการพัฒนาและทุกกิจกรรม และสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมแก่ชุมชน ซึ่งสามารถสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) ในโครงการของประชาชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นธรรมและทั่วถึง โดยการจัดการแบบหมุนเวียน มีผลให้ประชาชนพึงพอใจ และร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนทั้งเพศหญิงและเพศชาย เพราะทุกคนถือว่าเป็นสินค้าขายได้และผลประโยชน์มาสู่ตน นอกจากนั้น การดำเนินโครงการพัฒนามนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ เป็นการสร้างพลังอำนาจ(Empowerment) ให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

ในการนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชนนั้น บุคคลแรกที่นักพัฒนาควรเข้าพบ และทำความเข้าใจ เข้าใจ คือ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำเหล่านั้นจะทำให้โครงการพัฒนานั้น ๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่น สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสแก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมบนพื้นที่โดยไม่มี การตัดแปลง กิจกรรมต้องเน้นการเรียนรู้ ศึกษาาระบบนิเวศอย่างมีประสบการณ์การบรรยายโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือการเข้าศึกษาเรียนรู้การประกอบอาชีพเกษตรของชาวบ้าน นอกจากนั้น การพักแรมแบบ Homestay จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไปเยือนมากขึ้น

นอกจากนั้น การติดตามและประเมินผลตามแบบจำลอง Center of The Study and Evaluation(CSE) นับว่าเป็นกรอบการดำเนินการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ การติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานทุกขั้นตอนจะสามารถได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลา อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

นฤมล เทียงวิบูลย์วงศ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษากรณี การท่องเที่ยวเอกชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผล

การศึกษาพบว่า การบริหารจัดการของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีปัญหามากมายซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการไม่มีการเตรียมพร้อมทางด้านข้อมูล เครื่องมือและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ไม่มีการควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มัคคุเทศก์ไม่มีความสามารถและประสบการณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความรู้และข้อมูลที่ต้องการ

2. ปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว พบว่าการเดินป่าไม่มีการกำหนดเส้นทางอย่างชัดเจนและรัดกุม มีผลให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวทั้งอันตรายจากอุบัติเหตุและจากโจรผู้ร้าย

3. ปัญหาที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทำลายสิ่งที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ เช่น หินงอกหินย้อย ป่าไม้ สัตว์ป่าบางชนิด ทั้งนี้ยังมีปัญหาด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปจนขีดความสามารถของสถานที่ที่จะรองรับได้

4. ปัญหาด้านคุณภาพของการท่องเที่ยว จากการที่การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้เป็นที่นิยมมากในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงทำให้เกิดการแข่งขัน และตัดราคาเพื่อแย่งชิงลูกค้า ทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวต้องลดคุณภาพของอาหาร ที่พัก และการเดินทาง ทำให้คุณภาพของการท่องเที่ยวลดลง และเป็นผลเสียต่อการท่องเที่ยว

5. ปัญหาหยาเสพติด เกิดจากการที่ผู้ประกอบการคิดค้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดลูกค้า โดยวิธีการเสนอการนำชมไร่ฝิ่นที่ยังหลงเหลือ หรือชักชวนไปเสพสิ่งเสพติด เช่น กัญชาและฝิ่น ซึ่งอาจมีอันตรายถึงชีวิตและเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

6. ปัญหาที่เกิดจากมัคคุเทศก์ กล่าวคือ มัคคุเทศก์ไม่ได้รับการอบรมที่ดี ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีความเข้าใจที่ผิดในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ผู้ประกอบการไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยมีได้หลีกเลี่ยงหรืองดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวต่อการถูกระทบง่ายและฟื้นตัวได้ยาก รวมทั้งไม่ได้มีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งไม่ได้ควบคุมดูแล รักษาสภาพแวดล้อมอย่างเคร่งครัดและสร้างวินัยแก่นักท่องเที่ยวด้วย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้าน โลกโวก อ.ภูมินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษาเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารที่เป็นนโยบายของรัฐบาล รวมถึงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดแหล่งข้อมูล
3. เครื่องมือในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล
6. ระยะเวลาและงบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเอกสารที่เป็นนโยบายของรัฐบาล รวมถึงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ซึ่งการศึกษานี้มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนากรอบแนวความคิด และแนวทางการศึกษาวิจัยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารของรัฐบาล เพื่อทราบถึงนโยบายและแผนงานของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแผนงานการท่องเที่ยว ทำให้มองเห็นภาพทิศทางการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาแนวความคิดต่าง ๆ ได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการ ทำให้เข้าใจถึงความหมาย หน้าที่ และองค์ประกอบของการจัดการ แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้เข้าใจความหมายของการท่องเที่ยว ต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของการท่องเที่ยวของโลกและของประเทศไทย ประเภทของการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ทราบถึงที่มาของแนวความคิด ความหมาย องค์ประกอบ หลักการ วัตถุประสงค์ รูปแบบและประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ทำให้เห็นถึงภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

และแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจขอบเขต องค์ประกอบ หลักการ รูปแบบกิจกรรมและมุมมองเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในประเทศไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมหรือ Homestay ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายและลักษณะของการจัดการ Homestay แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้ผู้เข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ขั้นตอนและรูปแบบของการมีส่วนร่วม และผลงานการศึกษาวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้อง และนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 ระหว่างวันที่ 7-9 มีนาคม พ.ศ.2545 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ที่จัดขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และยังสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับนักวิชาการ ผู้ประกอบการ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

การกำหนดแหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบ และกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ของชุมชนชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโคกโก่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งยังได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการด้านการท่องเที่ยวดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้จะมีความถูกต้อง ผู้วิจัยได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informants) ในขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ผู้อาวุโสและผู้รู้ของชุมชน จำนวน 7 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 3 คน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากผู้อาวุโสและผู้รู้ทั้ง 7 ท่าน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประวัติหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ และสภาพชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินการเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมื่อมีการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

2. ผู้นำหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ผู้นำศาสนา อาจารย์ใหญ่ และผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้นำนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระบบความคิดและระบบการจัดองค์กรภายในชุมชน

3. ประชากรในหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก เพียง 130 หลังคาเรือน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการสอบถามข้อมูลจากประชากรในทุกครัวเรือน ทำให้ทราบข้อมูลความรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

4. กลุ่มนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2545 จำนวน 487 คน โดยนักท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวนี้อาจมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเหตุจูงใจและความต้องการเข้ามาท่องเที่ยว, ลักษณะการเดินทาง, จุดประสงค์ของการเดินทาง, กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เข้าร่วม, ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, ทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน, พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหมู่บ้านโคกโก่ง

5. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ หน่วยงานราชการในอำเภอภูจินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบไปด้วย สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ที่ทำการอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ป่าไม้อำเภอ และพัฒนาการอำเภอ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคณะครูโรงเรียนบ้านโคกโก่ง ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านโคกโก่งมาเป็นเวลานาน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัยเอง ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต ตั้งคำถาม จดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดทั้งในขั้นตอนการศึกษาสภาวะชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในแต่ละครั้ง ที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในชุมชน มุ่งพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทั้งจากมุมมองของคนภายนอกและมุมมองของคนภายในชุมชนด้วยความคิดที่เป็นกลาง มิได้นำเอา

กฎเกณฑ์ทั้งหลาย ทั้งกฎเกณฑ์ของผู้วิจัยเองหรือกฎเกณฑ์ทางทฤษฎีเข้าไปยึดยึดหรือตัดสิน หากแต่ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ให้ข้อมูลหลักดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นอยู่เสมอ

2. แบบสอบถาม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม 2 ชุด คือ แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชน และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชน แบ่งเป็น 7 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
- ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 4 ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 6 ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น
- ตอนที่ 7 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

2.2 แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น 7 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
- ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 4 ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 6 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว
- ตอนที่ 7 ทศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน โลกโอง

3. แบบสัมภาษณ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อสำหรับสอบถามพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหลือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ผู้อาวุโสและผู้รู้ของชุมชน สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประวัติหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ และสภาพชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินการเปิดเป็นหมู่บ้าน

บ้านท่องเที่ยว ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมื่อมีการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

- ผู้นำหมู่บ้าน สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของแนวความคิดในการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว รูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รูปแบบการจัดองค์กรในชุมชน รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ระบบการจัดสรรผลประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ การให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแผนการดำเนินงานในอนาคต

- หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยวทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงาน

4. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดจดบันทึก ซึ่งผู้วิจัยใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเองในแต่ละครั้งของการเข้าศึกษาข้อมูลในพื้นที่

5. กล้องถ่ายรูปและเทปบันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์ที่สำคัญ แล้วนำมาทบทวนทำความเข้าใจระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยจะเข้าไปในหมู่บ้านโคกโก่งในฐานะนักศึกษา และจะชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชาวบ้านทราบ และเข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อทราบถึงความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. การสังเกตข้อมูลทางกายภาพของชุมชน เริ่มตั้งแต่ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้งหมู่บ้าน ขอบเขตพื้นที่ของหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งบ้านเรือน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การดำเนินชีวิตประจำวัน ประเพณีที่สำคัญ การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ เป็นต้น

3. การสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังที่ได้กล่าวรายละเอียดมาแล้วในข้างต้น

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการแยกแยะข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมออกเป็นหมวดหมู่ พร้อมกับพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยการเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสอบถามและตรวจสอบทัศนคติ แนวคิดของชุมชน และปรึกษากับผู้รู้ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง

สำหรับสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ใช้ค่าร้อยละ, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.), ค่าเฉลี่ย(Mean) และการทดสอบ Likert Scale ที่ให้คะแนน 5 ระดับ คะแนน คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

ส่วนเกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถามส่วนที่เป็นการทดสอบความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นและความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องจะให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ตอบผิดไม่ได้คะแนน โดยแบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคะแนนเต็มตอนละ 10 คะแนน

สำหรับการทดสอบทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนจะให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ตอบผิดไม่ได้คะแนน โดยแบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคะแนนเต็มตอนละ 10 คะแนน และหลังจากนั้นจะนำคะแนนรวมของแต่ละตอนของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนมาจัดกลุ่มตามระดับคะแนน และแบ่งระดับคะแนนออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้ค่าเฉลี่ย(Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) ในการแบ่งระดับคะแนนดังกล่าว

ระยะเวลาและงบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นเวลา 10 เดือน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2545 จึงได้ข้อมูลพร้อมสำหรับการเขียนรายงานการวิจัย

สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยนั้น สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

1. ค่าแบบสอบถาม	1,500	บาท
2. ค่าเอกสาร	1,000	บาท
3. ค่าเดินทาง	3,000	บาท
4. ค่าอาหารและที่พัก	2,000	บาท
5. ค่าฟิล์มและล้างอัดภาพ	500	บาท
6. ค่าเทปบันทึกเสียง	<u>50</u>	บาท
รวม	<u>8,050</u>	บาท

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้านโคกโก่ง อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ จากข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสและผู้รู้ของชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และขอแบ่งผลการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. บริบทชุมชน
2. แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
3. แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่

บริบทชุมชน

1. ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2432 ได้มีชาวบ้านจากหมู่บ้านคำเฮ้ (โนนน้ำคำ) ตำบลหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร(ปัจจุบัน) 2 ครอบครัว ประมาณ 19 คน โดยมีนายอุปชัย เป็นหัวหน้า ได้อพยพมาตั้งหมู่บ้านอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้านโคกโก่งปัจจุบัน เรียกชื่อว่า “หมู่บ้านทุ่งบักเต่า” ต่อมาอีก 2 ปี ได้มีชนเผ่ากุลาประมาณ 10 คน ได้อพยพเข้ามาสมทบ พวกกุลาเหล่านี้ได้นำฝิ่นเข้ามาในหมู่บ้าน ทำการปล้นจี้ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง สร้างความเดือดร้อนเป็นอันมาก ทางกรจึงเข้ามาปราบปราม พวกกุลาจึงได้หลบหนีไป และชาวบ้านได้อพยพกลับถิ่นเดิม คือ หมู่บ้านคำเฮ้ ส่วนหมู่บ้านทุ่งบักเต่า ก็กลายเป็นบ้านร้าง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 ชาวบ้านคำเฮ้ที่เคยอาศัยอยู่หมู่บ้านทุ่งบักเต่า ได้รวมตัวกันและรวบรวมเงินกันคนละ 1 บาท เพื่อเป็นค่าเดินทางไปตั้งหมู่บ้านใหม่ โดยหมู่บ้านใหม่นี้ขึ้นกับพระยาสุนทร ที่มณฑลอุดร และทางการได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่นี้ว่า “หมู่บ้านโคกโก่ง” และมีนายเจ้าชิน เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยดำรงตำแหน่งได้ 2 ปีก็ถูกฆ่าตาย และนายกินรี ได้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน คนต่อมาหลังจากนั้นอีก 2 ปี ชาวบ้านได้ล้มป่วยตายเป็นจำนวนมากโดยไม่มีสาเหตุ ชาวบ้านจึงได้ตกลงย้าย

บ้านมาอยู่ทางทิศเหนือ คนละฟากทุ่งนา ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านปัจจุบัน ตรงกับปี พ.ศ. 2458 และต่อมาในปี พ.ศ. 2460 นายโพธิ์ อาจิรัชย์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายสววย ทองดี เป็นผู้ใหญ่บ้านในลำดับต่อมา

ในปี พ.ศ.2477 ได้มีประชาชน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านโคกโก่ง หมู่บ้านห้วยแดง และหมู่บ้านชุมจี๊ยาง ได้รับความเดือดร้อนในการติดต่อกับทางราชการ เนื่องจากระยะทางอยู่ไกล จึงได้ตกลงกันขอแยกตัวออกจาก อ.มุกดาหาร จ.นครพนม (ในสมัยนั้น) มาขึ้นกับ ต.จุมจัง อ.กุฉินารายณ์ จ.มหาสารคาม (ในสมัยนั้น) โดยมีนายอำเภอชื่อ นายขุนศรีศุภพัฒน์ โดยมีปลัดอำเภอมุกดาหารฝ่ายขวาชื่อ นายพราย เป็นผู้แบ่งเขต ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 ทางราชการจึงได้อนุมัติให้ หมู่บ้านนี้ออกจาก จ.มหาสารคาม มาขึ้นกับ จ.กาฬสินธุ์

ในปี พ.ศ. 2491 นายสววย ทองดี ผู้ใหญ่บ้านตาย นายทอง หนองสูง เป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ปี พ.ศ. 2512 นายหนูร่า สมสววย เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปี พ.ศ. 2536 นายสีเทือก ไตรยะวงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

2. ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2.1 ที่ตั้ง หมู่บ้านโคกโก่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 ต.กุดหว้า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของที่ตั้งที่ว่าการอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 19 กิโลเมตร

2.2 อาณาเขตติดต่อ หมู่บ้านโคกโก่งมีพื้นที่ 1,467 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับสถานที่ต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ภูหลังเต่า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่บ้านนาไคร้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ภูถ้ำเม่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ภูมะตูม

2.3 ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านเป็นที่ราบสูงเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศเหนือ สภาพป่าโดยรอบหมู่บ้านมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ ซึ่งพันธุ์ไม้ที่พบโดยมากบริเวณแถบเชิงเขาและบนภูเขา ได้แก่ ต้นเต็ง ต้นรัง

เป็นต้น และในปัจจุบันผืนป่าแห่งนี้ยังมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในป่ายังมีดอกไม้ป่าและของป่า ซึ่งจะขึ้นตามฤดูกาล เช่น ดอกกระเจียว ดอกขยอม ดอกสะแบง ผักหวาน ผักตั่ว และหน่อไม้ เป็นต้น ส่วนสัตว์ป่าจะมีอยู่ตามเทือกเขา เช่น ไก่ป่า กระต่าย กระรอก กระแต นก และหมูป่า เป็นต้น

สำหรับทรัพยากรน้ำนั้น หมู่บ้านโคกโก่งมีน้ำใช้สำหรับอุปโภคบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี เนื่องจากมีลำห้วยแดงไหลผ่าน ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบ้านโคกโก่งและใกล้เคียง

3. ประชากร ประชากรของหมู่บ้านมีจำนวน 130 หลังคาเรือน โดยมีประชากรทั้งสิ้น 624 คน เป็นชาย 321 คน หญิง 303 คน (ณ วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2545) นับถือศาสนาพุทธ และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

4. การปกครอง หมู่บ้านโคกโก่งจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.(อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง) และหมู่บ้าน ทสปช.(ไทยอาสาป้องกันชาติ) ปัจจุบันมีนายสีเทอด ไตรยะวงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน และภายในหมู่บ้านได้มีการแบ่งการปกครองออกเป็นคุ้มต่างๆ รวมทั้งสิ้น 9 คุ้ม โดยในแต่ละคุ้มก็จะมีประธานคุ้มเป็นผู้นำคุ้ม ซึ่งจะส่งผลทำให้การบริหารจัดการภายในหมู่บ้านสามารถทำได้อย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยคุ้มทั้ง 9 คุ้ม มีดังนี้

- คุ้มราษฎร์บำรุง
- คุ้มศรีภูษันธ์
- คุ้มประสานมิตร
- คุ้มสุขสันต์
- คุ้มบ้านदान
- คุ้มแสงสว่าง
- คุ้มโพธิ์ไธ
- คุ้มศิริชัย
- คุ้มนาล้อม

5. ลักษณะทางเศรษฐกิจ จากผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า ประชากรในหมู่บ้านมีอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 42.3 รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 20.8 พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน ร้อยละ 18.5 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10.8 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 4.6 ประกอบกิจการส่วนตัว ร้อยละ 2.3 และพ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 0.8 โดยประชากรในหมู่บ้านมีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 71,796.96 บาท/ครอบครัว/ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างน้อย แต่ประชากรในหมู่บ้านกลับสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น วิทยุ/เทป เครื่องซักผ้า รถจักรยานยนต์ เกือบทุกหลังคาเรือน และยังสามารถส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากประชากรในวัยทำงานในหมู่บ้านได้เดินทางเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯเป็นจำนวนมาก และได้ส่งเงินกลับไปจุนเจือทางบ้านเป็นประจำทุกเดือน จึงอาจกล่าวได้ว่ารายได้ส่วนใหญ่ของประชากรในหมู่บ้านจะได้อาจมาจากการที่ลูกหลานไปทำงานในกรุงเทพฯส่งกลับมาให้

6. ลักษณะทางสังคม ในหมู่บ้านโคกโก่งจะมีลักษณะสังคมเป็นสังคมชนบท มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ชาวบ้านต่างพึ่งพาอาศัยกันแบบญาติพี่น้อง ทุกคนในหมู่บ้านล้วน รู้จักสนิทสนมกันเป็นอย่างดี เมื่อมีงานบุญ งานกุศลต่างๆ ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันมาร่วมงานอย่างพร้อมเพรียงและช่วยงานกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ชาวบ้านต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นับถือกันด้วยระบบอาวุโส เคารพและเชื่อถือผู้นำชุมชน และให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี

ในด้านศาสนานั้น ชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโคกโก่งทุกคนนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน 1 แห่ง คือ วัดบ้านโคกโก่ง ซึ่งมีพระภิกษุจำพรรษา 1 รูป และวัดนี้ออกจากจะใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ยังเป็นสถานที่จัดงานต่างๆ ภายในหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งรวมถึงการจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดงดนตรีและการฟ้อนรำแบบพื้นเมือง และการเลี้ยงอาหารค่ำแบบพาเลงนั้นก็จัดทำขึ้นภายในบริเวณวัด

สำหรับในด้านการศึกษานั้น ภายในหมู่บ้านมีโรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านโคกโก่ง ซึ่งเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 62 คน ครู 7 คน และนักการภารโรง 1 คน

7. ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

7.1 การแต่งกาย การแต่งกายของชาวผู้ไทยนิยมนุ่งผ้าสีดำ ซึ่งย้อมจากน้ำครามหรือมะเกลือ โดยผู้ชายจะนุ่งผ้าดำ ซึ่งจะเป็นกางเกงบ้าง หรือโสร่งบ้าง สวมเสื้อผ้าฝ้ายทอเองสีดำ คอกลมแคบ ซิคคอ ผ่าอกตลอด ชายเสื้อผ้าข้าง แขนยาวหรือแขนสั้นก็ได้ มีผ้าคาดเอวหรือโปกศิริชะ พวกผู้ชายไม่ใส่เครื่องประดับ ผู้ชายชาวผู้ไทยในสมัยก่อนมักนิยมสักแขนขาลายด้วยหมึกสีดำ แดง ถือเป็นเครื่องราง

ส่วนผู้หญิงชาวผู้ไทยนิยมนุ่งผ้าซิ่นสีดำมีเชิง และที่เชิงจะมีการประดิษฐ์ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์งดงามมาก สวมเสื้อผ้าฝ้ายทอเองสีดำ แขนกระบอก คอตั้ง ผ่าอกตลอด ที่ชายเสื้อขลิบด้วยผ้าแดง ผู้หญิงสวมกำไลข้อมือเงิน ต่างหูยาวทำจากเงิน ที่คอมีลูกตุ้มเงินเป็นรูปต่างๆ ร้อยเป็นสายยาว ผู้หญิงชาวผู้ไทยทุกคนไม่ว่าสาวหรือแก่จะไว้ผมยาวเกล้ามวยสูงจัดเป็นกีบสวยงาม และรัดด้วยผ้าทอผืนเล็กๆ

ในงานบุญต่างๆ ชาวผู้ไทยจะแต่งตัวสวยงามเป็นพิเศษ โดยผู้ชายจะนุ่งผ้าไหมแพรวา สวมเสื้อชั้นใน สะพานผ้าลายทอต่างๆ ผู้หญิงนุ่งซิ่นมัดหมี่ สวมเสื้อแขนยาวสีดำ ผ่าอกติดกระดุมที่ทำด้วยเงินเป็นรูปต่างๆ ประมาณ 30-40 เม็ดสลักด้วยสตาลค์ มีลูกปัดแก้วคัลองคอ ข้อมือ และประดับผม บางค้อมีสร้อยคอห้อยเงินเหรียญต่างๆ ซึ่งเป็นการแต่งตัวชนเผ่านี้โดยแท้ ถือว่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของเขา แต่ถ้าเป็นสมัยปัจจุบันนี้ก็มีการประยุกต์กันบ้างในเรื่องเสื้อผ้าแต่งกายเพื่อความเหมาะสมตามกาลสมัย

7.2 ที่อยู่อาศัย ชาวผู้ไทยนิยมตั้งหมู่บ้านเป็นกลุ่ม บนที่ดอนหรือเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “โนน” โดยยึดทำเลการทำนาเป็นสำคัญ นั่นคือ บริเวณรอบหมู่บ้าน จะมีที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีหนองน้ำ หรือลำน้ำเล็ก ๆ ที่มีน้ำสำหรับบริโภคในฤดูแล้ง ไม่ห่างไกลหมู่บ้านจะมีป่าละเมาะ สาธารณะประโยชน์ ซึ่งใช้พื้นที่ปล่อยวัว ควายในฤดูทำนา และเป็นแหล่งเก็บพืชผักป่าอีกด้วย

7.3 ศิลปหัตถกรรม ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งมีความสามารถในการทอผ้าลายจิต ผ้าฝ้ายมัดหมี่ และงานจักสานด้วยไม้ไผ่

7.4 ภาษา สำหรับภาษาพูดของชาวผู้ไทยมีคำพื้นฐานตรงกับไทยลาว ต่างกันที่สำเนียงพูดที่ชาวผู้ไทยจะออกเสียงสระอัว เอีย เอือ ไม่ได้ คือ ออกเสียง “อัว” เป็น “โอ” เสียง “เอีย” เป็น “เอ” และเสียง “เอือ” เป็น “เออ” คือ ออกเสียงสระเหมือนกลุ่มไทยพวน

7.5 ดนตรีและการละเล่น มีการละเล่นพื้นเมืองเหมือนคนอีสานทั่วไป เช่น การฟ้อนผู้ไทย การเล่นดนตรีพื้นเมือง การเล่นหมากกะโหลก ขาโลกเถก ขี่กะโหลกกะลา เป็นต้น และยังมีการเล่นกลอนพื้นบ้านโต้ตอบกันพร้อมๆ ไปด้วยกับการเล่นดนตรี หรือที่เรียกกันว่า “ผญา”

7.6 ความเชื่อและพิธีกรรม นอกจากจะมีความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าที่เจ้าทาง พระแม่ธรณี ผีตาแฮก(รักษานาข้าว) พิธีกรรมที่สำคัญคือ พิธีเหยา เป็นการรักษาผู้ป่วยโดยการขอขมาผีที่ทำให้เจ็บป่วย พิธีเลี้ยงผีเชื้อ เป็นการขอบคุณดวงของวิญญาณบรรพบุรุษโดยหมอบเหยาในหมู่บ้านจัดจั้น พิธีเลี้ยงผีบ้าน ซึ่งจะกระทำในฤดูแล้วหลังเก็บเกี่ยว พิธีเลี้ยงเจ้าปู่เจ้าตาประจำหมู่บ้าน (ทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน)

7.7 ประเพณีท้องถิ่น สำหรับประเพณีท้องถิ่นนั้นจะเหมือนประเพณีของชาวไทยทั่วไป คือ การปฏิบัติตาม ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ นอกจากนั้นยังมี

- งานประเพณีน้ำตกตาดสูง ซึ่งจะจัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนตุลาคมของทุกปี มีการทำบุญ เช่น พิธีเซ่นไหว้เจ้าปู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย และมีมหรสพให้ชมตลอดวัน

- ประเพณีเลี้ยงหอมเหล็กข์ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านร่วมกันจัดขึ้นเพื่อบูชาเจ้านายที่เคยปกครองเมืองไทยให้ช่วยปกป้องรักษาบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยจะจัดพิธีเลี้ยงหอมเหล็กข์ปีละ 1 ครั้ง ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 – สิ้นเดือน 7

- ประเพณีลงช่วง (ลงช่วง หมายถึง ถูหนาวในช่วงกลางคืนชาวบ้านจะมานั่งรวมกันบริเวณลานบ้าน บ้างปั้นไหม บ้างปั่นฝ้าย ถ้าคืนไหนจะลงช่วง สาวๆ จะพากันออกไปหาฟืน เรียกว่า ไปเอาหัว หลังอาหารเย็นก็จะมานั่งรอบกองไฟ ทำงานไปคุยไป ช่วงนี้หนุ่มๆ ก็ถือโอกาสมาเกี่ยวพาราตี เล่นดนตรีโต้ตอบกันเป็นกลอนพื้นบ้าน ที่เรียกว่า “ผญา”) นอกจากนี้ยังมี พิธีจำหวนวัว จำหวนควาย สู่ขวัญข้าว พิธีแฮกนา(เดือน 6 หรือ เดือน 7) ซึ่งจะทำแล้วแต่ความพร้อมของแต่ละครอบครัว (ต่างคนต่างทำ)

7.8 ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพรธรรมชาติ, การรักษาคนป่วยด้วยวิธีเหยา, ความรู้ด้านโหราศาสตร์ ดาราศาสตร์, การศึกษาและสังเกตธรรมชาติ, ความรู้ความชำนาญด้านการประกอบอาชีพ, การจับปลาและหาของป่า, การนันทนาการ และการละเล่นพื้นเมือง เช่น การละเล่นดนตรีพื้นบ้าน การขับร้องขับกล่อมแบบพื้นบ้าน การเล่นเกมสันทนาการ เช่น ว้าวสะนู

7.9 อาหารและเครื่องคัมประจำชุมชน เอกลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวผู้ไทยคือ เหล้าอู (เหล้าไหทำจากข้าวเปลือก มีไม้ซางคูด) จนสามารถกล่าวได้ว่าชาวผู้ไทยอยู่ที่ใดต้องมีเหล้าอูอยู่ที่นั่น ส่วนอาหารนั้นก็รับประทานอาหารอีสานเหมือนชาวอีสานโดยทั่วไป

8. แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง แหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โลกโคงและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงมีมากมายหลายแห่งด้วยกัน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

8.1 วนอุทยานภูผาวิ้ว อยู่ติดกับหมู่บ้าน โลกโคงด้านทิศเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงามและยังคงความสมบูรณ์อยู่หลายแห่ง ดังนี้

8.1.1 น้ำตกตาดสูง เป็นธารน้ำไหลจากเทือกเขา ลัดเลาะตามหุบเขา และมีน้ำตกเป็นช่วง ชาวบ้านเรียกชื่อน้ำตกในแต่ละช่วงแตกต่างกันไป เช่น น้ำตกตาดยาว น้ำตกตาดก้อม น้ำตกตาดสูง

8.1.2 น้ำตกตาดยาว เมื่อเดินตามเส้นทางเดินเท้าจากน้ำตกตาดสูง เข้าไปอีกประมาณ 100 เมตร ก็จะถึงน้ำตกตาดยาว ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ เป็นลานหินขนาดกว้างลาดเอียงตามธรรมชาติ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า น้ำตกสไลเดอร์ และน้ำตกตาดยาวนี้จะไหลไปรวมกันกับน้ำตกตาดสูงในที่สุด

8.1.3 คานโหลง เป็นลานหินกว้างใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ เป็นบริเวณที่มีตะบองเพชรหิน ข่อยคาน และไม้ป่านานาชนิดขึ้นอยู่เป็นจุดๆ ตามธรรมชาติ และเมื่อเข้าไปยืนอยู่ในบริเวณคานโหลง นักท่องเที่ยวจะมีความรู้สึกเหมือนอยู่ในประเทศแถบตะวันออกกลาง

8.1.4 ผานางแอ่น เป็นหน้าผาสูงชันทางทิศเหนือของหมู่บ้าน บนหน้าผาแห่งนี้ มีจุดชมวิวกว้างที่สวยงามมาก

8.1.5 ผาคันยู เป็นหน้าผาที่มีก้อนหินขนาดใหญ่มีรูปร่างคล้ายร่ม (“กันยู” ในภาษาไทย หมายถึง ร่ม)

8.2 วนอุทยานภูผาผึ้ง อยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไปทางทิศเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร ที่นี้นักท่องเที่ยวจะได้เดินป่าชมความงดงามของธรรมชาติที่ยังคงความสมบูรณ์ มีจุดชมวิวกว้างสวยงาม สถานที่ท่องเที่ยวภายในวนอุทยานภูผาผึ้งประกอบด้วย

8.2.1 ภูผาผึ้ง เป็นหน้าผาสูงประมาณ 400 เมตร ในอดีตมีผึ้งมาทำรังเกาะเต็มหน้าผาแห่งนี้ แต่เนื่องจากการตีผึ้ง เพื่อเอารังผึ้งไปขายของชาวบ้านบริเวณนี้เปลี่ยนไปเป็นรูปแบบเลี้ยงเผ่าพันธุ์ ประกอบกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อป่าไม้ถูกทำลายระบบนิเวศนั้นก็เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีดอกไม้ที่เป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ให้ผึ้งอีกต่อไป ปัจจุบันนี้ภูผาผึ้งจึงเหลือเพียงตำนานที่เล่าขาน เพื่อชี้ชวนให้ชมรอยBUMของหินผาซึ่งวางเรียงเคาะอาศัยอยู่เท่านั้น ซึ่งรอยBUMของหินผานี้ชาวบ้านเรียกว่า “ลานหินปุม”

8.2.2 ถ้ำฝ่ามือแดง หรือ “ถ้ำลายมือ” ตามคำเรียกของชาวบ้าน ได้มีการค้นพบและเปิดเผยต่อสาธารณชนเมื่อปี พ.ศ.2516 โดยอาจารย์สงวน รอดบุญ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นผู้ค้นพบและเผยแพร่ ลักษณะของถ้ำเป็นหน้าผาที่เว้าเข้าไปคล้ายวงเล็บ มีรอยมือสีแดงจางๆ ประทับอยู่บนผนังและเพดานถ้ำ นับได้ประมาณ 147 รอย

8.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 27 กิโลเมตร ที่นี้นักท่องเที่ยวจะได้เดินป่าศึกษาธรรมชาติ สมุนไพร ลานหิน และอ่างเก็บน้ำสีฐาน

8.4 วนอุทยานภูแฝก อยู่ห่างจากหมู่บ้านโคกโก่งประมาณ 40 กิโลเมตร เป็นแหล่งที่ค้นพบรอยเท้าไดโนเสาร์ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2539 โดยเด็กหญิงพัชรี ไวเสน และเด็กหญิงกัลยา มาศ เป็นผู้พบเห็น ระหว่างที่ไปเที่ยวป่ากับผู้ปกครอง พบเห็นรอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์คาโนซอร์ ซึ่งเป็นไดโนเสาร์กินเนื้อ ดินอยู่ที่ลานหินทางน้ำไหล ขนาดใหญ่ รูปร่างชัดเจน จำนวน 7 รอย

8.5 วัดป่าพุทธบุตร เป็นสถานที่เก็บต้นไม้กลายเป็นหิน และซากฟอสซิลปลาเลปิโดเทส ซึ่งเป็นพันธุ์ปลาโบราณจำนวนมากมาย โดยขุดพบที่ภูโหล่ย

8.6 ศูนย์แกะสลักหินบ้านนากะเคา อยู่ห่างจากหมู่บ้านโคกโก่งประมาณ 47 กิโลเมตร ชาวบ้านมีอาชีพแกะสลักหินเป็นรูปใบเสมา ลูกนิมิตร์ และรูปสัตว์ต่าง ๆ

8.7 หมู่บ้านหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านหนองห้าง-ห้วยม่วง อยู่ห่างจากหมู่บ้านโคกโก่งประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านชาวผู้ไทยที่มีชื่อเสียงด้านงานหัตถกรรมไม้ไผ่ เดิมชาวบ้านหนองห้างจะประดิษฐ์งานจักสานไม้ไผ่ได้ในหลายๆ รูปแบบ เช่น กระบุง ตะกร้า หลุง ข้อง ไช เป็นต้น จนกระทั่งมีพัฒนากรได้เข้ามาพัฒนา โดยเห็นตัวอย่างลายจิดจากผ้าหมอนจึงได้นำมาคิดออกแบบ แล้วให้เปลี่ยนจากสานข้อง กระบุง ให้มาเป็นตะกร้าลายจิด ประยุกต์ขึ้นมาเป็นรูปแบบทรงต่าง ๆ เช่น รูปทรงกลม ทรงสี่เหลี่ยม แปดเหลี่ยม หกเหลี่ยม ทรงรี แจก้น และเป็นแบบข้องใส่ปลา เป็นต้น ซึ่งเป็นที่นิยมจากท้องตลาดเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นงานหัตถกรรมที่มีความประณีต บรรจง ลวดลายงดงาม และรูปทรงที่ทันสมัย

8.8 ฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์แห่งที่ 1 อยู่ห่างจากหมู่บ้านโคกโก่งประมาณ 2 กิโลเมตร พบฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ที่ภูผางิ้ว วัดบ้านนาไคร้ เมื่อปี พ.ศ.2531 โดยพระสงฆ์และชาวบ้านนำรถแทรกเตอร์ไปปรับพื้นที่บริเวณวัด เพื่อสร้างศาลาการเปรียญ ปรากฏว่าได้พบกองหินคล้ายกระดูกช้าง จึงได้เก็บรวบรวมไว้ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2533 ก็ได้มีการปรับพื้นที่อีกครั้ง ก็ได้พบหินที่มีลักษณะเหมือนครั้งแรกจึงได้แจ้งให้ทางจังหวัดทราบ จังหวัดจึงได้มีหนังสือถึงกรมทรัพยากรธรณีให้มาตรวจสอบ และพบว่าเป็นฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ประเภทกินพืชเป็นอาหาร ที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทยในขณะนี้

8.9 ภูคุ้มข้าว อ.สหัสขันธ์ อยู่ห่างจากบ้านโคกโก่งประมาณ 95 กิโลเมตร เป็นแหล่งค้นพบซากฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ชนิดกินพืชมากกว่า 600 ชิ้น ทั้บถมอยู่บริเวณเดียวกัน เป็นสถานที่ตั้งสถานีวิจัยไดโนเสาร์ มีเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรณี ปฏิบัติงานขุดและวิจัยซากฟอสซิลไดโนเสาร์ มีอาคารครอบคลุมและนิทรรศการเรื่องไดโนเสาร์จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เป็นสถานที่ก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ จ.กาฬสินธุ์

9. ศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) ของชุมชน

9.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ จากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้าน โกลโก่งยังคงลักษณะการดำรงชีวิตแบบสังคมชนบทดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านมีจิตใจโอบอ้อมอารี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสามัคคี มีความเป็นมิตร และเป็นสังคมที่มีความกระตือรือร้นที่จะแลกเปลี่ยน-ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนให้กับผู้เยือน ส่งผลทำให้หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโกลโก่งมีเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวให้มาเยือน เพื่อเรียนรู้และสัมผัสวิถีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย แต่มีมนต์เสน่ห์อยู่ตลอดทั้งปี

นอกจากนั้น ความหลากหลายและความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โกลโก่งและสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือนหมู่บ้าน โกลโก่งเช่นกัน ซึ่งจุดเด่นที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน โกลโก่งสามารถนำมารวบรวมได้เป็นคำขวัญประจำหมู่บ้านได้ดังนี้ “โกลโก่งถิ่นผู้ไทย สดใส น้ำตกตาดสูง ท้องทุ่งทิวเขางาม นามระบือ คือ ผานางแอ่น ดินแดนแห่งผู้สาวซับ ขอต้อนรับผู้มาเยือน”

9.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก หมู่บ้าน โกลโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ดังนี้

9.2.1 ถนน ถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง อยู่ในสภาพดี มีป้ายบอกทางชัดเจน และถนนลาดยางนี้จะตัดผ่านกลางหมู่บ้าน เป็นถนนสายหลักภายในหมู่บ้าน ส่วนถนนสายรองตามซอกซอยต่างๆ ภายในหมู่บ้านจะเป็นถนนคอนกรีต นับว่าหมู่บ้าน โกลโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีการคมนาคมขนส่งที่ความสะดวกสบายมาก

9.2.2 ไฟฟ้า ในหมู่บ้าน โกลโก่งทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้

9.2.3 การสื่อสาร สำหรับการสื่อสารทางไปรษณีย์นั้น ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการติดต่อกับที่ทำการไปรษณีย์ในอำเภอภูฉิมใน การรับ-ส่งจดหมายและพัสดุไปรษณีย์ ส่วนการสื่อสารทางโทรศัพท์นั้น จะมีโทรศัพท์ระบบดาวเทียมคู่ขนาน 1 หมายเลข

คือ 043-852003 และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะขององค์การโทรศัพท์อีกจำนวน 2 เครื่อง คือ โทรศัพท์แบบหยอดเหรียญ และโทรศัพท์แบบใช้การ์ด TOT

9.2.4 การสาธารณสุข ในหมู่บ้านจะมีชาวบ้านที่เป็น อสม. ซึ่งผ่านการอบรมด้านการสาธารณสุขขั้นมูลฐานจากรัฐจำนวน 13 คน สามารถที่จะให้บริการปฐมพยาบาลและให้ความรู้ด้านการสาธารณสุขขั้นมูลฐานแก่ชาวบ้านได้ ในกรณีที่ชาวบ้านมีอาการเจ็บป่วยที่หนักเกินความสามารถของ อสม. ก็จะนำส่งโรงพยาบาลภายในตัวอำเภอภูฉินารายณ์ต่อไป

9.3 ด้านความสามารถในการเข้าถึง สำหรับการเดินทางไปยังหมู่บ้านโคกโก่งนั้นมีความสะดวกสบายเป็นอย่างมาก กล่าวคือ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบการเดินทางได้หลายรูปแบบตามความพอใจ คือ การเดินทางโดยรถยนต์, รถประจำทาง, รถไฟ และเครื่องบิน โดยมีรายละเอียดในการเดินทางแต่ละรูปแบบ ดังนี้

9.3.1 ทางรถยนต์ ออกเดินทางจากกรุงเทพมหานคร ขับรถไปตามถนนมิตรภาพ (เส้นทางหมายเลข 2) ถึง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เข้าเส้นทางสาย อ.บ้านไผ่-อ.บรบือ-จ.มหาสารคาม-จ.ร้อยเอ็ด-อ.โพนทอง-อ.ภูฉินารายณ์ (เส้นทางหมายเลข 23, 208, 2044) และต่อจากอ.ภูฉินารายณ์ ไปตามเส้นทาง อ.ภูฉินารายณ์-จ.มุกดาหาร (เส้นทางหมายเลข 2042) ระยะทาง 12 กิโลเมตร (หลักกิโลเมตรที่ 52) ถึงหมู่บ้านนาไคร้ เลี้ยวซ้ายไปตามถนนอีกประมาณ 3 กิโลเมตร ก็จะถึงหมู่บ้านโคกโก่ง

9.3.2 ทางรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) เปิดบริการเดินรถกรุงเทพฯ-กาฬสินธุ์ ทุกวัน โดยรถธรรมดาออกทุก 40 นาที ตั้งแต่เวลา 08.30 น. อัตราค่าโดยสาร 221 บาท ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 8-9 ชั่วโมง สำหรับรถปรับอากาศออกเวลา 23.30 น. อัตราค่าโดยสาร 340 บาท ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 7 ชั่วโมง ซึ่งสามารถสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 02-9362841-48 (รถธรรมดา) และต่อ 170 (รถปรับอากาศ) และเมื่อถึง จ.กาฬสินธุ์ แล้วให้ต่อรถไปที่ อ.ภูฉินารายณ์ โดยไปลงที่หมู่บ้านนาไคร้ อัตราค่าโดยสารประมาณ 30 บาท และต่อรถรับจ้างจากหมู่บ้านนาไคร้เข้าไปหมู่บ้านโคกโก่งอีกประมาณ 3 กิโลเมตร อัตราค่าโดยสารประมาณ 20 บาท

9.3.3 ทางรถไฟ เดินทางโดยรถไฟสายกรุงเทพฯ-จ.หนองคาย โดยลงที่สถานีรถไฟ จ.ขอนแก่น แล้วต่อรถโดยสารสาย จ.ขอนแก่น-จ.มุกดาหาร ไปที่ อ.กุฉินารายณ์ โดยลงที่หมู่บ้านนาไคร้ อัตราค่าโดยสารรถธรรมดาประมาณ 50 บาท (สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่หน่วยงานบริการเดินทางของการรถไฟแห่งประเทศไทย โทร. 02-2237010, 02-2237020 หรือสถานีรถไฟ จ.ขอนแก่น โทร. 043-221112) และต่อรถรับจ้างจากหมู่บ้านนาไคร้เข้าไปหมู่บ้านโคกโก่งอีกประมาณ 3 กิโลเมตร อัตราค่าโดยสารประมาณ 20 บาท

9.3.4 ทางเครื่องบิน สามารถใช้บริการของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เที่ยวบินกรุงเทพฯ-ขอนแก่น ซึ่งเปิดบริการทุกวัน วันละ 4 เที่ยวบิน อัตราค่าโดยสารเที่ยวละ 1,640 บาท สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 02-2800080 หรือที่บริษัท การบินไทย จำกัด สาขาขอนแก่น โทร. 043-236523, 043-238835 หรืออาจจะใช้บริการของสายการบิน พีบี แอร์ เที่ยวบินกรุงเทพฯ-ร้อยเอ็ด ซึ่งเปิดบริการสัปดาห์ละ 4 เที่ยวบิน คือ ในวันอังคาร, วันพฤหัสบดี, วันศุกร์ และวันอาทิตย์ อัตราค่าโดยสารเที่ยวละ 1,825 บาท สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 02-26102210-5 และหลังจากนั้นให้ต่อรถโดยสารเข้าสู่จังหวัดกาฬสินธุ์ต่อไป

9.4 ความเป็นมาด้านการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay)

จากคำขวัญประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า “เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี” เป็นแนวทางให้อธิบดีผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ นายประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์ ได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับคำขวัญประจำจังหวัดดังกล่าว โดยในส่วนที่กล่าวถึง “วัฒนธรรมผู้ไทย” นั้น ทางจังหวัดได้ทำการสำรวจหมู่บ้านของชาวผู้ไทยซึ่งมีอยู่ในจังหวัดหลายหมู่บ้านด้วยกัน และได้คัดเลือกให้หมู่บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านนำร่องด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่สามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยเอาไว้ได้เป็นอย่างดี มีศักยภาพและความพร้อมทางด้านกายภาพ คือ มีที่ตั้งที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์และสวยงาม เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสมัครสมานสามัคคี อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

ก่อนที่ทางจังหวัดจะเปิดให้หมู่บ้าน โลกโคงเป็นหมู่บ้านนำร่องทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนั้น ชาวบ้าน โลกโคงโดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน นายสีเทอด ไตรยะวงษ์ ได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อศึกษาถึงข้อดี ข้อเสียและผลกระทบของการเปิดหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว พร้อมทั้งถามความสมัครใจของชาวบ้านทุกคนว่าต้องการจะเปิดให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวหรือไม่ พร้อมทั้งยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในหมู่บ้านและพักผ่อนร่วมชายคาหรือไม่ พร้อมทั้งยินดีที่จะนำเสนอและถ่ายทอดวัฒนธรรมผู้ไทยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้หรือไม่ และผลการประชุมในครั้งนั้น ที่ประชุมของหมู่บ้านได้มีมติว่าชาวบ้านในหมู่บ้าน โลกโคงทุกคนยินดีที่จะเปิดให้หมู่บ้านของตนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

โดยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทางจังหวัดกาฬสินธุ์นำมาใช้ในการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนของหมู่บ้าน โลกโคงนั้น คือ รูปแบบ “Homestay” โดยได้ทำการเปิดเป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย โลกโคง” และเปิดรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักผ่อนภายในหมู่บ้านในวันอังคารที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2541

9.5 ความพร้อมด้านคณะกรรมการหมู่บ้านและการรวมกลุ่มการท่องเที่ยว

สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

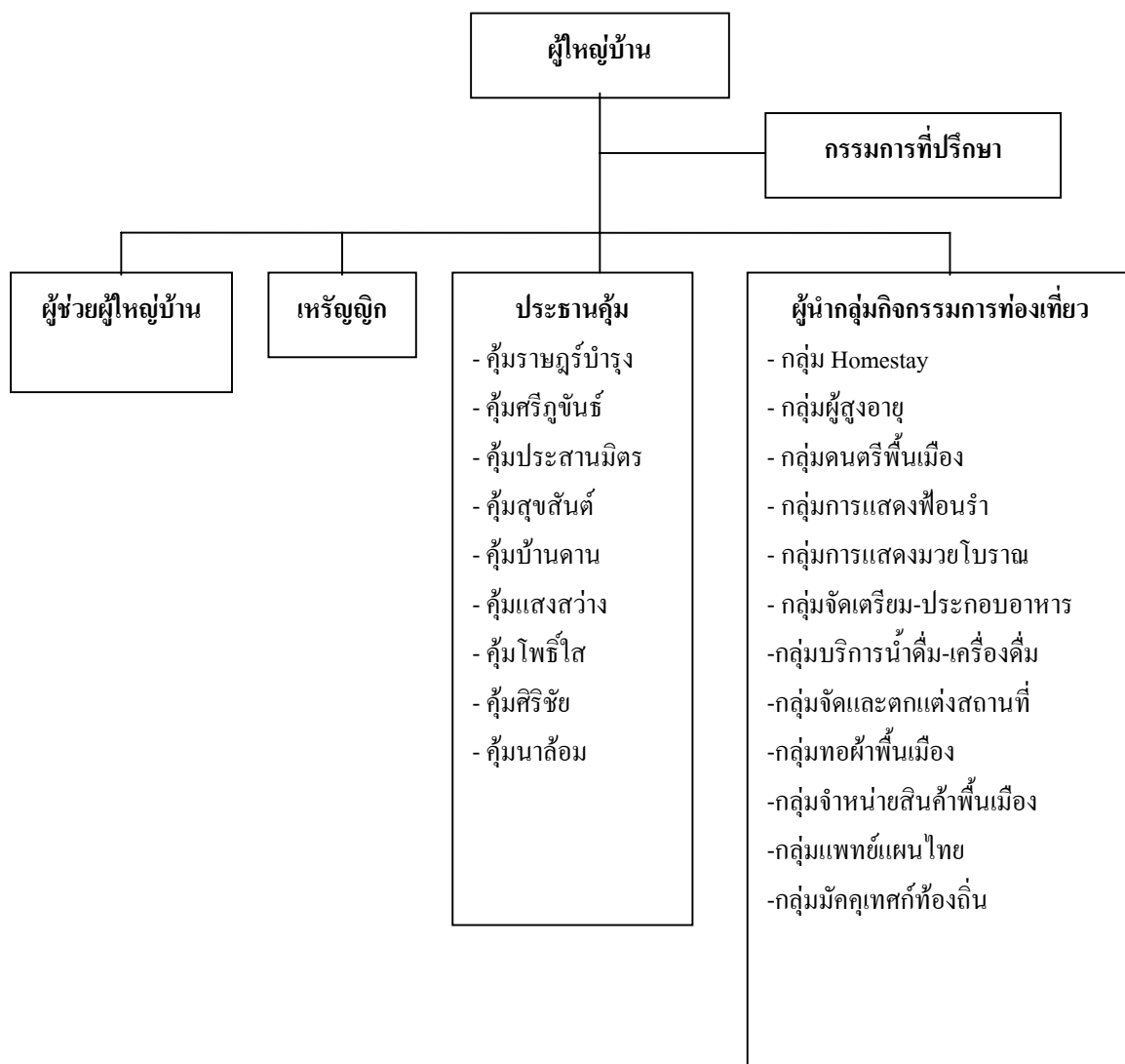
1. กรรมการที่ปรึกษา ประกอบไปด้วย กลุ่มบุคคล ข้าราชการ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 6 จังหวัดกาฬสินธุ์, นายอำเภอภูผินารายณ์, ศึกษาธิการอำเภอภูผินารายณ์, พัฒนาการอำเภอภูผินารายณ์, หัวหน้าการการประถมศึกษาอำเภอภูผินารายณ์, ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรอำเภอภูผินารายณ์, สาธารณสุขอำเภอภูผินารายณ์, หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าโลกโคงห้วยแดง, หัวหน้าหน่วยอุทยานภูผาวัว, กำนันตำบลกุดหว้า, เกษตรตำบลกุดหว้า, หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านนาไคร้, อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโลกโคง, อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาไคร้ และเจ้าอาวาสวัดบ้านโลกโคง เป็นต้น

2. กรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, เหม่ญญิก และประธานคุ้มทั้ง 9 คุ้ม

3. กรรมการหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ 12 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่ม Homestay, กลุ่มผู้สูงอายุ(เตรียมและจัดทำพานบายศรี และประกอบพิธีบายศรี), กลุ่มดนตรีพื้นเมือง, กลุ่มการแสดงฟ้อนรำ, กลุ่มการแสดงมวยโบราณ, กลุ่มจัดเตรียมและประกอบอาหาร, กลุ่มบริการน้ำดื่มและเครื่องดื่ม, กลุ่มจัดและตกแต่งสถานที่, กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง, กลุ่มจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง, กลุ่มแพทย์แผนไทย(นวดแผนโบราณ) และกลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

ซึ่งสามารถเขียนโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่บ้านโคกโก่ง
ได้ดังนี้

9.6 ความพร้อมด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay)

ตารางที่ 1 ลักษณะของบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay)

บ้านพัก เลขที่	เจ้าของบ้าน	ลักษณะบ้าน	จำนวน สมาชิกใน บ้าน (คน)	จำนวน ห้อง นอน (ห้อง)	จำนวนนัก ท่องเที่ยวที่ รองรับได้ (คน)
1.	นางบรรทม ปลื้มจิต	บ้านปูน 1 ชั้น	3	2	2-4
2.	นางมณฑา พลหงษ์	บ้านไม้ 2 ชั้น	3	2	2-4
3.	นางวรรณลัย บุญเดิม	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
4.	นางวันเพ็ญ อุดมกิจ	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
5.	นายโจิม ใจคง	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
6.	นายศิริ สมสวย	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
7.	นายพร อัฐนาค	บ้านไม้/ปูน 2 ชั้น	5	2	2-4
8.	นายเหลี่ยม กาพหว่า	บ้านไม้ 1 ชั้น	5	2	2-4
9.	นายสีเทือก ไตรยะวงษ์	บ้านไม้/ปูน 2 ชั้น	4	2	2-4
10.	นายสมลา วิเศษศรี	บ้านไม้/ปูน 2 ชั้น	5	2	2-4
11.	นางบุญเดือน อุทรักษ์	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
12.	นายไทย ชัยหนองเข้	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
13.	นายเจริญ สมสวย	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
14.	นางหลัง แสงโคตร	บ้านไม้ 1 ชั้น	2	2	2-4
15.	นายคม ศรีบุตรตะ	บ้านไม้ 1 ชั้น	2	2	2-4
16.	นางบานเย็น หนองสูง	บ้านไม้ 2 ชั้น	4	2	2-4
17.	นายสีทอน ปัตลา	บ้านไม้ 1 ชั้น	3	2	2-4
18.	นายบุคติ แสงโคตร	บ้านไม้ 1 ชั้น	3	2	2-4
19.	นายสาว ไชยฤทธิ์	บ้านไม้/ปูน 2 ชั้น	3	2	2-4
20.	นายครอง คนชื้อ	บ้านปูน 1 ชั้น	2	3	2-4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บ้านพัก เลขที่	เจ้าของบ้าน	ลักษณะบ้าน	จำนวน สมาชิกใน บ้าน (คน)	จำนวน ห้อง นอน (ห้อง)	จำนวนนัก ท่องเที่ยวที่ รองรับได้ (คน)
22.	นายอภิชาติ ศรีสมุทร	บ้านไม้ 1 ชั้น	5	2	2-4
23.	นายเครือ คนชื้อ	บ้านไม้ 1 ชั้น	2	5	2-10
24.	นายสมบุญ เขาวนิตย์	บ้านไม้ 1 ชั้น	3	2	2-4
25.	นายทองมา ปักไคหัง	บ้านไม้ 2 ชั้น	2	2	2-4
26.	นายเดือนใจ อุทรักษ์	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
27.	นายธานี ไตรยะวงษ์	บ้านไม้ 1 ชั้น	5	2	2-4
28.	นายขวัญชัย ปัทม	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
29.	นายเสมียน ศรีบุตตะ	บ้านไม้ 1 ชั้น	4	2	2-4
30.	นางสมบัติ ทองดี	บ้านไม้ 1 ชั้น	3	2	2-4

จากจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านโคกโก่ง คือ 130 หลังคาเรือน มีครัวเรือนที่มีความพร้อมและสมัครใจที่จะจัดสรรบ้านพักของตนเองให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักแรมจำนวน 30 หลังคาเรือนด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ของมธุรส ปราบไพรี (2544 : 51) ที่ว่า โฮมสเตย์(Homestay) คือ การจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมและเต็มใจของเจ้าบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักหรือพื้นที่ที่สามารถรองรับ และสามารถให้บริการแก่ผู้มาเยือนได้ตามขีดความสามารถ การพักร่วมกับชาวบ้านในชุมชนจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้(Learning Process) ความเข้าใจ(Understanding) ในวิถีชีวิตชุมชน เกิดทัศนคติ(Attitude) ที่ดีต่อชุมชน อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน รวมถึงการที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและพึงพอใจ(Appreciation and Impression) จากวิถีชีวิตชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย

โดยบ้านพักที่เปิดรับนักท่องเที่ยว นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้ มีจำนวนห้องนอน 2 ห้องนอน และทุกหลังจะมีห้องน้ำรวมหลังละ 1 ห้อง โดยหมู่บ้านโคกโก่งมีขีดความสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 126 คน/คืน กล่าวได้ว่า หมู่บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และการจัดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) สูง ทั้งด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านคณะกรรมการหมู่บ้านและการรวมกลุ่มการท่องเที่ยว และด้านบ้านพัก

10. การจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโคกโก่งในปัจจุบัน

10.1 กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยว

สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้านโคกโก่งนั้น ได้มีการแบ่งกลุ่มชาวบ้านออกเป็น 12 กลุ่ม ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หมู่บ้านจัดขึ้น โดยชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งทุกคนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ อย่างน้อยคนละ 1 กลุ่ม ตามความสมัครใจ โดยกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 12 กลุ่ม มีดังนี้

- กลุ่ม Homestay	- กลุ่มผู้สูงอายุ
- กลุ่มดนตรีพื้นเมือง	- กลุ่มการแสดงฟ้อนรำ
- กลุ่มการแสดงมวยโบราณ	- กลุ่มจัดเตรียม-ประกอบอาหาร
- กลุ่มบริการน้ำดื่ม-เครื่องดื่ม	- กลุ่มจัดและตกแต่งสถานที่
- กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง	- กลุ่มจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง
- กลุ่มแพทย์แผนไทย	- กลุ่มมัลติเทศก์ท้องถิ่น

10.2 รายการนำเที่ยวในหมู่บ้าน

สำหรับรายการนำเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโถ่งนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้าน โลกโถ่งทุกคนได้ร่วมกันคิดและจัดทำขึ้น โดยได้รับคำแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้รายการนำเที่ยวมีความเหมาะสมกับความพร้อมและศักยภาพของหมู่บ้าน โดยจะเป็นรายการนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

วันแรก

- 15.30 น. เดินทางถึงศูนย์กลางหมู่บ้าน โลกโถ่ง
พิธีต้อนรับของชาวบ้าน รายการปฐมนิเทศ จัดแบ่งกลุ่มเข้าที่พัก
- 16.30 น. แยกย้ายเข้าที่พักโดยเจ้าของบ้านพัก Homestay เป็นผู้นำไป
- 18.30 น. พร้อมกันที่ศูนย์กลางหมู่บ้าน พิธีบายศรีสู่ขวัญ
รับประทานอาหารพื้นเมืองแบบพาแลง
ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย
- 22.00 น. แยกย้ายกันไปพักแรมที่บ้านพัก Homestay

วันที่สอง

- 06.00 น. ตื่นนอน เตรียมใส่บาตรพระสงฆ์ที่หน้าบ้านร่วมกับชาวบ้าน
- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่บ้านพัก
- 08.00 น. ไปเที่ยวน้ำตกตาดสูง น้ำตกตาดยาว เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
พรรณไม้ป่า พืชสมุนไพร ในวนอุทยานแห่งชาติภูผาวัว
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันที่ริมน้ำตก
- 13.00 น. รวมกิจกรรมการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทย
- 16.00 น. พร้อมกันที่ศูนย์กลางหมู่บ้าน
- 17.00 น. พิธีอำลาและมอบของที่ระลึก เดินทางกลับ

หมายเหตุ รายการนี้อาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

10.3 การติดต่อเข้าพัก นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อสำรองที่พักได้ที่

- นายสีเทอด ไตรระวงษ์ : ผู้ใหญ่บ้านโคกโก่ง หมู่ที่ 5 ต.กุดหว้า อ.ภูมินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ หมายเลขโทรศัพท์ 043-852003 หรือฝากข้อความได้ที่ 043-851225
- นายอำเภอภูมินารายณ์ : หมายเลขโทรศัพท์ 043-851743
- พัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ : หมายเลขโทรศัพท์ 043-811274
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์ : หมายเลขโทรศัพท์ 043-812184
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 จังหวัดขอนแก่น : หมายเลขโทรศัพท์ 043-244498-9 โทรสาร 043-244497

10.4 อัตราค่าบริการท่องเที่ยว

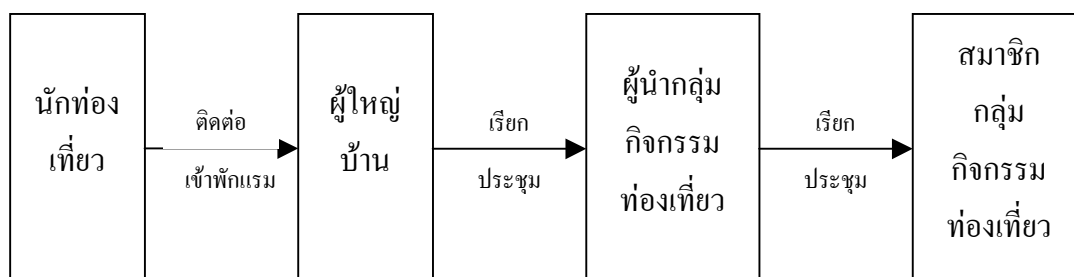
ซึ่งประกอบด้วย ค่าที่พักHomestay ค่าอาหารท้องถิ่น 3 มื้อ พิธีต้อนรับ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย การนำชมแหล่งท่องเที่ยวและวิถีการดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- กลุ่มนักท่องเที่ยว 5-9 คน   ท่านละ 700 บาท
- กลุ่มนักท่องเที่ยว 10-19 คน   ท่านละ 600 บาท
- กลุ่มนักท่องเที่ยว 20 คนขึ้นไป   ท่านละ 500 บาท

10.5 กระบวนการดำเนินงาน

เมื่อได้รับการติดต่อจากนักท่องเที่ยวเพื่อขอเข้าพักแรมและท่องเที่ยวในหมู่บ้าน หมู่บ้านโคกโก่งจะมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 12 กลุ่ม เพื่อแจ้งรายละเอียดของนักท่องเที่ยวให้ทราบ ร่วมกันวางแผนงานและมอบหมายงาน
2. ผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเรียกประชุมสมาชิกในกลุ่ม เพื่อแจ้งรายละเอียดของนักท่องเที่ยวให้ทราบ ร่วมกันวางแผนงานและมอบหมายงาน ดังนี้

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักแรมและท่องเที่ยวในหมู่บ้าน สมาชิกในแต่ละกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวก็จะดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย และเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ ผู้ใหญ่บ้านก็จะเรียกประชุมลูกบ้านทุกคนเพื่อสรุปผลการทำงานและจัดสรรเงินรายได้ให้กับชาวบ้านทุกคน

10.6 การจัดสรรผลประโยชน์

เมื่อได้รับเงินค่าบริการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมลูกบ้านทุกคนเพื่อทำการจัดสรรเงินรายได้นั้นๆ โดยผู้นำกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวจะแจกแจงรายการค่าใช้จ่ายของกลุ่ม แล้วนำยอดรายได้มาหักค่าใช้จ่าย เหลือยอดเงินเท่าไรก็จะนำมาทำการจัดสรรทั้งหมด โดยจะหักกำไรส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินกองกลางสำหรับการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นเงินจำนวนเท่าไรนั้นไม่ได้มีการกำหนดไว้แน่นอน ขึ้นอยู่กับกำไรที่ได้รับ หลังจากนั้นจะจัดสรรให้บ้านพัก Homestay ในอัตรา 100 บาทต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในบ้านพัก Homestay นั้นๆ 1 คน ต่อมาจะจัดสรรให้กับชาวบ้านที่จัดเตรียมและประกอบอาหาร แสดงดนตรีพื้นเมือง ฟ้อนรำ แสดงวิถีการดำรงชีวิต และประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญก่อน ซึ่งจะได้รับประมาณคนละ 20-50 บาท เหลือเงินเท่าไรก็นำจำนวนชาวบ้านที่เหลือไปหาร และทำการจัดสรรเงินรายได้ให้กับชาวบ้านทุกคน

10.7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้านโคกโก่งนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน มีการประสานงานกันดี แต่จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ในการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชาวบ้านโคกโก่งนั้น มีปัญหา 2 ประการ คือ

10.7.1 การสำรองที่พักของนักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันจะทำได้โดยการที่นักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์ติดต่อมายังผู้ใหญ่บ้าน แจ้งจำนวนนักท่องเที่ยวและวันเวลาที่เข้าพักแรม แต่ไม่มีการจ่ายเงินมัดจำล่วงหน้า และมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มบางคณะยกเลิกการสำรองที่พัก โดยไม่ได้แจ้งให้ทางหมู่บ้านทราบก่อน ทั้งๆ ที่ทางหมู่บ้านได้เตรียมการต่างๆ ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวแล้ว ทำให้ต้องนำเงินส่วนกลางของหมู่บ้านออกมาจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้น

10.7.2 การจัดการทางการเงิน ในปัจจุบันหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เป็นเพียงแค่การบันทึกรายละเอียดย่อยๆ ของรายรับ-รายจ่ายลงในสมุด ซึ่งเป็นสมุดที่ผู้ใหญ่บ้านใช้บันทึกงานทุกอย่าง ไม่ใช่สมุดสำหรับทำบัญชีโดยเฉพาะ ทำให้ยากแก่การติดตามและตรวจสอบ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนในอนาคตได้

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

1. ลักษณะข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2545 จำนวน 487 คน พบว่า เป็นนักท่องเที่ยวเพศชายร้อยละ 48.9 เพศหญิงร้อยละ 51.1 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เพศของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

เพศ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	238	48.9
หญิง	249	51.1
รวม	487	100

ส่วนข้อมูลในด้านอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวในช่วงกลุ่มอายุ 22-31 ปี มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมาคือช่วงอายุ 32-41 ปี มีร้อยละ 22.8 ช่วงอายุ 12-21 ปี มีร้อยละ 21.6 ช่วงอายุ 42-51 ปี มีร้อยละ 13.5 ช่วงอายุ 52-61 มีร้อยละ 8 และอายุตั้งแต่ 62 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 2.3 โดยนักท่องเที่ยวมีอายุโดยเฉลี่ย 33.2 ปี นักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 12 ปี และอายุมากที่สุด คือ 72 ปี โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.3 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ช่วงอายุของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
12-21	105	21.6
22-31	155	31.8
32-41	111	22.8
42-51	66	13.5
52-61	39	8.0
ตั้งแต่ 62 ปีขึ้นไป	11	2.3
รวม	487	100

Mean = 33.2 ปี, Max = 72 ปี, Min = 12 ปี, S.D. = 12.3

ในด้านการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.3 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ปวช. ร้อยละ 8.6 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.0 ระดับอนุปริญญา, ปวส. และ ปวท. ร้อยละ 6.6 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่ากันคือร้อยละ 4.1 และระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 2.3 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	11	2.3
ประถมศึกษาปีที่ 6	20	4.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	4.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช.	42	8.6
อนุปริญญา, ปวส., ปวท.	32	6.6
ปริญญาตรี	328	67.3
สูงกว่าปริญญาตรี	34	7.0
รวม	487	100

ในด้านอาชีพพบว่า มีนักท่องเที่ยวที่เป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด คือ ร้อยละ 36.1 รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 27.3 พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน ร้อยละ 9.7 พ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 8.0 ประกอบกิจการส่วนตัว ร้อยละ 7.8 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 6.6 เกษตรกรรม ร้อยละ 3.5 และว่างงาน ร้อยละ 1.0 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 อาชีพของนักท่องเที่ยว

อาชีพ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	176	36.1
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	47	9.7
ประกอบกิจการส่วนตัว	38	7.8
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	39	8.0
รับจ้างทั่วไป	32	6.6
เกษตรกรรวม	17	3.5
นักเรียน/นักศึกษา	133	27.3
ว่างงาน	5	1.0
รวม	487	100

ในด้านรายได้พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 28.3 รองลงมา คือ รายได้ 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 27.5 รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 25.5 รายได้ 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 7.4 ไม่มีรายได้ ร้อยละ 4.7 รายได้มากกว่า 30,000 บาท ร้อยละ 2.7 รายได้ 25,001-30,000 บาท ร้อยละ 2.3 และรายได้ 20,001-25,000 บาท ร้อยละ 1.6 โดยนักท่องเที่ยวมีรายได้เฉลี่ย 10,412.70 บาท และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูงสุด คือ 100,000 บาท และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 9,340.3 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รายได้ของนักท่องเที่ยว

ระดับรายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ไม่มีรายได้	23	4.7
ต่ำกว่า 5,000	124	25.5
5,000-10,000	138	28.3
10,001-15,000	134	27.5
15,001-20,000	36	7.4
20,001-25,000	8	1.6
25,001-30,000	11	2.3

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ระดับรายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มากกว่า 30,000	13	2.7
รวม	487	100

Mean = 10,412.70 บาท, Max = 100,000 บาท, Min = 0 บาท, S.D. = 9,340.3

สำหรับมูลเหตุในการเดินทางมาหมู่บ้านโคกโก่งในครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับคำแนะนำจากญาติ/เพื่อน/คนรู้จัก/อาจารย์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.4 รองลงมา คือ คำแนะนำจากหนังสือ/เอกสาร ร้อยละ 23.8 คำแนะนำจากบริษัทท่องเที่ยว ร้อยละ 7.4 คำแนะนำจากวิทยุ/โทรทัศน์/Internet ร้อยละ 3.7 คำแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร้อยละ 3.5 และคำเล่าลือเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 1.2 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 มูลเหตุในการเดินทาง

มูลเหตุในการเดินทาง	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
คำแนะนำจากบริษัทท่องเที่ยว	36	7.4
คำแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	17	3.5
คำแนะนำจากหนังสือ/เอกสาร	116	23.8
คำแนะนำจากวิทยุ/โทรทัศน์/Internet	18	3.7
คำแนะนำจากญาติ/เพื่อน/คนรู้จัก/อาจารย์	294	60.4
คำเล่าลือเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	6	1.2
รวม	487	100

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาหมู่บ้านโคกโก่งในครั้งนี้ พบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาหมู่บ้านโคกโก่งเพื่อศึกษา/เรียนรู้วัฒนธรรมมากที่สุด คือ ร้อยละ 53.6 รองลงมา คือ เพื่อการท่องเที่ยว/พักผ่อน ร้อยละ 40.9 เพื่อเหตุผลอื่นๆ เช่น การดูงาน ร้อยละ 3.9 เพื่อจับจ่ายซื้อสินค้าพื้นเมือง ร้อยละ 1.6 และไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดเลยที่เดินทางมาหมู่บ้านโคกโก่งเพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับธุรกิจส่วนตัว ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 วัตถุประสงค์ในการเดินทาง

วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
เพื่อการท่องเที่ยว/พักผ่อน	199	40.9
เพื่อการศึกษา/เรียนรู้วัฒนธรรม	261	53.6
เพื่อธุรกิจส่วนตัว	-	-
เพื่อจับจ่ายซื้อสินค้าพื้นเมือง	8	1.6
อื่นๆ	19	3.9
รวม	487	100

สำหรับจำนวนสมาชิกในกลุ่มที่เดินทางมาหมู่บ้านโคกโก่งนั้น พบว่า กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 1-10 คน มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมา คือ กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป ร้อยละ 13.0 กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 11-20 คน, 21-30 คนและ 31-40 คน มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.7 และกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 41-50 คน ร้อยละ 4.4 ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนสมาชิกในกลุ่มของนักท่องเที่ยว

จำนวนสมาชิกในกลุ่ม (คน)	จำนวน (กลุ่ม)	คิดเป็นร้อยละ
1-10	13	56.5
11-20	2	8.7
21-30	2	8.7
31-40	2	8.7
41-50	1	4.4
ตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป	3	13.0
รวม	23	100

สำหรับลักษณะการเดินทางในการมาเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งในครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยสถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงานเป็นผู้จัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.3 รองลงมา คือ มากับบริษัททัวร์ ร้อยละ 32.2 และจัดท่องเที่ยวกันเอง ร้อยละ 25.5 ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ลักษณะการเดินทาง

ลักษณะการเดินทาง	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
จัดท่องเที่ยวกันเอง	124	25.5
สถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงานเป็นผู้จัด	206	42.3
มากับบริษัททัวร์	157	32.2
รวม	487	100

สำหรับนักท่องเที่ยวที่จัดท่องเที่ยวกันเองจำนวน 124 คนนั้น มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย ดังนี้ ค่าพาหนะ 374.84 บาท ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม 62.42 บาท ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก 476.85 บาท ค่าบริการท่องเที่ยวที่จ่ายให้กับชุมชน (ประกอบด้วยค่า Homestay, ค่าอาหาร, พิธีบายศรีสู่ขวัญ, การแสดงวัฒนธรรม และกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน) 396.77 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าสินค้าเบ็ดเตล็ด 11.37 บาท ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่จัดท่องเที่ยวด้วยตนเอง

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
ค่าพาหนะ	374.84
ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม	62.42
ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก	476.85
ค่าบริการท่องเที่ยวที่จ่ายให้กับชุมชน	396.77
อื่นๆ	11.37
รวม	1,322.25

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับสถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงาน และบริษัททัวร์ จำนวน 363 คนนั้น มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย ดังนี้ ค่าทัวร์ 1,076.03 บาท ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม 22.81 บาท ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก 169.78 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าสินค้าเบ็ดเตล็ด 16.38 บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวได้ใช้จ่ายด้วยเงินส่วนตัว ไม่ได้รวมเอาค่าใช้จ่ายที่ทางสถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงานเป็นผู้ออกให้ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับสถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงาน และบริษัททัวร์

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
ค่าทัวร์	1,076.03
ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม	22.81
ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก	169.78
อื่นๆ	16.38
รวม	1,322.90

สำหรับเดินทางมายังหมู่บ้านโคกโก่งนั้น พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะพักแรมในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 88.1 ส่วนนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พักแรมในหมู่บ้าน ร้อยละ 11.9 และนักท่องเที่ยวที่พักแรมในหมู่บ้านโคกโก่งนั้น ทุกคนจะพักแรมเป็นเวลา 1 คืน ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การพักแรมในหมู่บ้าน

การพักแรม	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
พักแรมในหมู่บ้านโคกโก่ง	429	88.1
ไม่ได้พักแรมในหมู่บ้านโคกโก่ง	58	11.9
รวม	487	100

2. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากแบบสอบถามเพื่อทดสอบความรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมู่บ้านโคกโก่ง พบว่า ในคำถามข้อที่ 1, 7 และ 8 นักท่องเที่ยวตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 100 รองลงมา คือ ข้อที่ 10 ร้อยละ 97.7 ข้อที่ 3 ร้อยละ 91.6 ข้อที่ 2 ร้อยละ 91.2 ข้อที่ 6 ร้อยละ 90.1 ข้อที่ 4 ร้อยละ 23.5 ข้อที่ 5 ร้อยละ 10.9 และข้อที่ 9 ร้อยละ 3.9 ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 1 หมู่บ้านโคกโก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น ด้านใดมากที่สุด	487	100
ข้อที่ 2 ข้อใดไม่ใช่ น้ำตกที่มีอยู่ในหมู่บ้านโคกโก่ง	444	91.2
ข้อที่ 3 “น้ำตกสไลเดอร์” เป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของน้ำตกใดในหมู่บ้านโคกโก่ง	446	91.6
ข้อที่ 4 “เหยา” คืออะไร	123	25.3
ข้อที่ 5 บริเวณใดของหมู่บ้านที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย	53	10.9
ข้อที่ 6 เครื่องดื่มใดเป็นเครื่องดื่มที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย	439	90
ข้อที่ 7 ข้อใดไม่ใช่สินค้าพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง	487	100
ข้อที่ 8 ข้อใดไม่ใช่เครื่องดนตรีพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง	487	100
ข้อที่ 9 งานประเพณีใดของหมู่บ้านโคกโก่งที่จัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนตุลาคมของทุกปี	19	3.9
ข้อที่ 10 ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของชาวผู้ไทย	476	97.7

จากความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับความรู้ (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 7.11 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.89) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 6.22) มีร้อยละ 16 มีความรู้ในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 6.22-8) ร้อยละ 79.9 และมีความรู้ในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 8) มีร้อยละ 4.1 ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ระดับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	78	16.0
ปานกลาง	389	79.9
สูง	20	4.1
รวม	487	100

3. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

จากแบบสอบถามเพื่อทดสอบความรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน พบว่า ในคำถามข้อที่ 5 และ 10 นักท่องเที่ยวตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 100 รองลงมา คือ ข้อที่ 4 ร้อยละ 97.7 ข้อที่ 3 ร้อยละ 97.1 ข้อที่ 7 ร้อยละ 93.4 ข้อที่ 8 ร้อยละ 92.4 ข้อที่ 9 ร้อยละ 90.6 ข้อที่ 1 ร้อยละ 89.7 ข้อที่ 2 ร้อยละ 80.5 และข้อที่ 6 ร้อยละ 58.1 ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 1 หัวใจของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน	437	89.7
ข้อที่ 2 ชุมชนควรมีการปรับปรุงตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้มีความทันสมัยเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	392	80.5
ข้อที่ 3 สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการเข้าพักร่วมกับชาวบ้าน คือ การศึกษา แลกเปลี่ยน และเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน	473	97.1
ข้อที่ 4 บ้านพักที่จัดเป็น Homestay นั้น ต้องเป็นบ้านพักที่เจ้าของบ้านมีความเต็มใจและมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว และจะต้องเป็นบ้านพักที่ใหญ่โต สวยงาม หรูหรา มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน	476	97.7

ตารางที่ 16 (ต่อ)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 5 เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ชาวบ้านควรเก็บของป่าให้นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นที่ระลึก	487	100
ข้อที่ 6 การผลิตสินค้าพื้นเมือง เช่น การทอผ้า ควรนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น	283	58.1
ข้อที่ 7 การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ชุมชนควรจัดทำตามนโยบายของรัฐบาล ชุมชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปจัดการ	455	93.4
ข้อที่ 8 การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจำเป็นต้องให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว	450	92.4
ข้อที่ 9 กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน หรือการฟ้อนรำ นั้น ชาวบ้านควรปรับปรุงให้มีรูปแบบที่ทันสมัยอยู่เสมอ	441	90.6
ข้อที่ 10 สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นั้น ต้องเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตโดยคนในชุมชน	487	100

จากความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับความรู้ (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 8.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 8.16) มีร้อยละ 23.4 มีความรู้ในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 8.16-9.82) ร้อยละ 48.3 และมีความรู้ในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 9.82) มีร้อยละ 28.3 ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	114	23.4
ปานกลาง	235	48.3
สูง	138	28.3
รวม	487	100

4. ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

สำหรับการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยวนั้นจะทำการศึกษาจากคำถาม 10 ข้อ โดยแต่ละข้อจะให้คะแนนตามระดับทัศนคติ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน เห็นด้วย ให้ 4 คะแนน ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน ไม่เห็นด้วย ให้ 2 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน ซึ่งได้ผลดังนี้

สำหรับข้อความที่นักท่องเที่ยวง่ายให้คะแนนเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับคะแนน 5) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 1, 10, 4, 9, 7, 6, 8, 5 และ 3

สำหรับข้อความที่นักท่องเที่ยวง่ายให้คะแนนเห็นด้วย (ระดับคะแนน 4) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 8, 6, 7, 4, 10, 1, 9, 3, 5 และ 2

สำหรับข้อความที่นักท่องเที่ยวง่ายให้คะแนนไม่แน่ใจ (ระดับคะแนน 3) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 3, 9, 2 และ 5

สำหรับข้อความที่นักท่องเที่ยวง่ายให้คะแนนไม่เห็นด้วย (ระดับคะแนน 2) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 2, 3, 5, 9 และ 4

สำหรับข้อความที่นักท่องเที่ยวง่ายให้คะแนนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับคะแนน 1) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 2, 3, 5 และ 9 ดังตารางที่ 18

จากทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับทัศนคติ (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 39.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.82) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 36.42) มีร้อยละ 16.5 มีทัศนคติในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 36.42-42.06) ร้อยละ 70.4 และมีทัศนคติในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 42.06) มีร้อยละ 13.1 ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

ระดับทัศนคติ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	80	16.5
ปานกลาง	343	70.4
สูง	64	13.1
รวม	487	100

5. พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

สำหรับการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยวจะทำการศึกษาจากคำถาม 10 ข้อ หากนักท่องเที่ยวตอบคำถามในแต่ละข้อได้ถูกต้องตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนก็จะได้รับคะแนนข้อละ 1 คะแนน และจากการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ข้อคำถามที่นักท่องเที่ยวให้คำตอบตรงกันและคำตอบนั้นสอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวเชิงชุมชน โดยเรียงลำดับคะแนนที่ได้รับจากมากไปหาน้อย โดยคำถามข้อที่ 2, 4, 6, 7, 8, 9 และ 10 ได้คะแนนเต็มร้อยละ 100 รองลงมาคือคำถามข้อที่ 3, 5 และ 1 โดยได้คะแนนร้อยละ 63.7, ร้อยละ 61.6 และร้อยละ 12.9 ตามลำดับ ดังตารางที่ 20

จากพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 8.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 7.6) มีร้อยละ 13.6 มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 7.6-9.16) ร้อยละ 81.7 และมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 9.16) มีร้อยละ 4.7 ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของนักท่องเที่ยว

ระดับพฤติกรรม	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	66	13.6
ปานกลาง	398	81.7
สูง	23	4.7
รวม	487	100

6. ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว

สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งขาดการดูแลรักษาความสะอาด คิดเป็นร้อยละ 41.5 โดยมองว่าเป็นปัญหาเรื่องจำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 12.7 และจำนวนถังขยะไม่เพียงพอ ร้อยละ 9.3 และพบว่ามีย่านนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเลย ร้อยละ 36.5 ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดการดูแลรักษาความสะอาด	241	41.5
แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย	-	-
จำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น	74	12.7
อากาศเป็นพิษ ฝุ่น คิววัน	-	-
เกิดมลพิษทางเสียง	-	-
จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ	54	9.3
ไม่มีปัญหา	212	36.5

สำหรับปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนในหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 74.6 และมีนักท่องเที่ยวอีกส่วนหนึ่งที่เห็นว่าประชาชนในหมู่บ้านโคกโก่งขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 25.4 ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีความขัดแย้งในชุมชน	-	-
ขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม	121	25.4
ขาดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	-	-
มีคุณภาพชีวิตที่แย่ลง	-	-
มีปัญหากับนักท่องเที่ยว	-	-
ไม่มีปัญหา	356	74.6

สำหรับปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 64.7 ส่วนปัญหาด้านกิจกรรม การท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่า เป็นปัญหาด้านการขาดเอกลักษณ์ ร้อยละ 28.3 ปัญหากิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ร้อยละ 5.3 และปัญหาอื่นๆ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีความหลากหลาย ร้อยละ 1.7 ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดเอกลักษณ์	138	28.3
ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน	26	5.3
ไม่มีปัญหา	315	64.7
อื่นๆ เช่น ไม่มีความหลากหลาย	8	1.7

สำหรับปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) ในหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 56.2 ส่วนปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) ในมุมมองของนักท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่า เป็นปัญหาด้านการไม่มีการกำหนดมาตรฐาน ร้อยละ 31.4 และปัญหาอื่นๆ เช่น บ้านพักขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย ร้อยละ 12.4 ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) ในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีจำนวนไม่เพียงพอ	-	-
ไม่มีการกำหนดมาตรฐาน	159	31.4
ไม่มีการประเมิน/ตรวจสอบคุณภาพ	-	-
ไม่มีปัญหา	285	56.2
อื่นๆ เช่น ขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย	63	12.4

สำหรับปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าหมู่บ้าน โศกโก่งไม่มีปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 84.1 ส่วนปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยในมุมมองของนักท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่า เป็นปัญหาด้านการขาดมาตรการ การดูแลรักษาความปลอดภัย ร้อยละ 11.3 ปัญหาด้านการขาดกำลังเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 2.4 และ ปัญหาอื่นๆ เช่น ขาดการแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย, เจ้าหน้าที่ขาดการ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด ร้อยละ 2.2 ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดมาตรการดูแลรักษาความปลอดภัย	56	11.3
ขาดกำลังเจ้าหน้าที่	12	2.4
ไม่มีปัญหา	418	84.1
อื่นๆ	11	2.2

สำหรับปัญหาด้านนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ในหมู่บ้านโศกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 60.8 ส่วนปัญหาด้านนักท่องเที่ยวในมุมมองของนัก ท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่า เป็นปัญหาด้านการขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ร้อย ละ 31 และปัญหาด้านการขาดระเบียบวินัย ร้อยละ 8.2 ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 ปัญหาด้านนักท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดมนุษยสัมพันธ์	-	-
ขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม	151	31.0
ขาดระเบียบวินัย	40	8.2
ไม่มีปัญหา	296	60.8

สำหรับปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่า วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในหมู่บ้าน โกงโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 83.0 ส่วนปัญหาด้าน วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่าเป็น ปัญหาด้าน วัฒนธรรม ประเพณีเปลี่ยนแปลงไป ร้อยละ 12.6 และปัญหาอื่นๆ เช่น มีการปรุงแต่งวัฒนธรรมเพื่อ ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ร้อยละ 4.4 ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
วัฒนธรรม ประเพณีเปลี่ยนแปลงไป	63	12.6
ไม่มีปัญหา	414	83.0
อื่นๆ เช่น มีการปรุงแต่ง	22	4.4

สำหรับปัญหาด้านสังคมของชุมชน นักท่องเที่ยวเห็นว่าหมู่บ้าน โกงโก่งไม่มีปัญหาด้าน สังคม ร้อยละ 55.2 และนักท่องเที่ยวที่เหลืออีกร้อยละ 44.8 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ปัญหาด้านสังคมของชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีปัญหากการลักขโมย	-	-
มีปัญหายาเสพติด	-	-
วัยรุ่นเกเร ใจแตก	-	-
ไม่มีปัญหา	269	55.2
อื่นๆ	218	44.8

สำหรับปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน นักท่องเที่ยวเห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 24.0 และนักท่องเที่ยวที่เหลืออีกร้อยละ 76.0 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
หนี้สินมากขึ้น	-	-
การว่างงานมากขึ้น	-	-
ไม่มีปัญหา	117	24.0
อื่นๆ เช่น ไม่ทราบ	370	76.0

สำหรับปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 64.9 ส่วนปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก ในมุมมองของนักท่องเที่ยวจากผลการศึกษาพบว่าเป็นปัญหาด้านการขาดความเป็นเอกลักษณ์ ร้อยละ 28.9 และปัญหาอื่นๆ เช่น สินค้ามีราคาแพง ร้อยละ 6.2 ดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 ปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึกในมุมมองของนักท่องเที่ยว

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
จำนวนไม่เพียงพอ	-	-
ขาดความเป็นเอกลักษณ์	149	28.9
ไม่มีปัญหา	335	64.9
อื่นๆ เช่น ราคาแพง	32	6.2

7. ทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้านโคกโก่ง

สำหรับการศึกษาด้านทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทยในหมู่บ้านโคกโก่งจะทำการศึกษาจากหัวข้อต่างๆ 10 หัวข้อ และมีผลการศึกษาดังนี้

ข้อที่ 1 การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อการจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 52.6 และมีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 47.4

ข้อที่ 2 อธิบายไม่ตรีจิตของชาวบ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่ออธิบายไม่ตรีจิตของชาวบ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 85 และมีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 15

ข้อที่ 3 การแต่งกายของชาวบ้านในหมู่บ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อการแต่งกายของชาวบ้านในหมู่บ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 80.1 และมีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 19.9

ข้อที่ 4 การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อการแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทยของชาวบ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 77.6 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 20.3 และไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 2.1

ข้อที่ 5 ความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 42.5 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 52.4 ไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 2.7 และไม่พอใจ (ในระดับ 2 คะแนน) ร้อยละ 2.4

ข้อที่ 6 การดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อการดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 55.4 และมีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 44.6

ข้อที่ 7 ความสามัคคี พร้อมเพรียงกันของชาวบ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อความสามัคคี พร้อมเพรียงกันของชาวบ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 56.6 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 41.3 และไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 2.1

ข้อที่ 8 ความสะอาดของบริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อความสะอาดของบริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 13.1 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 33.1 ไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 18.1 ไม่พอใจ (ในระดับ 2 คะแนน) ร้อยละ 33.9 และไม่พอใจอย่างยิ่ง (ในระดับ 1 คะแนน) ร้อยละ 1.8

ข้อที่ 9 ความสะอาดและสะดวกสบายของบ้านพัก Homestay พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อความสะอาดและสะดวกสบายของบ้านพัก Homestay (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 28.4 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 50.9 ไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 16.6 และไม่พอใจ (ในระดับ 2 คะแนน) ร้อยละ 4.1

ข้อที่ 10 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจอย่างยิ่งต่อมาตรการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (ในระดับ 5 คะแนน) ร้อยละ 28.7 มีความพอใจ (ในระดับ 4 คะแนน) ร้อยละ 60.6 ไม่แน่ใจ (ในระดับ 3 คะแนน) ร้อยละ 7.0 และไม่พอใจ (ในระดับ 2 คะแนน) ร้อยละ 3.7 ดังตารางที่ 32

จากทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้านโคกโก่ง สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับความพึงพอใจ(โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 43.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.34) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความพึงพอใจต่อหมู่บ้านโคกโก่ง ในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 41.44) มีร้อยละ 16.4 มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 41.44-46.12) ร้อยละ 72.1 และมีความรู้ในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 46.12) มีร้อยละ 11.5 ดังตารางที่ 33

ตารางที่ 33 ระดับทัศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้านโคกโก่ง

ระดับความพึงพอใจ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	80	16.4
ปานกลาง	351	72.1
สูง	56	11.5
รวม	487	100

แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่

1. ลักษณะข้อมูลทั่วไปของคนในพื้นที่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรในหมู่บ้านโคกโก่งจำนวน 130 หลังคาเรือนพบว่า คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 130 คนนั้น เป็นเพศชาย ร้อยละ 38.5 เพศหญิงร้อยละ 61.5 ดังตารางที่ 34

ตารางที่ 34 เพศของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	50	38.5
หญิง	80	61.5
รวม	130	100

ส่วนข้อมูลในด้านอายุ พบว่า คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ในช่วงกลุ่มอายุ 21-30 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.7 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 31-40 ปี มีร้อยละ 26.9 ช่วงอายุ 11-20 ปี มีร้อยละ 24.6 ช่วงอายุ 41-50 ปี มีร้อยละ 13.9 ช่วงอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 3.8 และช่วงอายุ 51-60 ปี มีร้อยละ 3.1 โดยคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีอายุโดยเฉลี่ย 31.6 ปี ผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 11 ปี และอายุมากที่สุด คือ 70 ปี โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.6 ดังตารางที่ 35

ตารางที่ 35 ช่วงอายุของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
11-20	32	24.6
21-30	36	27.7
31-40	35	26.9
41-50	18	13.9
51-60	4	3.1
ตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป	5	3.8
รวม	130	100

Mean = 31.6 ปี, Max = 70 ปี, Min = 11 ปี, S.D. = 12.6

ในด้านการศึกษา พบว่า คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ปวช. ร้อยละ 30.8 ระดับอนุปริญญา, ปวส. และ ปวท. ร้อยละ 9.2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับปริญญาตรี เท่ากัน คือ ร้อยละ 6.9 และระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 6.2 ดังตารางที่ 36

ตารางที่ 36 ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	8	6.2
ประถมศึกษาปีที่ 6	9	6.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	52	40.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช.	40	30.8
อนุปริญญา, ปวส., ปวท.	12	9.2
ปริญญาตรี	9	6.9
รวม	130	100

ในด้านอาชีพ พบว่า มีคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด คือ ร้อยละ 42.3 รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 20.8 พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน ร้อยละ 18.5 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10.8 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 4.6 ประกอบกิจการส่วนตัว ร้อยละ 2.3 และเป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 0.8 ดังตารางที่ 37

ตารางที่ 37 อาชีพของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

อาชีพ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	6	4.6
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	24	18.5
ประกอบกิจการส่วนตัว	3	2.3
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	1	0.8
รับจ้างทั่วไป	14	10.8
เกษตรกรรม	55	42.3
นักเรียน/นักศึกษา	27	20.8
รวม	130	100

ในด้านรายได้ พบว่า คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวในช่วง 3,001-6,000 บาท มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 53.8 รองลงมา คือ รายได้ 1,000-3,000 บาท ร้อยละ 24.6 รายได้ 6,001-9,000 บาท ร้อยละ 10 รายได้ 9,001-12,000 บาท ร้อยละ 4.6 รายได้ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 3.9 และรายได้ 12,001-15,000 บาท ร้อยละ 3.1 โดยคนในพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวโดยเฉลี่ย 5,983.08 บาท รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท รายได้สูงสุด 35,000 บาท และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 5,013.13 ดังตารางที่ 38

ตารางที่ 38 รายได้ต่อเดือนของครอบครัวของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ระดับรายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
1,000-3,000	32	24.6
3,001-6,000	70	53.8
6,001-9,000	13	10.0
9,001-12,000	6	4.6
12,001-15,000	4	3.1
ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป	5	3.9
รวม	130	100

Mean = 5,983.08 บาท, Max = 35,000 บาท, Min = 2,000 บาท, S.D. = 5,013.13

ในด้านขนาดครอบครัวของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีขนาดครอบครัว 5 คน คิดเป็นร้อยละ 44.6 รองลงมา คือ ขนาดครอบครัว 4 คน ร้อยละ 29.2 ขนาดครอบครัว 6 คน ร้อยละ 16.9 ขนาดครอบครัว 3 คน ร้อยละ 4.6 ขนาดครอบครัว 7 คน ร้อยละ 3.1 และขนาดครอบครัว 2 คน ร้อยละ 1.5 ดังตารางที่ 39

ตารางที่ 39 ขนาดครอบครัวของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ขนาดครอบครัว (คน)	จำนวน (ครอบครัว)	คิดเป็นร้อยละ
2	2	1.6
3	6	4.6
4	38	29.2
5	58	44.6
6	22	16.9
7	4	3.1
รวม	130	100

จากการสำรวจประชากรในหมู่บ้านโคกโก่งทั้ง 130 ครอบครัว พบว่า หมู่บ้านโคกโก่งมีประชากรทั้งหมด 624 คน เป็นประชากรเพศชาย 321 คน และเพศหญิง 303 คน คิดเป็นร้อยละ 51.44 และร้อยละ 48.56 ดังตารางที่ 40

ตารางที่ 40 เพศของประชากรในหมู่บ้านโคกโก่ง

เพศ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	321	51.44
หญิง	303	48.56
รวม	624	100

โดยประชากรส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 0-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.3 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 11-15 ปี ร้อยละ 14.1 ช่วงอายุ 36-40 ปี ร้อยละ 10.7 ช่วงอายุ 16-20 ปี ร้อยละ 10.4 ช่วงอายุ 41-45 ปี ร้อยละ 7.9 ช่วงอายุ 26-30 ปี ร้อยละ 5.9 ช่วงอายุ ตั้งแต่ 66 ปีขึ้นไป ร้อยละ 5.1 ช่วงอายุ 31-35 ปี ร้อยละ 5 ช่วงอายุ 46-50 ปี ร้อยละ 4.6 ช่วงอายุ 21-25 ปี ร้อยละ 4.3 ช่วงอายุ 56-60 ปี ร้อยละ 4.2 ช่วงอายุ 51-55 ปี ร้อยละ 3.5 และช่วงอายุ 61-65 ปี ร้อยละ 3 ดังตารางที่ 41

ตารางที่ 41 ช่วงอายุของประชากรในหมู่บ้านโคกโก่ง

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
0-10	133	21.3
11-15	88	14.1
16-20	65	10.4
21-25	27	4.3
26-30	37	5.9
31-35	31	5.0
36-40	66	10.7
41-45	49	7.9
46-50	29	4.6
51-55	22	3.5
56-60	26	4.2
61-65	19	3.0
ตั้งแต่ 66 ปีขึ้นไป	32	5.1
รวม	624	100

ในด้านการศึกษา พบว่า ประชากรในหมู่บ้านโคกโก่งที่มีการศึกษาระดับการศึกษาต่ำกว่า ประถมศึกษาปีที่ 6 มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ปวช. ร้อยละ 17.9 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 8.3 ระดับอนุปริญญา, ปวส. และ ปวท. ร้อยละ 6.7 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 2.4 ดังตารางที่ 42

ตารางที่ 42 ระดับการศึกษาของประชากรในหมู่บ้านโคกโก่ง

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	239	38.3
ประถมศึกษาปีที่ 6	52	8.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	165	26.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช.	111	17.9
อนุปริญญา, ปวส., ปวท.	42	6.7
ปริญญาตรี	15	2.4
รวม	624	100

ในด้านอาชีพ พบว่า มีประชากรในหมู่บ้านโคกโก่งที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มากที่สุด คือ ร้อยละ 38.3 รองลงมา คือ อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 32.4 พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน ร้อยละ 10.9 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 7.1 อื่นๆ เช่น ไม่มีอาชีพเนื่องจากมีอายุมาก/น้อยเกินไป ร้อยละ 5.1 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 2.7 ประกอบกิจการส่วนตัว ร้อยละ 2.1 และเป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 1.4 ดังตารางที่ 43

ตารางที่ 43 อาชีพของประชากรในหมู่บ้านโคกโก่ง

อาชีพ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	17	2.7
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	68	10.9
ประกอบกิจการส่วนตัว	13	2.1
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	9	1.4
รับจ้างทั่วไป	44	7.1
เกษตรกร	202	32.4
นักเรียน/นักศึกษา	239	38.3
อื่นๆ	32	5.1
รวม	624	100

2. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากแบบสอบถามเพื่อทดสอบความรู้ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมู่บ้าน โลกโวก พบว่า คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 130 คน ตอบคำถามทั้ง 10 ข้อ ได้ถูกต้องทุกข้อ คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตารางที่ 44

ตารางที่ 44 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 1 หมู่บ้าน โลกโวก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น ด้านใดมากที่สุด	130	100
ข้อที่ 2 ข้อใดไม่ใช่ น้ำตกที่มีอยู่ในหมู่บ้าน โลกโวก	130	100
ข้อที่ 3 “น้ำตกสไลเดอร์” เป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของ น้ำตกใดในหมู่บ้าน โลกโวก	130	100
ข้อที่ 4 “เหยา” คืออะไร	130	100
ข้อที่ 5 บริเวณใดของหมู่บ้าน ที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย	130	100
ข้อที่ 6 เครื่องดื่มใดเป็นเครื่องดื่มที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย	130	100

ตารางที่ 44 (ต่อ)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 7 ข้อใดไม่ใช่สินค้าพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง	130	100
ข้อที่ 8 ข้อใดไม่ใช่เครื่องดนตรีพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง	130	100
ข้อที่ 9 งานประเพณีใดของหมู่บ้านโคกโก่งที่จัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนตุลาคมของทุกปี	130	100
ข้อที่ 10 ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของชาวผู้ไทย	130	100

จากความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประชากรในหมู่บ้านโคกโก่งมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับสูง โดยสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง ร้อยละ 100

3. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

จากแบบสอบถามเพื่อทดสอบความรู้ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน พบว่า ในคำถามข้อที่ 3, 7 และ 10 คนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 100 รองลงมา คือ ข้อที่ 5 ร้อยละ 95.4 ข้อที่ 4 ร้อยละ 84.6 ข้อที่ 1 ร้อยละ 64.6 ข้อที่ 9 ร้อยละ 60 ข้อที่ 8 ร้อยละ 59.2 ข้อที่ 2 ร้อยละ 48.5 และข้อที่ 6 ร้อยละ 39.2 ดังตารางที่ 45

ตารางที่ 45 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ข้อที่ 1 หัวใจของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน	84	64.6
ข้อที่ 2 ชุมชนควรมีการปรับปรุงตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้มีความทันสมัยเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	63	48.5

ตารางที่ 45 (ต่อ)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 3 สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการเข้าพักร่วมกับชาวบ้าน คือ การศึกษา แลกเปลี่ยน และเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน	130	100
ข้อที่ 4 บ้านพักที่จัดเป็น Homestay นั้น ต้องเป็นบ้านพักที่เจ้าของบ้านมีความเต็มใจและมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว และจะต้องเป็นบ้านพักที่ใหญ่โต สวยงาม หรูหรา มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน	110	84.6
ข้อที่ 5 เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ชาวบ้านควรเก็บของป่าให้นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นที่ระลึก	124	95.4
ข้อที่ 6 การผลิตสินค้าพื้นเมือง เช่น การทอผ้า ควรนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น	51	39.2
ข้อที่ 7 การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ควรจัดทำตามนโยบายของรัฐบาล ชุมชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปจัดการ	130	100
ข้อที่ 8 การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจำเป็นต้องให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว	77	59.2
ข้อที่ 9 กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน หรือการฟ้อนรำ นั้น ชาวบ้านควรปรับปรุงให้มีรูปแบบที่ทันสมัยอยู่เสมอ	78	60
ข้อที่ 10 สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นั้น ต้องเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตโดยคนในชุมชน	130	100

จากความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในท้องถิ่นข้างต้น สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับความรู้ (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 7.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.28) คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 6.24) มีร้อยละ 20.8 มีความรู้ในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 6.24-8.80) ร้อยละ 57.7 และมีความรู้ในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 8.80) มีร้อยละ 21.5 ดังตารางที่ 46

ตารางที่ 46 ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	27	20.8
ปานกลาง	75	57.7
สูง	28	21.5
รวม	130	100

4. ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

สำหรับการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์นั้น จะทำการศึกษาจากคำถาม 10 ข้อ โดยแต่ละข้อจะให้คะแนนตามระดับทัศนคติ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน เห็นด้วย ให้ 4 คะแนน ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน ไม่เห็นด้วย ให้ 2 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน ซึ่งได้ผลดังนี้

สำหรับข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คะแนนเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับคะแนน 5) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 1, 7, 9, 6, 8, 10, 4, 5, 3 และ 2

สำหรับข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คะแนนเห็นด้วย (ระดับคะแนน 4) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 4, 8, 6, 7, 9, 10, 5, 3, 1 และ 2

สำหรับข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คะแนนไม่แน่ใจ(ระดับคะแนน 3) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 2, 3, 5, 10, 4, 8, 6 และ 9

สำหรับข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คะแนนไม่เห็นด้วย (ระดับคะแนน 2) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 2, 3 และ 5

สำหรับข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คะแนนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับคะแนน 1) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คำถามข้อที่ 2, 3 และ 5 ดังตารางที่ 47

จากทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มคนในพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับทัศนคติ (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 41.9 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.9) คือ กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 39) มีร้อยละ 20 มีทัศนคติในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 39-44.8) ร้อยละ 56.9 และมีทัศนคติในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 44.8) มีร้อยละ 23.1 ดังตารางที่ 48

ตารางที่ 48 ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

ระดับทัศนคติ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	26	20.0
ปานกลาง	74	56.9
สูง	30	23.1
รวม	130	100

5. พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์

สำหรับการศึกษาพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะทำการศึกษาจากคำถาม 10 ข้อ หากคนในพื้นที่สามารถตอบคำถามในแต่ละข้อได้ถูกต้องตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนก็จะได้รับคะแนนข้อละ 1 คะแนน และจากการศึกษาพฤติกรรมของคนในพื้นที่ พบว่า ข้อคำถามที่คนในพื้นที่ให้คำตอบตรงกันและคำตอบนั้นสอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวเชิงชุมชน โดยเรียงลำดับคะแนนที่ได้รับจากมากไปหาน้อย โดยคำถามข้อที่ 1, 2, 3, 6 และ 9 ได้คะแนนเต็มร้อยละ 100 รองลงมา คือ คำถามข้อที่ 7 โดยได้คะแนนร้อยละ 91.5 คำถามข้อที่ 4 ร้อยละ 79.2 คำถามข้อที่ 5 ร้อยละ 73.1 คำถามข้อที่ 8 ร้อยละ 51.5 และคำถามข้อที่ 10 ร้อยละ 29.2 ดังตารางที่ 49

จากพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่ สามารถสรุปและแบ่งกลุ่มคนในพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน (โดยคิดจากค่าเฉลี่ย 8.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85) คือ กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับต่ำ (มีคะแนนต่ำกว่า 7.4) มีร้อยละ 19.2 มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับปานกลาง (มีคะแนนระหว่าง 7.4-9.1) ร้อยละ 76.9 และมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในระดับสูง (มีคะแนนมากกว่า 9.1) มีร้อยละ 3.9 ดังตารางที่ 50

ตารางที่ 50 ระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของคนในพื้นที่

ระดับพฤติกรรม	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ต่ำ	25	19.2
ปานกลาง	100	76.9
สูง	5	3.9
รวม	130	100

6. ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่

ด้านความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ พบว่า คนในพื้นที่ที่มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้านโลกโก่งอยู่ในระดับสูง ซึ่งจะเห็นได้จากความถี่ในการตอบคำถามทั้ง 10 ข้อ จะมีความถี่ที่สูงมาก ดังตารางที่ 51

ตารางที่ 51 ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

คำถาม	จำนวนผู้ ต้องการ (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
ข้อที่ 1 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการ การท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โศกโก่ง	118	90.8
ข้อที่ 2 ท่านต้องการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ใน หมู่บ้าน โศกโก่ง	117	90.0
ข้อที่ 3 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักแรมในหมู่บ้าน โศกโก่งทุกครั้ง	105	80.8
ข้อที่ 4 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของท่านให้นักท่องเที่ยวชม	115	88.5
ข้อที่ 5 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมการดำรงชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของท่าน	125	96.2
ข้อที่ 6 ท่านต้องการให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน โศกโก่งเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โศกโก่งเองทั้งหมด	124	95.4
ข้อที่ 7 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โศกโก่ง	120	92.3
ข้อที่ 8 ท่านต้องการให้การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โศกโก่งเป็นไปอย่างยุติธรรมแก่ชาวบ้านทุกคน	121	93.1
ข้อที่ 9 ท่านต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนของท่านเป็นประจำทุกปี	123	94.6
ข้อที่ 10 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนของท่าน	118	90.8

จากความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ข้างต้น สามารถจัดแบ่งรูปแบบความต้องการการมีส่วนร่วมได้เป็น 4 รูปแบบ คือ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร้อยละ 87.2 ความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ร้อยละ 93.3 ความต้องการการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ร้อยละ 92.7 และความต้องการการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ร้อยละ 92.7 ดัง ตารางที่ 52

ตารางที่ 52 รูปแบบความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

รูปแบบความต้องการการมีส่วนร่วม	คะแนนเต็ม (คะแนน)	คะแนน ที่ตอบ (คะแนน)	คิดเป็น ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	390	340	87.2
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	390	364	93.3
การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	260	241	92.7
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	260	241	92.7

7. ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เห็นว่า หมู่บ้าน โลก โกงไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 35.1 รองลงมา คือ ปัญหาที่มีจำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 27.7 จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ ร้อยละ 20.5 ขาดการดูแลรักษาความสะอาด ร้อยละ 12.4 และอากาศเป็นพิษ ฝุ่น ควัน ร้อยละ ดังตารางที่ 53

ตารางที่ 53 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดการดูแลรักษาความสะอาด	23	12.4
แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย	-	-
จำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น	51	27.7
อากาศเป็นพิษ ฝุ่น คิววัน	8	4.3
เกิดมลพิษทางเสียง	-	-
จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ	38	20.5
ไม่มีปัญหา	65	35.1

สำหรับปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนในหมู่บ้าน โคนอก ไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 72.9 รองลงมา คือ ปัญหาการขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 14.3 และปัญหาการมีความขัดแย้งในชุมชน ร้อยละ 12.8 ดังตารางที่ 54

ตารางที่ 54 ปัญหาด้านประชาชนในพื้นที่ในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีความขัดแย้งในชุมชน	17	12.8
ขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม	19	14.3
ขาดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	-	-
มีคุณภาพชีวิตที่แย่ลง	-	-
มีปัญหากับนักท่องเที่ยว	-	-
ไม่มีปัญหา	97	72.9

สำหรับปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โกงโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตารางที่ 55

ตารางที่ 55 ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดเอกลักษณ์	-	-
ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay) ในหมู่บ้าน โกงโก่งไม่มีปัญหา ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 56

ตารางที่ 56 ปัญหาด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Homestay) ในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีจำนวนไม่เพียงพอ	-	-
ไม่มีการกำหนดมาตรฐาน	-	-
ไม่มีการประเมิน/ตรวจสอบคุณภาพ	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัย พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าหมู่บ้าน โกงโก่งไม่มีปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัย ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 57

ตารางที่ 57 ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดมาตรการดูแลรักษาความปลอดภัย	-	-
ขาดกำลังเจ้าหน้าที่	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านนักท่องเที่ยว พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เห็นว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมา คือ ปัญหาด้านการขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 34.3 และปัญหาด้านการขาดระเบียบวินัย ร้อยละ 17.5 ดังตารางที่ 58

ตารางที่ 58 ปัญหาด้านนักท่องเที่ยวในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ขาดมนุษยสัมพันธ์	-	-
ขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม	49	34.3
ขาดระเบียบวินัย	25	17.5
ไม่มีปัญหา	69	48.2

สำหรับปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตารางที่ 59

ตารางที่ 59 ปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
วัฒนธรรม ประเพณีเปลี่ยนแปลงไป	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านสังคมของชุมชน พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหาด้านสังคม ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 60

ตารางที่ 60 ปัญหาด้านสังคมของชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
มีปัญหาการลักขโมย	-	-
มีปัญหายาเสพติด	-	-
วัยรุ่นเกเร ใจแตก	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 61

ตารางที่ 61 ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
หนี้สินมากขึ้น	-	-
การว่างงานมากขึ้น	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

สำหรับปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก พบว่า คนในพื้นที่ทุกคนเห็นว่าหมู่บ้านโลก
โถ่งไม่มีปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ ดังตารางที่ 62

ตารางที่ 62 ปัญหาด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึกในมุมมองของคนในพื้นที่

ปัญหา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
จำนวนไม่เพียงพอ	-	-
ขาดความเป็นเอกลักษณ์	-	-
ไม่มีปัญหา	130	100

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน โลกโคง อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์นั้น ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ตามแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชนที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้นประกอบไปด้วยมิติที่สัมพันธ์กัน 3 มิติใหญ่ๆ ดังนี้

1. มิติทางด้านภูมิศาสตร์
2. มิติทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. มิติทางการจัดการ

1. มิติทางด้านภูมิศาสตร์

1.1 หมู่บ้าน โลกโคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท

คือ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ต.ภูผาหัว อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอภูผินารายณ์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 19 กิโลเมตร ถึงแม้จะเป็นหมู่บ้านที่มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ดี แต่ประชากรในหมู่บ้านก็ยังดำรงไว้ซึ่งวิถีการดำรงชีวิตแบบสังคมชนบทดั้งเดิม

1.2 แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโคงมีความสวยงามทางธรรมชาติ

จากสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้านทั้ง 3 ด้าน คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศเหนือ จึงทำให้หมู่บ้าน โลกโคงมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามหลากหลายทางธรรมชาติ เช่น น้ำตกตาดยาว น้ำตกตาดสูง ดานโหลง ผานางแอ่น ผาคันยู เป็นต้น รวมทั้งหมู่บ้าน โลกโคงยังเป็นที่ตั้งของวนอุทยานภูผาวัวอีกด้วย นอกจากนี้ บริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม เช่น วนอุทยานภูผาผึ้ง ถ้ำฝ่ามือแดง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน วนอุทยานภูแฝก เป็นต้น

2. มิติทางด้านการกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1 หมู่บ้านโคกโก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม

หมู่บ้านโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านชาวไทย ซึ่งชาวไทยเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ภาษาพูด คณิตศาสตร์และการละเล่น ความเชื่อและพิธีกรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารและเครื่องดื่มนั้น เป็นต้น

2.2 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่

กิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่ง คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัด Homestay ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นการนำเสนอและถ่ายทอดวัฒนธรรมชาวไทยที่ชุมชนมีอยู่ และหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งหมู่บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีความเป็นอยู่แบบสังคมชนบท ชาวบ้านมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวนั้นก็ได้รับความยินยอมพร้อมใจจากชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคน

ส่วนด้านการจัด Homestay นั้น ก็คือ การจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมพร้อมใจของเจ้าของบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักที่สามารถรองรับและสามารถให้บริการแก่ผู้มาเยือนได้ตามขีดความสามารถ โดยหมู่บ้านโคกโก่งมีบ้านพักที่มีความพร้อมดังกล่าว 30 หลังด้วยกัน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 126 คน/คืน

2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้านโคกโก่ง ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดงทางวัฒนธรรม การเดินป่าชมและศึกษาธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้าน การสัมผัส เรียนรู้และศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน การพักแรมในหมู่บ้าน และการจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่

ในด้านนักท่องเที่ยวจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ ได้ที่วชมหมู่บ้านชนบทที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม ผู้ไทยดั้งเดิม เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ในชีวิต ได้สร้างสัมพันธ์ไมตรี พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้กับชาวบ้าน รวมทั้งมีความตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในด้านคนในพื้นที่ที่จะเกิดกระบวนการเรียนรู้เช่นกัน คือ เกิดความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน มีความสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

2.4 นักท่องเที่ยวที่มีความพึงพอใจในด้านต่างๆ ดังนี้

2.4.1 การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการให้การต้อนรับของชาวบ้าน แต่ยังมีข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับของที่ระลึกที่ชาวบ้านจัดให้กับนักท่องเที่ยว ยังขาดความเหมาะสม เนื่องจากไม่ใช่ของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและไม่ได้สื่อถึงความหมายของวัฒนธรรมผู้ไทย เช่น ดอกกุหลาบ

2.4.2 อรรถาศัยไมตรีจิตของชาวบ้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่ออรรถาศัยไมตรีจิตของชาวบ้าน ประทับใจในความยิ้มแย้มแจ่มใส ความเป็นกันเอง และความเป็นมิตรของชาวบ้าน

2.4.3 การแต่งกายของชาวบ้านในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการแต่งกายของชาวบ้านที่แต่งกายด้วยชุดผู้ไทยที่สวยงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างพร้อมเพรียงกัน อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังสามารถแต่งกายแบบเดียวกับชาวบ้านในขณะท่องเที่ยวและพักผ่อนในหมู่บ้านได้อีกด้วย ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกสนุก ประทับใจ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทำให้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม

2.4.4 การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย ทั้งพิธีบายศรีสู่ขวัญ การรำผู้ไทย การแสดงดนตรีผู้ไทย การรับประทานอาหารแบบพาแลง และในระยะหลังทางจังหวัดกาฬสินธุ์ได้เสนอให้หมู่บ้านเพิ่มรายการแสดงมวยโบราณให้นักท่องเที่ยวชม โดยได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาทำการฝึกหัดให้กับเด็กชายในหมู่บ้าน ซึ่งการแสดงมวยโบราณนี้มีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มไม่ค่อยประทับใจนัก เพราะไม่ใช่ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย

2.4.5 ความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว แต่ปัญหาเรื่องความสะอาดและจำนวนขยะที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จะกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต หากยังไม่ได้รับการดูแลและแก้ไข

2.4.6 การดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน หมู่บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังคงลักษณะการดำรงชีวิตแบบสังคมชนบทดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านมีจิตใจโอบอ้อมอารี ทำให้นักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่จะมาจากสังคมเมืองที่มีแต่การแก่งแย่งแข่งขันเกิดความประทับใจ

2.4.7 ความสามัคคี พร้อมเพรียงกันของชาวบ้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสามัคคี พร้อมเพรียงกันของชาวบ้าน โดยชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งทุกคนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับนักท่องเที่ยว การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ การประกอบอาหาร การบริการเครื่องดื่ม การแสดงดนตรี การรำผู้ไทย การแสดงวัฒนธรรมผู้ไทยอื่นๆ อีกทั้งการแต่งกายแบบชาวผู้ไทยที่พร้อมเพรียงกันของชาวบ้านล้วนสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาจากสังคมเมืองได้เป็นอย่างมาก

2.4.8 ความสะอาดของบริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสะอาดของบริเวณหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องมาจากการที่นักท่องเที่ยวมองว่าชาวบ้านขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม บริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านขาดการดูแลรักษาความสะอาด จำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น และจำนวนถังขยะไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาเหล่านี้หากยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จะกลายเป็นสิ่งที่ทำลายความดึงดูดใจของหมู่บ้านลง

2.4.9 ความสะอาดและสะดวกสบายของบ้านพัก Homestay นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสะอาดและสะดวกสบายของบ้านพัก Homestay เนื่องจากบ้านพักที่จะเปิดเป็น Homestay ได้นั้นต้องมีความพร้อม และได้รับความยินยอมพร้อมใจจากเจ้าของบ้านก่อน

2.4.10 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อระบบการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้าน โศก โกง เป็นหมู่บ้านที่มีทางเข้า-ออกหมู่บ้านเพียงทางเดียว จึงทำให้การรักษาความปลอดภัยทำได้ง่าย และมีประสิทธิภาพสูง อีกทั้งระบบเวรยามรักษาความปลอดภัยที่มีการหมุนเวียนหน้าที่กันระหว่างคุ้มต่างๆ ในหมู่บ้านก็ทำได้เป็นอย่างดี

3. มิติทางด้านการจัดการ

ในปัจจุบันนี้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน โศก โกง ชาวบ้านในหมู่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งสามารถสรุปตามกระบวนการจัดการได้ดังนี้

3.1 การวางแผน

ในแต่ละครั้งที่มีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมแกนนำหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประชุมปรึกษาหารือกันในการวางแผนเพื่อเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยว และให้ผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มจะนำมติที่ประชุมไปแจ้งให้ที่ประชุมของแต่ละกลุ่มเพื่อวางแผนการดำเนินงานต่อไป

สำหรับแผนการท่องเที่ยวในอนาคตที่ทางหมู่บ้านได้วางเอาไว้ คือ การเพิ่มความหลากหลายให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมการขี่ จักรยานเสือภูเขาไปตามบริเวณต่างๆ ทั้งในและรอบๆ หมู่บ้าน เป็นต้น

3.2 การจัดองค์กร

สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

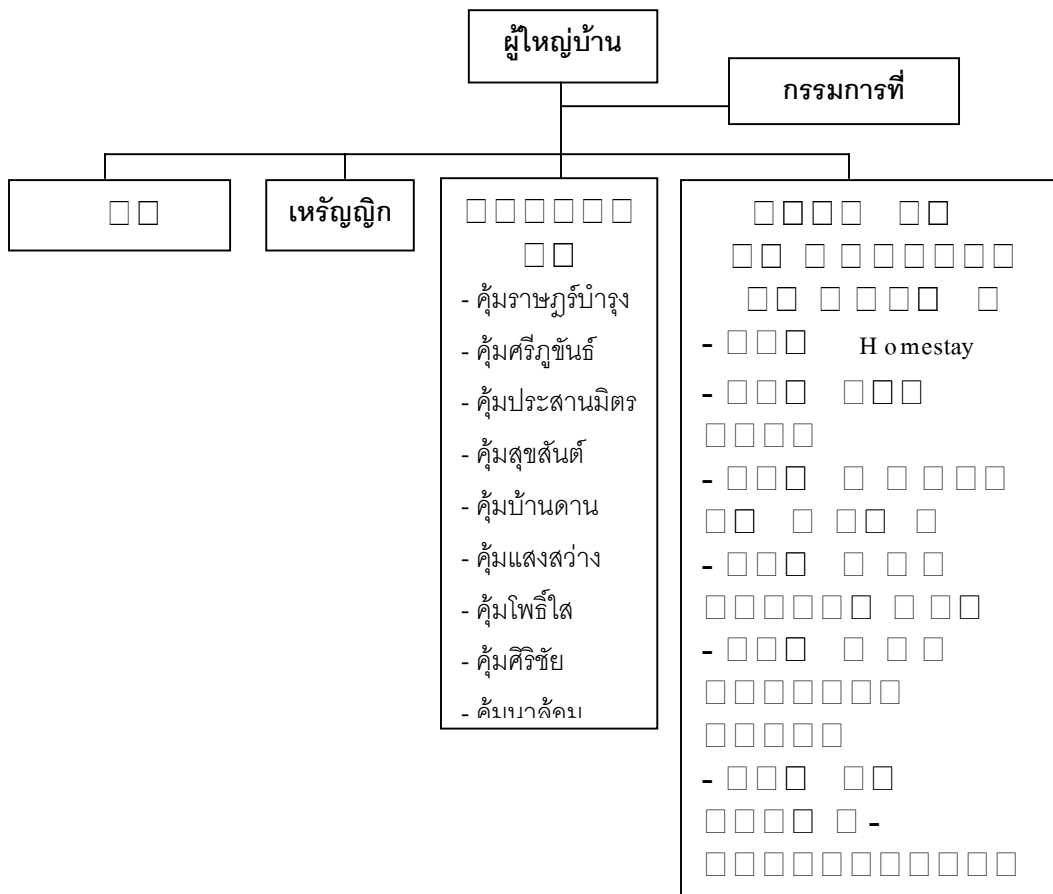
3.2.1 กรรมการที่ปรึกษา

3.2.2 กรรมการหมู่บ้าน

3.2.3 กรรมการหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว

ซึ่งสามารถเขียนโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่บ้าน โลกโวกง ได้ดังนี้

3.3 การนำ

รูปแบบการนำที่ผู้ใหญ่บ้านนำมาใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โลกโวกง คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนในหมู่บ้าน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมแกนนำหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน จึงกล่าวได้ว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านเต็มใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ด้วยดี

3.4 การควบคุม

ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้านโคกโก่งนั้น ยังขาดระบบการควบคุมและประเมินผลการดำเนินการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

และนอกเหนือจากกระบวนการจัดการ 4 กระบวนการข้างต้น แล้วการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.5 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

หมู่บ้านโคกโก่งมีผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งเองก็มีความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าวด้วย ดังนี้

3.5.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชาวบ้านโคกโก่งมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทั้งด้านการจัดการการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ในหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักแรมในหมู่บ้านโคกโก่ง

3.5.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ชาวบ้านโคกโก่งมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวชม การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย อีกทั้งยังต้องการให้ชาวบ้านโคกโก่งเป็นผู้ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชนภายในหมู่บ้านเองทั้งหมด

3.5.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ชาวบ้านโคกโก่งมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดสรรและได้รับผลประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้านโคกโก่ง โดยต้องการให้การจัดสรรผลประโยชน์นั้นๆ เป็นไปอย่างยุติธรรมต่อชาวบ้านทุกคน

3.5.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โลกโวกังยังขาดระบบการควบคุมและประเมินผลการดำเนินการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ แต่ชาวบ้านโวกังมีความต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเป็นประจำทุกปี และยังต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

- 1.1 ชุมชนควรกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่เหมาะสมกับชุมชน
- 1.2 ชุมชนควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวและช่วงเวลาในการรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมในชุมชนอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถในการรองรับได้ของชุมชน
- 1.3 ชุมชนควรมีการกำหนดกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ในชุมชน
- 1.4 ชุมชนควรมีระบบการควบคุมและประเมินผลการดำเนินการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ
- 1.5 ชุมชนควรมีการตรวจสอบการกำหนดราคาสินค้าพื้นเมือง ของที่ระลึก รวมทั้งราคาสินค้าเบ็ดเตล็ดต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งอัตราค่าบริการท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความเป็นธรรม เหมาะสม
- 1.6 ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาดของบริเวณหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยว
- 1.7 ชุมชนควรเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยทั้งนี้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรและศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวนั้นๆ ต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

1.8 ชุมชนควรรหาแนวทางการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มวันพำนักพักแรมของนักท่องเที่ยวให้ยาวนานขึ้น

1.9 ชุมชนควรมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมและตรวจสอบ

1.10 ชุมชนควรมีการกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ โดยกำหนดให้ส่วนหนึ่งของรายได้ต้องจัดส่งเข้าสู่กองทุนหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป ซึ่งรายได้ส่วนนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งให้กับ อบต. กุดหว้า ด้วย เนื่องจากเป็นหน่วยงานสนับสนุนที่สำคัญหน่วยงานหนึ่ง

1.11 ชุมชนควรมีระบบการจัดคิวนักท่องเที่ยวที่จะเข้าพักใน Homestay ให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม

1.12 ชุมชนควรมีการปรับโครงสร้างการบริหารให้ครอบคลุมภาระหน้าที่ทุกองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เช่น มีฝ่ายจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน, ฝ่ายการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก, ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว, ฝ่ายการเงินและบัญชี, ฝ่ายประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงาน รวมทั้งมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับภาระงานที่รับผิดชอบด้วย

1.13 จากปัญหาด้านการสำรองที่พักของนักท่องเที่ยว ชุมชนควรมีระบบการตรวจสอบนักท่องเที่ยวที่มีชื่อ-สกุล ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ของนักท่องเที่ยวที่สามารถติดต่อได้ ควรให้นักท่องเที่ยวทำการยืนยันการสำรองที่พักล่วงหน้าอย่างน้อย 2 วัน หรืออาจใช้ระบบการมัดจำ โดยให้นักท่องเที่ยวโอนเงินค้ำมัดจำเข้าบัญชีธนาคารของชุมชน หากนักท่องเที่ยวไม่เข้ามาพักตามที่ตกลงกันไว้ ชุมชนสามารถที่จะยึดเงินค้ำมัดจำนั้นได้ เป็นต้น

1.14 ชุมชนควรรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ เป็นต้น

1.15 ชุมชนควรร่วมกันพิจารณาปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรืออาจจะนำเสนอปัญหาเหล่านั้นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

2. แนวทางสำหรับนักท่องเที่ยว

2.1 นักท่องเที่ยวควรทำความเข้าใจ และศึกษาสภาพพื้นที่ทั้งด้านธรรมชาติและด้านวัฒนธรรม ให้ดีก่อนที่จะเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการท่องเที่ยว

2.2 นักท่องเที่ยวควรทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบรูปแบบ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และจะได้ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนดังกล่าว

2.3 ในขณะที่ท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวควรตั้งใจศึกษาสภาพพื้นที่ ทั้งด้านธรรมชาติและด้านวัฒนธรรม เพื่อที่จะได้เข้าใจและเกิดจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.4 นักท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับคนในพื้นที่ เช่น การเข้าไปพูดคุย สอบถามด้านวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการท่องเที่ยว และเพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของตนเองและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

2.5 นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางชุมชนได้กำหนดไว้ และสอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่างเคร่งครัด

2.6 นักท่องเที่ยวควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์รักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด อีกทั้งควรคำนึงถึงการประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า และน้ำ อยู่เสมอ

2.7 นักท่องเที่ยวควรเสนอแนะปัญหาที่พบในพื้นที่ต่อชุมชนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อชุมชนจะได้ทำการปรับปรุงและแก้ไขปัญหานั้นๆ ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วนอุทยานภูผาหัว เป็นต้น)

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่พึงปฏิบัติต่อชุมชน

3.1.1 ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการ กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงศักยภาพและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่เป็นสำคัญ

3.1.2 ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในหลักการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และจะได้ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว

3.1.3 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและพักผ่อนในหมู่บ้าน

3.1.4 การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความเคารพต่อชุมชน อย่าดูหมิ่นความคิดของชุมชน ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.5 นำปัญหาที่ชุมชนเสนอแนะมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ ปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

3.2 แนวทางสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่พึงปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว

3.2.1 ควรจัดทำคู่มือและเอกสารที่ให้ข้อมูลและพร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวหมู่บ้าน โลกโคงและวัฒนธรรมผู้ไทยสำหรับนักท่องเที่ยว

3.2.2 จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โลกโคง

3.2.3 ให้ความรู้และชี้แจงให้นักท่องเที่ยวเข้าใจหลักการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.2.4 นำปัญหาที่นักท่องเที่ยวเสนอแนะมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ ปรับปรุง และแก้ไขต่อไป

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้านโลกโห่งของนักท่องเที่ยว

2. การประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กฤษฎา ยะการ. 2543. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งเอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. 2539. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องพัฒนาท่องเที่ยวไทยใน ทิศทางที่ยั่งยืน ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2544. แผนการท่องเที่ยว ปี 2545. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2545. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร. 2531. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย. 2541. รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่องโครงการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). กรุงเทพฯ.

ชีวิต เข็มเจริญ. 2544. กระบวนการสร้างแผนการจัดการถ้ำลอดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. 2544ก. “การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัด Homestay”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544): 52-56.

_____. 2544ข. “จัด Homestay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (ตุลาคม-ธันวาคม 2544): 43-49.

ค้อย ชุมสาย, ม.ล. และ ญิบพัน พรหมโมลี. 2527. ประชุมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ทง พิทยะ. 2540. ผลการวิจัยเรื่องการเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ธงชัย สันติวงษ์. 2531. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธวัชชัย รัตนช้อน. 2542. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธิป ศรีสกุลไชยรัก. 2543. การอนุรักษ์ย่านบางรักเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539. คนไปไหนอยุธยาอาศัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ.

นงเยาว์ หลีพันธ์. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดจันทบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- นฤมล เทียงวิบูลย์วงศ์. 2542. การศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :
ศึกษารณณ์ การท่องเที่ยวเอกชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกริก.
- นาคม ชีรสวรรณจักร. 2541. ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษารณณ์ : อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักดิ์ กัลลิโกคม และ เอกวิทย์ ฌ กลาง. 2538. มองอนาคต : บทวิเคราะห์
เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาไทย.
- นิพล เชื้อเมืองพาน. 2542. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ศึกษารณณ์ : วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นรินาม. 2539. “Eco บทความพิเศษ”. Ecotourism Network Newsletter (พฤษภาคม 2539): 4.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. 2531. กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภการพิมพ์.
- นำชัย ทนุผล. 2545. “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสนทราย จังหวัด
เชียงใหม่”. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 21 (มกราคม-มีนาคม 2545):
45-55.
- บรรยงค์ โตจินดา. 2542. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ปรีศนา โกลละสุด. 2534. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน : ศึกษาเปรียบเทียบผู้เคยย้ายถิ่น
และผู้ไม่เคยย้ายถิ่น. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

- พนิตดา สิงห์ครุฑ. 2544. ศึกษาของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์บ้านห้วยสี ตำบลปลู้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรหมเมธ นาดมทอง. 2539. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทศวรรษที่ยี่สิบ ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พิบูล สิทธิประเสริฐกุล. 2543. การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2537. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน พ.ศ. 2537. ม.ป.ท.
- ภราเดช พยัควิเชียร. 2542. เอกสารประกอบการสอน เรื่อง การวางแผนการตลาดการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มธุรส ปราปไพรี. 2544. “โฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 20 (ตุลาคม-ธันวาคม 2544): 49-54.
- มนัส สุภลักษณ์. 2544. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มิศรา สามารถ. 2543. รายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. 2538. “Ecotourism : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 14 (กรกฎาคม-กันยายน 2538): 50-58.

- รัญจวน ทองรุต. 2544. “ฟาร์มสเตย์ ในนิวซีแลนด์”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544): 57-61.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2541. “โฮมสเตย์ ฟาร์มสเตย์ ธุรกิจบริการจากเจ้าบ้านที่ดี”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 17 (เมษายน-มิถุนายน 2541): 50-57.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. “การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท”. อนุสาร อ.ส.ท. 41(กรกฎาคม 2544): 118-119.
- วรรณ วลัยวานิช. 2539. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. 2540. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”. นักบริหาร. 12 (เมษายน-มิถุนายน 2540): 57-62.
- ศยามล ไกรยูรวงศ์. 2537. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2539. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: วิไลวิธีวัฒนา.
- ศรีพร สมบุญธรรม. 2539. “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544): 25-30.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้, คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้. กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2540. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. เอกสารประกอบการประชุมเพื่อระดมความคิด โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ.

สมพงษ์ เกษมสิน. 2511. การบริหาร. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ. 2544. การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมศักดิ์ เทพสุทิน. 2544. “นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544): 4.

สากล สถิตย์วิทยานันท์. 2532. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุทิตย์ อบอุ่น. 2541. “การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำลำน้ำกก”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 17 (กรกฎาคม-กันยายน 2541): 12-14.

สุรินทร์ คล้ายจินดา. 2539. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาของจังหวัดสุโขทัย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

อรพิมพ์. 2544. “การท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท(Rural Tourism or Village Tourism)”. Ecotourism Network Newsletter (ตุลาคม 2544): 5-6.

อาทิตย์ ศิริธร, พ.ด. 2541. ผลการวิจัยเรื่องวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของไทย ปีพุทธศักราช 2545. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. 2525. การพัฒนาบุคคล กลุ่ม และชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- Bovee, Courtland L. and others. 1976. International Edition Management. Singapore: McGraw-Hill Book Inc.
- Chuck, Gee Y. and others. 1989. The Travel Industry. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Cohen, John M. and Uphoff Normal T. 1980. "Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity". World Development. 8: 4-6.
- Erwin, William. 1976. Participation Management: Concept, Theory and Implementation. United State of America: State University.
- Griffin, Ricky W. 1996. Management. (5th ed.). New York: Houghton Mifflin Company.
- Hellriegel, Don. 1992. Management. (6th ed.). Mass: Addison-Wesley Publishing.
- Kacmar, K. Michele. 1993. Management. (4th ed.). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Krietner, Robert. 1995. Management. New York: Houghton Mifflin Company.
- Lewis, Pamela S., S. H. Goodman and P. M. Fandt. 1998. Management: Challenges in the 21st Century. (2nd ed.). New York: South-Western College Publishing.
- Lussier, Robert N. 1999. Management Fundamentals: Concept, Application and Skill Development. United States of America: South-Western College Publishing.
- McIntosh, Robert W. and Charles R. Goeldner. 1986. Tourism Principle: Practices and Philosophies. (5th ed.). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Mill, Robert Christies and Allastair M. Morrison. 1992. The Tourism System: An Introductory Text. (2nd ed.) New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Plog, Stanley C. 1973. "Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity". pp. 55-58. The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. New York.

Plunkett, Warren R. 1994. Management. (5th ed.). Belmont: Wadsworth Publishing.

Reader, W.W. 1971. Level of Abstraction and Generation and Their Uses. (Mimeographed)

Rue, Leslie W. and Loyed L. Byars. 1997. Management : Skills and Application. (8th ed.). Tokyo: McGraw-Hill Book Co.

Schermahorn, John R. Jr. 1999. Management. (6th ed.). New York: John Wiley & Sons, Inc.

Smith, Valene. 1977. Hosts and Guests. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่

เลขที่.....

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
เรื่อง
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย
หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

- แบบสอบถามมีทั้งหมด 7 ตอน ประกอบด้วย
- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
  - ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น
  - ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
  - ตอนที่ 4 ทักษะคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
  - ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
  - ตอนที่ 6 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว
  - ตอนที่ 7 ทักษะคิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้านโคกโก่ง

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
 สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นางสาวสุกานดา ฟองชัย
ผู้วิจัย

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
เรื่อง
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย
หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

คำชี้แจง ให้ท่านกาเครื่องหมาย X ลงหน้าข้อความ หรือเติมข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริง
ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของท่าน

1. เพศ

- (1) ชาย (2) หญิง

2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

- (1) ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 (2) ระดับประถมศึกษาปีที่ 6
(3) มัธยมศึกษาตอนต้น (4) มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช.
(5) อนุปริญญา, ปวส. , ปวท. (6) ปริญญาตรี
(7) สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

- (1) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (2) พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน
(3) ประกอบกิจการส่วนตัว (4) พ่อบ้าน/แม่บ้าน
(5) รับจ้างทั่วไป (6) เกษตรกรรม
(7) นักเรียน/นักศึกษา (8)ว่างงาน
(8) อื่นๆ.....

5. รายได้โดยประมาณ.....บาท/เดือน

6. มุลเหตุในการเดินทางมายังหมู่บ้าน โลกโวกงในครั้งนี้
- (1) คำแนะนำจากบริษัทท่องเที่ยว (2) คำแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- (3) คำแนะนำจากหนังสือ/เอกสาร (4) คำแนะนำจากวิทยุ/โทรทัศน์/Internet
- (5) คำแนะนำจากญาติ/เพื่อน/คนรู้จัก/อาจารย์ (6) คำเล่าลือเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว
- (7) อื่นๆ.....
7. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมายังหมู่บ้าน โลกโวกงในครั้งนี้
- (1) เพื่อการท่องเที่ยว/พักผ่อน (2) เพื่อศึกษา/เรียนรู้วัฒนธรรม
- (3) เพื่อธุรกิจส่วนตัว (4) เพื่อจับจ่ายซื้อสินค้าพื้นเมือง
- (5) อื่นๆ.....
8. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมายังหมู่บ้าน โลกโวกงกับท่านในครั้งนี้.....คน
9. ลักษณะการเดินทางในการมาเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโวกงในครั้งนี้
- (1) จัดท่องเที่ยวกันเอง (2) สถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงานเป็นผู้จัด
(เข้าไปทำข้อ11)
- (3) มากับบริษัททัวร์ (เข้าไปทำข้อ11) (4) อื่นๆ.....
10. กรณีจัดท่องเที่ยวกันเอง ท่านมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ท่านได้ใช้จ่ายในการมาเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโวกงในครั้งนี้ ดังนี้
- (1) ค่าพาหนะ.....บาท (2) ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม.....บาท
- (3) ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก.....บาท (4) ค่าบริการการท่องเที่ยวที่จ่ายให้กับชุมชน
.....บาท (ประกอบด้วยค่า Homestay+
อาหาร+บายศรีสู่ขวัญ+ชมการแสดง+
กิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆของชุมชน)
- (5) อื่นๆ.....

11. กรณีมากับสถานศึกษา/บริษัท/หน่วยงาน/บริษัททัวร์ท่านมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ท่านได้ใช้จ่ายในการมาเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโวก่งในครั้งนี้ ดังนี้

- (1) ค่าตัว.....บาท (2) ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม.....บาท
(3) ค่าสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก.....บาท (4) อื่นๆ.....

12. การเดินทางครั้งนี้ ท่านได้พักผ่อนในหมู่บ้าน โลกโวก่งหรือไม่

- (1) พักแรม (2) ไม่พักแรม (ข้ามไปทำตอนที่ 2)

13. ระยะเวลาที่ท่านได้พักผ่อนในหมู่บ้าน โลกโวก่ง

- (1) 1 คืน (2) 2 คืน
(3) 3 คืน (4) อื่นๆ.....คืน

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำชี้แจง เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. หมู่บ้าน โลกโวก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นด้านใดมากที่สุด

- (1) ธรรมชาติ (2) ประวัติศาสตร์
(3) วัฒนธรรม (4) ไม่ทราบ

2. ข้อใดไม่ใช่ น้ำตกที่มีอยู่ในหมู่บ้าน โลกโวก่ง

- (1) น้ำตกตาดทอง (2) น้ำตกตาดขาว
(3) น้ำตกตาดสูง (4) ไม่ทราบ

3. “น้ำตกสไลเดอร์” เป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของน้ำตกใดในหมู่บ้าน โลกโวก่ง

- (1) น้ำตกตาดทอง (2) น้ำตกตาดขาว
(3) น้ำตกตาดสูง (4) ไม่ทราบ

4. “เหยา” คืออะไร

- (1) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง (2) ลายผ้าพื้นเมือง
(3) พิธีการรักษาโรค (4) ไม่ทราบ

5. บริเวณใดของหมู่บ้านที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย
- (1) ผานางแอ่น (2) ผากันยู
(3) ดานโหลง (4) ไม่ทราบ
6. เครื่องดื่มใดเป็นเครื่องดื่มที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย
- (1) เหล้าสาโท (2) เหล้าอุ
(3) ไวน์ไบหม่อน (4) ไม่ทราบ
7. ข้าวใดไม่ใช่สินค้าพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง
- (1) ข้าวฝ้าย (2) ข้าวบาตึก
(3) ข้าวขาม้า (4) ข้าวไหม
8. ข้าวใดไม่ใช่เครื่องดนตรีพื้นเมืองของหมู่บ้านโคกโก่ง
- (1) ปี่ผู้ไทย (2) แคน
(3) พิณ (4) ซอสามสาย
9. งานประเพณีใดของหมู่บ้านโคกโก่งที่จัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนตุลาคมของทุกปี
- (1) งานประเพณีน้ำตกตาดสูง (2) งานประเพณีเลี้ยงหอมเหล็ก
(3) งานประเพณีลงช่วงเจ็ญฝ้าย (4) ไม่ทราบ
10. ข้าวใดไม่ใช่ลักษณะของชาวผู้ไทย
- (1) นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ (2) มีความเชื่อเรื่องผีสาว
(3) นิยมดื่มน้ำชา (4) มีความสามารถในการทอผ้าและจักสานไม้ไผ่

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. หัวใจของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน		
2. ชุมชนควรมีการปรับปรุง ตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้มีความทันสมัย เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว		
3. สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการเข้าพักร่วมกับชาวบ้าน คือ การศึกษา แลกเปลี่ยน และเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน		
4. บ้านพักที่จัดเป็น Homestay นั้น ต้องเป็นบ้านพักที่เจ้าของบ้านมีความเต็มใจและมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว และจะต้องเป็นบ้านพักที่ใหญ่ โต สวยงาม หรูหรา มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน		
5. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ชาวบ้านควรเก็บของป่าให้นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นที่ระลึก		
6. การผลิตสินค้าพื้นเมือง เช่น การทอผ้า ควรนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้มากๆ		
7. การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ควรจัดทำตามนโยบายของรัฐบาล ชุมชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปจัดการ		
8. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจำเป็นต้องให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว		
9. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน หรือการฟ้อนรำ นั้น ชาวบ้านควรปรับปรุงให้มีรูปแบบที่ทันสมัยอยู่เสมอ		
10. สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นั้น ต้องเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตโดยคนในชุมชน		

ตอนที่ 4 ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่างยิ่ง
1. ท่านเห็นด้วยกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โคนโก่งหรือไม่					
2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการปรับปรุง ตกแต่งสภาพธรรมชาติของหมู่บ้านให้เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพดั้งเดิม					
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการปิดหมู่บ้านไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในช่วงฤดูทำนาและฤดูเก็บเกี่ยว					
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของหมู่บ้าน					
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ที่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านในหมู่บ้าน โคนโก่งเป็นผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวเองทั้งหมด					
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาเป็นผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเองทั้งหมด					
7. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดกฎระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ในหมู่บ้าน					
8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน					

คำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านแก่นักท่องเที่ยว ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน					
10. ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวพอใจในประเพณีวัฒนธรรม และไม่ตรีจิตของชาวบ้าน โลกโگیง					

ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. ท่านได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้าน โลกโگیงและวัฒนธรรมผู้ไทยก่อนที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โลกโگیง		
2. ท่านได้พูดคุย สอบถามถึงชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีหรือความเชื่อต่างๆ จากชาวบ้านในหมู่บ้าน โลกโگیง		
3. ในระหว่างที่พักแรมในหมู่บ้าน ท่านได้แต่งกายแบบชาวผู้ไทยที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมไว้ให้		
4. ท่านไม่สามารถรับประทานอาหารพื้นเมืองที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้ให้ได้		
5. ท่านได้ซื้อสินค้าพื้นเมืองที่ชาวบ้านในหมู่บ้าน โลกโگیงเป็นผู้ผลิต เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย เสื้อ กระเป๋า เหล้าอู เป็นต้น		
6. ท่านสามารถพักแรมร่วมกับชาวบ้านได้อย่างมีความสุข		
7. ในขณะที่ท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน โลกโگیง ท่านได้คำนึงถึงการประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า และน้ำ อยู่เสมอ		
8. ท่านเข้าไปพูดคุย ทำความรู้จักกับชาวบ้านในหมู่บ้าน โลกโگیง		
9. ท่านได้เก็บของป่า เช่น ต้นไม้ป่า ดอกไม้ป่า ก้อนหิน ที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นที่ระลึก		
10. หากท่านมีโอกาส ท่านจะกลับมาเยือนหมู่บ้าน โลกโگیงอีกครั้ง		

ตอนที่ 6 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

คำชี้แจง เลือกคำตอบที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

(1) ขาดการดูแลรักษาความสะอาด	(2) แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย
(3) จำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น	(4) อากาศเป็นพิษ ฝุ่น คิว
(5) เกิดมลพิษทางเสียง	(6) จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ
(7) ไม่มีปัญหา	(8) อื่นๆ.....

2. ด้านประชาชนในพื้นที่

(1) มีความขัดแย้งในชุมชน	(2) ขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม
(3) ขาดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	(4) มีคุณภาพชีวิตที่แย่ลง
(5) มีปัญหาแก่นักท่องเที่ยว	(6) ไม่มีปัญหา
(7) อื่นๆ.....	

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

(1) ขาดเอกลักษณ์	(2) ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ.....

4. ด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay)

(1) มีจำนวนไม่เพียงพอ	(2) ไม่มีกำหนดมาตรฐาน
(3) ไม่มีการประเมิน/ตรวจสอบคุณภาพ	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

5. ด้านการรักษาความปลอดภัย

(1) ขาดมาตรการดูแลรักษาความปลอดภัย	(2) ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแล
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ.....

6. ด้านนักท่องเที่ยว

(1) ขาดมนุษยสัมพันธ์	(2) ขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสภาพแวดล้อม
(3) ขาดระเบียบวินัย	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

7. ด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

(1) วัฒนธรรม ประเพณีเปลี่ยนแปลงไป	(2) ไม่มีปัญหา
(3) อื่นๆ.....	

8. ด้านสังคมของชุมชน

(1) มีปัญหาการลักขโมย	(2) มีปัญหายาเสพติด
(3) วัยรุ่นเกเร ใจแตก	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

9. ด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน

(1) หนี้สินมากขึ้น	(2) การว่างงานมากขึ้น
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ.....

10. ด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก

(1) จำนวนไม่เพียงพอ	(2) ขาดความเป็นเอกลักษณ์
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ.....

ตอนที่ 7 ทศนคติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน โลกโกอง

คำชี้แจง แสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย
ในหมู่บ้าน โลกโกองตามหัวข้อต่างๆ โดยให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องตาม
ความเป็นจริงที่สุด

คำถาม	พอใจ อย่างยิ่ง	พอใจ	ไม่แน่ใจ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจ อย่างยิ่ง
1. การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว					
2. อธยาศัยไมตรีจิตของชาวบ้าน					
3. การแต่งกายของชาวบ้านในหมู่บ้าน					
4. การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย					
5. ความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว					
6. การดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของชาวบ้าน					
7. ความสามัคคี พร้อมเพรียงกันของชาวบ้านในหมู่บ้าน					
8. ความสะอาดของบริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน					
9. ความสะอาดและสะดวกสบายของบ้านพัก Homestay					
10. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย หมู่บ้าน
โลกโกอง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่

เลขที่.....

แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่
เรื่อง
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย
หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

แบบสอบถามมีทั้งหมด 7 ตอน ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
- ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 4 ทักษะคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- ตอนที่ 6 ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่
- ตอนที่ 7 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นางสาวสุกานดา พองย่อย
ผู้วิจัย

แบบสอบถามสำหรับคนในพื้นที่
เรื่อง
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวไทย
หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

คำชี้แจง ให้ท่านกรอกข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านและครอบครัว

ที่	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
รายได้ครอบครัว/เดือน				
บาท				

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำชี้แจง เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. หมู่บ้านโคกโก่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นด้านใดมากที่สุด
  - (1) ธรรมชาติ
  - (2) ประวัติศาสตร์
  - (3) วัฒนธรรม
  - (4) ไม่ทราบ

2. ชื่อใดไม่ใช่ชื่อดอกที่มีอยู่ในหมู่บ้านโคกโก่ง
  - (1) น้ำตกตาดทอง
  - (2) น้ำตกตาดขาว

- (3) น้ำตกตาดสูง (4) ไม่ทราบ
3. “น้ำตกสไลเตอร์” เป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของน้ำตกใดในหมู่บ้านโลกโก้
- (1) น้ำตกตาดทอง (2) น้ำตกตาดยาว
(3) น้ำตกตาดสูง (4) ไม่ทราบ
4. “เหยา” คืออะไร
- (1) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง (2) ลายผ้าพื้นเมือง
(3) พิธีการรักษาโรค (4) ไม่ทราบ
5. บริเวณใดของหมู่บ้านที่ทำให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย
- (1) ผานางแอ่น (2) ผาคันยู
(3) ดานโหลง (4) ไม่ทราบ
6. เครื่องดื่มใดเป็นเครื่องดื่มที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย
- (1) เหล้าสาโท (2) เหล้าอุ
(3) ไวน์ใบหม่อน (4) ไม่ทราบ
7. ชื่อใดไม่ใช่สินค้าพื้นเมืองของหมู่บ้านโลกโก้
- (1) ผ้าฝ้าย (2) ผ้าบาติก
(3) ผ้าขาม้า (4) ผ้าไหม
8. ชื่อใดไม่ใช่เครื่องดนตรีพื้นเมืองของหมู่บ้านโลกโก้
- (1) ปี่ผู้ไทย (2) แคน
(3) พิณ (4) ซอสามสาย
9. งานประเพณีใดของหมู่บ้านโลกโก้ที่จัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนตุลาคมของทุกปี
- (1) งานประเพณีน้ำตกตาดสูง (2) งานประเพณีเลี้ยงหอมเหล็ก
(3) งานประเพณีลงช่วงเจ็ญฝ้าย (4) ไม่ทราบ

10. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของชาวผู้ไทย

- (1) นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ   (2) มีความเชื่อเรื่องผีสาว
(3) นิยมดื่มน้ำชา   (4) มีความสามารถในการทอผ้าและจักสานไม้ไผ่

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. หัวใจของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน		
2. ชุมชนควรมีการปรับปรุง ตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้มีความทันสมัย เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว		
3. สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการเข้าพักร่วมกับชาวบ้าน คือ การศึกษา แลกเปลี่ยน และเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน		
4. บ้านพักที่จัดเป็น Homestay นั้น ต้องเป็นบ้านพักที่เจ้าของบ้านมีความเต็มใจและมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว และจะต้องเป็นบ้านพักที่ใหญ่โต สวยงาม หรูหรา มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน		
5. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ชาวบ้านควรเก็บของป่าให้นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นที่ระลึก		
6. การผลิตสินค้าพื้นเมือง เช่น การทอผ้า ควรนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้มากๆ		
7. การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนนั้น ควรจัดทำตามนโยบายของรัฐบาล ชุมชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปจัดการ		
8. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจำเป็นต้องให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างประชาชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว		
9. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน หรือการฟ้อนรำนั้น ชาวบ้านควรปรับปรุงให้มีรูปแบบที่ทันสมัยอยู่เสมอ		
10. สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นั้น ต้องเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตโดยคนในชุมชน		

ตอนที่ 4 ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ท่านเห็นด้วยกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้าน โลก โกงหรือไม่					
2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการปรับปรุง ตกแต่งสภาพธรรมชาติของหมู่บ้านให้เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพดั้งเดิม					
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการปิดหมู่บ้านไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในช่วงฤดูทำนาและฤดูเก็บเกี่ยว					
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของหมู่บ้าน					
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ที่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านในหมู่บ้าน โลก โกงเป็นผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวเองทั้งหมด					
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาเป็นผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเองทั้งหมด					
7. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดกฎระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ในหมู่บ้าน					
8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน					

คำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หากมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านแก่นักท่องเที่ยว ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน					
10. ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวพอใจในประเพณีวัฒนธรรม และไม่ตรีจิตของชาวบ้าน โลกโคง					

ตอนที่ 5 พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. ท่านรู้สึกดีใจและเป็นเกียรติเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน		
2. ท่านรู้สึกดีใจและเป็นเกียรติ เมื่อท่านมีโอกาสแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของท่านให้นักท่องเที่ยวชม		
3. ท่านไม่ยอมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน เพราะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทำลายความเป็นส่วนตัว		
4. ท่านเคยนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในหมู่บ้าน		
5. ท่านเคยให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท่าน		
6. การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ท่านรู้สึกภาคภูมิใจ รัก และหวงแหนหมู่บ้านท่านมากขึ้น		
7. การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้คนในหมู่บ้านมีความสามัคคี ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น		
8. ท่านเคยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการรักษาความสะอาดในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว		
9. ท่านเคยช่วยเหลือและทำความสะอาดบริเวณหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน		
10. ท่านเคยได้รับการติดต่อกลับจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้าน		

ตอนที่ 6 ความต้องการการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องท้ายข้อความเพียง 1 ช่องที่ท่านคิดว่าตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

คำถาม	ต้องการ	ไม่ ต้องการ
1. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โคกโก่ง		
2. ท่านต้องการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดกฎระเบียบ สำหรับนักท่องเที่ยวใน การปฏิบัติตัวเมื่อพำนักอยู่ในหมู่บ้านโคกโก่ง		
3. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักแรมในหมู่ บ้านโคกโก่งทุกครั้ง		
4. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของ ชุมชนของท่านให้นักท่องเที่ยวชม		
5. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเพณีวัฒน ธรรมการดำรงชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท่าน		
6. ท่านต้องการให้ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งเป็นผู้ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการท่อง เที่ยวภายในหมู่บ้านโคกโก่งเองทั้งหมด		
7. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนใน หมู่บ้านโคกโก่ง		
8. ท่านต้องการให้การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในหมู่บ้านโคก โก่งเป็นไปอย่างยุติธรรมแก่ชาวบ้านทุกคน		
9. ท่านต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนของ ท่านเป็นประจำทุกปี		
10. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อ ชุมชนของท่าน		

ตอนที่ 7 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

คำชี้แจง เลือกคำตอบที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

(1) ขาดการดูแลรักษาความสะอาด	(2) แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย
(3) จำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น	(4) อากาศเป็นพิษ ฝุ่น กว้าง
(5) เกิดมลพิษทางเสียง	(6) จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ
(7) ไม่มีปัญหา	(8) อื่นๆ
- .....

2. ด้านประชาชนในพื้นที่

(1) มีความขัดแย้งในชุมชน	(2) ขาดการเอาใจใส่และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม
(3) ขาดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	(4) มีคุณภาพชีวิตที่แย่งลง
(5) มีปัญหากับนักท่องเที่ยว	(6) ไม่มีปัญหา
(7) อื่นๆ.....	

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

(1) ขาดเอกลักษณ์	(2) ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ
- .....

4. ด้านบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม(Homestay)

(1) มีจำนวนไม่เพียงพอ	(2) ไม่มีการกำหนดมาตรฐาน
(3) ไม่มีการประเมิน/ตรวจสอบคุณภาพ	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

5. ด้านการรักษาความปลอดภัย

(1) ขาดมาตรการดูแลรักษาความปลอดภัย	(2) ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแล
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ
- .....

6. ด้านนักท่องเที่ยว

(1) ขาดมนุษยสัมพันธ์	(2) ขาดความเอาใจใส่/ตระหนักถึงสภาพแวดล้อม
(3) ขาดระเบียบวินัย	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

7. ด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

(1) วัฒนธรรม ประเพณีเปลี่ยนแปลงไป	(2) ไม่มีปัญหา
(3) อื่นๆ.....	

8. ด้านสังคมของชุมชน

(1) มีปัญหาการลักขโมย	(2) มีปัญหายาเสพติด
(3) วัยรุ่นเกเร ใจแตก	(4) ไม่มีปัญหา
(5) อื่นๆ.....	

9. ด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน

(1) หนี้สินมากขึ้น	(2) การว่างงานมากขึ้น
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ
- .....

10 ด้านสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึก

(1) จำนวนไม่เพียงพอ	(2) ขาดความเป็นเอกลักษณ์
(3) ไม่มีปัญหา	(4) อื่นๆ
- .....

ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้าน
โคกโก่ง .....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวสุกานดา ฟองชัย
วัน เดือน ปีเกิด	25 พฤษภาคม 2520
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2535 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตรีศึกษาร้อยเอ็ด อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2538 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2542 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงิน) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2545 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	2 ถนนเทวภิบาล ซอย 16 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000